דצמבר הלוהט

הערבים בעד מדינה פלשתינית – אבל רוצים לגור בישראל

השבוע ברחוב הערבי: הויכוח למדינה פלשתינית דומה לנאמנות יהודי ארה"ב במדינת ישראל   תצלום: מיכאל קרמר

שלושה מחקרים חדשים על המיגזר הערבי מגלים עובדות מפתיעות: 49% רוצים יחסי קירבה עם היהודים ● 78.1% רואים פתרון מציאותי לסיכסוך בהקמת מדינה פלשתינית לצד מדינת ישראל ● 18% מילידי 1958 למדו 13 כיתות ויותר ● הם רוצים לשמור על תרבותם וזהותם – החשש שיפלשו לשכונות יהודיות, נראה מוגזם

אלי תבור

"[illegible] והפתענו", אמר ראש הממשלה, יצחק שמיר, לאחר אירועי [illegible] השחור, "עם ישראלהופתע ונדהם".
אם היתה הפתעה, היא נבעה מבורות והתעלמות. גם אלה שרצו [illegible], שאבו את עיקר המידע שלהם מדיעות ופרשנויות של מומחים [illegible] ורק מעט מאוד מעובדות. הסיבה: המיגזר הערבי בישראל [illegible] שלא נחקר עד כה. רק בעשור האחרון החלו להיערך מחקרים [illegible] במיגזר הערבי בישראל. הממצאים נשארו ברובם בתחום [illegible], ולא הגיעו לידיעת קובעי המדיניות. יתכן, שאילו היו [illegible] לידיעתם, הם היו מפתיעים אותם לא פחות מאירועי השבוע. [illegible], למשל, הממצא הבא: ערביי ישראל רוצים להתקרב אל יהודי [illegible] ולקשור עימם יחסים קרובים, הרבה יותר מאשר רוצים בכך [illegible] ישראל. ככל שגוברת החקצנה הפוליטית והפלשתיניזציה של

כך הם חיים

(נתונים נכונים לסוף 1985)

■ אוכלוסיה
עם הקמת המדינה: 142 אלף.
כיום: 677 אלף (כולל דרוזים).
תחזית לשנת 2,000: 1,087.400.
תחזית לשנת 2,005: 1.241.600.
■ דת
571.6 אלף מוסלמים.
99.4 אלף נוצרים.
■ מספר ישובים
131 ועוד 36 שבטי ברווים.
■ ריכוזי אוכלוסיה
47.5% במחוז הצפון.
17.9% במחוז ירושלים.
15.9% במחוז חיפה.
9.6% במחוז המרכז.
7.5% במחוז הדרום.
1.6% במחוז תל-אביב.
■ כוח עבודה
213,800 עובדים.
■ שיעור האבטלה
10.4%.
■ מעמד בעבודה
75.4% שכירים.

22% מעבידים, עצמאיים וחברי קואופרטיבים.
השאר: בני משפחה ללא תשלום.
■ ענפי העבודה
בניה – 22.9%.
תעשיה – 19.4%.
שירותים ציבוריים – 14%.
מסחר, שירותי־אוכל והארחה – 13.9%.
חקלאות ודייג – 11.7%.
שירותים אישיים – 8.7%.
תחבורה ותיקשורת – 6.5%.
פיננסים ושירותים עסקיים – 2.4%.
■ השכלה ממוצעת
8.6 שנות לימוד (לעומת 11.5 שנות לימוד באוכלוסיה היהודית).

■ סטודנטים באוניברסיטאות
1964/65 – 1.3%.
1982/83 – 5.5%.
1985 – 6.7%.
■ ממוצע נפשות למשפחה
5.71 לעומת 3.35 באוכלוסיה היהודית.
■ צפיפות דיור
2.03 נפשות לחדר בממוצע (לעומת 1.08 לחדר בממוצע באוכלוסיה היהודית).
ב־1985 – 55.5% מערביי ישראל התגוררו בצפיפות של 3 נפשות ומעלה לחדר (באוכלוסיה היהודית רק 1.8%).
■ פריון
שיעור פריון כולל של 4.84 באוכלוסיה

המוסלמית, לעומת 2.12 באוכלוסיה הנוצרית ו־2.85 באוכלוסיה היהודית.
ב־1965 היה שיעור הפריון הכולל אצל המוסלמים – 9.87.
■ תוחלת החיים
71.5 שנה לגברים ו־74.2 שנה לנשים (לעומת 73.5 שנה לגברים ו־77.1 לנשים באוכלוסיה היהודית).
■ רמת חיים (לפי נתוני 1981)
ל־10.8% במשקי הבית מקרר חשמלי,
ל־43.1% מכונת־כביסה (לעומת 78.5% בכלל האוכלוסיה).
ל־12.7% טלפון (65.6%).
ל־83.1% מקלטי טלויזיה (90.9%).
ל־15.3% מכונית פרטית (33.3%).
ל־7.3% מכונית למשרה (5.4%).
ל־47.1% רפריג'ריטור (42.8%).
■ התפלגות פוליטית (לפי תוצאות הבחירות לכנסת ה־11 ב־1984)
34% חד"ש.
25% מערך.
18% הרשימה המתקדמת.
23% מתפלגים בין 8 אחרות.

המוסף לתרבות ספרות ואמנות ● עמוד 20

רכבת אוירית מיוחדת מביאה לישראל את הוידאו המתקדם בעולם

National

הוידאו היחידי עם הסורק הדיגיטלי

הגאונות היא בפשטות ההפעלה

נשיונל עם הסורק הדיגיטלי.
תם עידן הכפתורים, לא תצטרך יותר להשאר בבית כדי לא לפספס תוכנית בטלויזיה, מעכשיו, תוכל לתכנת את הוידיאו להקלטה כשאינך בבית, זה פשוט כמו 3,2,1.

1 העבר את הסורק על תאריך, היום והשעה הרצויים להקלטה, בכרטיס המצורף.

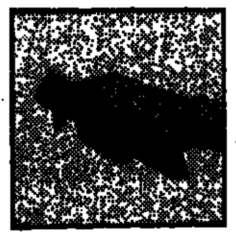
2 לחץ על כפתור אחד בסורק

3 ...וחזור המכשיר מתוכנת להתחיל ולהפסיק את ההקלטה במועד שקבעת לו. אפילו חודש ימים מראש

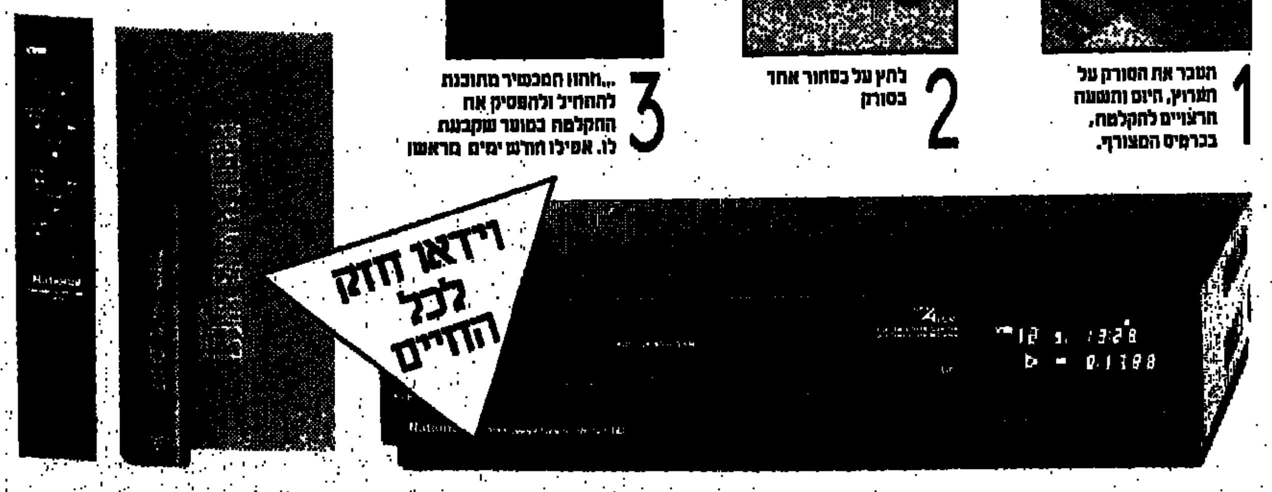

וידאו חזק לכל החיים

קשר גבאי

הודעה חשובה למי שכבר קנה G-20

עבור חלק ממכשירי G-20, (אלה אשר שווקו בחודשים האחרונים, ואשר משמיעים צליל בעת התכנות) ניתן לרכוש את הסורק הדיגיטלי, ובכך להצעיד את הוידיאו שלך לדור הבא ולפשט את תהליך התכנות.

פרטים בחנויות החשמל המובחרות.

להשיג באולמות התצוגה של תדיראן: תל-אביב: אבן-גבירול 18. חיפה: שד' ההסתדרות 88. ברשתות השיווק: שקם, סולכור, קו-אופ-אלקטרוליין ובחנויות החשמל המובחרות הבאות: [illegible]

תדיראן אחריות ושירות

National Panasonic חברת האלקטרוניקה הגדולה ביפן

(המשך מעמוד ראשון)

ערביי ישראל, כך גדלה במקביל שאיפתם לקשור קשרים עם החברה היהודית. חלק מהתיסכול של ערביי ישראל נובע, בצורה פרדוכסלית, דווקא משאיפתם להתקרב לחברה היהודית הדוחה אותם.

יחסים חברתיים

מסקנות הביניים ממחקר נרחב ומעמיק, ההולך ונשלם בימים אלה, שאותו ערכו שניים מחשובי הסוציולוגים של ישראל: הפרופסורים אפרים יער מאוניברסיטת תל־אביב ומיכאל ענבר מהאוניברסיטה העברית בירושלים.

אומר פרופ' יער על אחד מממצאי המחקר: „עם כל קירבתם לערביי השטחים מבחינה רגשית ולאומית, עדיין רוצים ערביי ישראל להתקרב ולהתקבל על ידי החברה היהודית. אין מגמה של פלשתיניזציה תוך התרחקות, אלא להיפך, תוך רצון גובר להתקרבות ולהשתלבות".

פרשנות זו ניתנת בעקבות תשובות לכמה שאלות בסקר, שנערך במיסגרת מחקר מקיף יותר. השאלות נועדו לבדוק את מידת הקשרים החברתיים שיש לערביי ישראל עם החברה היהודית במדינה.

כאשר נשאלו המשתתפים במידגם המייצג, באיזו מידה יש להם קשרים ויחסים חברתיים עם יהודים, השיבו 47 אחוז מהם, כי יש להם

בעוד שבחינוך היהודי הולכת רמת המורים ויורדת, הרי בחינוך הערבי היא עולה בצורה משמעותית ביותר. התהליך יוצר שיפור ניכר של איכות החינוך בסקטור הערבי, למרות הבעיות המוכרות של מחסור נורא במיבנים ובמשאבים

קשרים כאלה רק לעיתים רחוקות, אם בכלל. 30 אחוז אמרו, שיש להם קשרים כאלה לעיתים קרובות ובאופן קבוע. בקרב שכבת הגיל הצעירה במידגם, של בני 35 ומטה, אמרו 36 אחוזשהקשרים שלהם עם יהודים הם נדירים. 37 אחוז השיבו שיש להם קשרים קרובים ותדירים. כאשר אותם אנשים נשאלו באיזו מידה היו מוכנים ליחסי קירבה עם יהודים, השיבו 33 אחוז שאין להם עניין בכך, אבל 49 אחוז אמרו, שהיו רוצים ביחסים כאלה לעיתים קרובות.

בקרב הצעירים, מגיל 35 ומטה, היו 57 אחוז שרצו ביחסים קרובים ואילו 26 אחוז שללו אותם. 62 אחוז מהנשאלים אמרו, כי היו מארחים בבתיהם ברצון יהודים לעיתים קרובות ו־46 אחוז השיבו בחיוב אם היו מעוניינים בחבר ישראלי קרוב. אצל הצעירים עלה שיעור המחייבים ידידות כזאת עד ל־52 אחוז.

„מעניין", אומר פרופ' יער, „שכאשר אותם אנשים נשאלו אם היו מעוניינים לגור באותה שכונה עם יהודים היה שיעור המחייבים הרבה יותר קטן. הם רוצים לשמור על תרבותם וזהותם והחשש של יהודים, שאם רק יאפשרו לערביי ישראל לגור בכל מקום הם יפלשו לשכונות יהודיות, נראה מוגזם ביותר".

לא כל המימצאים בסקר, שנערך במסגרת מחקר על ההיבטים הפסיכולוגיים־חברתיים של הסיכסוך הישראלי־ערבי, וכלל מידגמים של שלוש אוכלוסיות (יהודית, ערבית־ישראלית וערביי השטחים), הם חיוביים כל כך.

קונסנסוס מוחלט

בנושא המרכזי של המחקר, שאלת הפתרון הרצוי והמצוי לסיכסוך, נתגלתה, כצפוי, חפיפה כמעט מליאה בין ערביי ישראל והפלשתינים בשטחים.

הסתבר, שבקרב שתי האוכלוסיות קיים קונסנסוס כמעט מוחלט לגבי הצורך בהקמת מדינה פלשתינית. אולם כאשר נבדקה ההתייחסות לפתרון המצוי־האפשרי, במקום לרצוי־הנכסף, הסתבר שברמה זו יש נטיה ברורה להתמתנות אצל ערביי ישראל.

למשתתפים בסקר על הפתרון הנכסף, הוצגו עשרה פתרונות אפשריים לסיכסוך, בכל הקשת שבין הפתרונות הקיצוניים: מהקמת מדינה פלשתינית בכל שטחי א"י, תוך גירוש היהודים ועד לסיפוח כל השטחים תוך גירוש הערבים.

התוצאות הראו ש־10.9 אחוז מערביי ישראל הם בעד מדינה פלשתינית בכל שטחי א"י. בדיוק שליש – 33.3 אחוז – תומכים בפתרון האשפ"י של הקמת מדינה דו־לאומית בכל שטח א"י בלי גירוש היהודים. 27.9 אחוז היו בעד הקמת מדינה פלשתינית לצד מדינת ישראל בגבולות 1967. רק 5.4 אחוזים נכספים לפתרון של מדינה ירדנית־פלשתינית בגבולות 67'. 17.8 אחוז מצדדים במדינה פלשתינית לצד ישראל, עם תיקוני גבול ורק 0.8 אחוז הם בעד מדינה ירדנית־פלשתינית בגבולות 67' עם תיקוני גבול.

לעומת זאת, כאשר התבקשו אותם הנחקרים, לציין איזה מהפתרונות מקובל עליהם ולהעניק לכל אחד מעשרת הפתרונות דירוג בין 1 ל־5, הסתבר, כי הפתרון המקובל ביותר על ערביי א"י – ברמת המצוי ולא הרצוי – הוא הפתרון של הקמת מדינה פלשתינית לצד ישראל בגבולות 67', שקיבל דירוג כולל של 78.1 אחוז. במקום השני נמצא הפתרון של מדינה כזאת, בגבולות 67', עם שינויי גבול קטנים, שקיבל דירוג של 63. הפתרון האשפ"י נדחק למקום השלישי וקיבל דירוג של 59.5. במקום הרביעי, בדירוג של 34.1 נקודות, ניצב הפתרון של אוטונומיה פלשתינית לפי הסכם קמפ־דיוויד, שברמת הרצוי תמכו בו רק 3.1 אחוזים מערביי ישראל.

פתרון זה עדיף בעיני ערביי ישראל על פני הפתרון הקיצוני של גירוש היהודים או הפתרון של הקמת מדינה ירדנית־פלשתינית בגבולות 67', שקיבלו כל אחד רק 23 נקודות.

רווח כפול

„המימצא העקבי שלנו הוא שאצל ערביי ישראל הפתרון של הקמת מדינה פלשתינית בגבולות 67' לצד מדינת ישראל, הוא הדומיננטי ביותר", אומר פרופ' יער. „הפרשנות שאני מעניק למימצאים שלנו היא, שיש לערביי ישראל הזדהות גדולה מאד עם הפלשתינים בשטחים, אבל הם מעדיפים מדינה פלשתינית עצמאית, כשהם עצמם אינם רוצים להיות חלק ממנה. אחרת, מדוע שלא יעדיפו מה שמעדיפים ערביי השטחים, שגם ברמת המצוי מעדיפים רובם את הפתרון האשפ"י.

„נראה, שערביי ישראל סבורים, שעל ידי הקמת מדינה פלשתינית לצד ישראל הם ירוויחו רווח כפול – הם יחזקו את תחושת הגאווה הלאומית שלהם בדומה ליהודי ארה"ב הגאים במדינת ישראל אך אינם עולים אליה ומצד שני עשוי גם מעמדם היחסי בישראל להשתפר, כתוצאה מפתרון הבעיה הפלשתינית".

ההפתעות המתגלות בחקר המיגזר הערבי, אינן רק בתחום הלאומי־רגשי.

כך, למשל, מגלים ממצאי מחקר משותף שערכו ד"ר משה סמיונוב וד"ר נח לוין־אפשטיין מהחוג לסוציולוגיה באוניברסיטת תל־אביב, כי שיפור רמת ההשכלה במיגזר הערבי, שמדינת ישראל מתגאה בה, אינה תורמת בהכרח לשיפור הסטטוס החברתי של ערביי ישראל.

אחת המסקנות של המחקר היא, שבעוד שהפער ההשכלתי בין יהודים וערביי המדינה הצטמצם, הרי שהפער התעסוקתי הלך וגדל.

אומר ד"ר סמיונוב, שהוא גם פרופסור לסוציולוגיה באוניברסיטת נברסקה בארה"ב: „כאשר מדובר בערביי ישראל, צריך להבחין שקיימת בישראל הפרדה סביבתית. שתי חברות חיות זו בצד זו ללא כל מטרה לקשור קשרים משותפים. כשמדובר בערים יש הפרדה עצומה, מבלי לקחת בחשבון שיש גם הפרדה בין היהודים לבין עצמם. במרחק האקולוגי ההפרדה בין יהודים לערבים היא מוחלטת.

„בשנים הראשונות לקיום המדינה היו לשתי הקהילות גם שתי כלכלות נפרדות. עם השנים החלו יותר ערבים לעבוד בסקטור היהודי. כיום, מתוך כל כוח העבודה הערבי, לפחות רבע נוסעים כל יום

(המשך בעמוד 19)

דצמבר הלוהט

„יפו לא תהיה מחנה פליטים"

דור חדש צומח בפאתי תל־אביב ● ערביי יפו, משכילים, מעורבים פוליטית, רובם הגדול אנשי רק"ח, בעלי זהות לאומית פלשתינאית ● השבוע, בהפגנה, היכו השוטרים את בנו של כבוב, איש אמיד וחשוב, שעמד פעם בראש ועד הנאמנים ומזוהה היום עם הממסד הישראלי ● מכרם חורי: מאוכלוסית יפו צריך לפחד, כי ביפו יש נשק חם

אריאלה רינגל־הופמן

עבד כבוב, 56, נולד ביפו. בבית שבו נולד, גידל את ילדיו וחי היום, נולד גם הסבא שלו. אז זה נקרא שרעה ארבעה, היום זה נקרא רחוב יפת. לא רחוק מהבית שלהם, במקום שנקרא היום גן תמר, ואז – ג'בלייה, אבא שלו פתח בית קפה. עד 48' שתו שם עראק וקפה תורכי בספלים נמוכים, אחרי 48', צורף שותף חדש לעסק, לוסייאן פישר, עולה חדש מרומניה. בית הקפה החליף צבע, נקרא גן תמר, וניגנו בו ג'ז משעה ארבע אחר הצהריים עד שתיים לפנות בוקר. באותם שנים, מי שרצה לשמוע ג'ז, לאכול זאכר טורטה, הלך לפינתי או לגן תמר. בשתיים לפנות בוקר, כשהמקום נסגר, פישר שגר בקינג ג'ורג' בתל־אביב, היה נשאר ללון בבית של כבוב. לאבא של עבד כבוב היו עשרה ילדים. חלק מהבנים, עד היום, מדברים רומנית שוטפת.

ביום שני האחרון, באופן מקרי למדי, התרכזו כמה מאות מערביי יפו, שיצאו להפגין, בין הבית של כבוב לגן תמר. עבד כבוב לא חשב להצטרף להפגנה, ואם הייתה מתקיימת כמה רחובות רחוק מביתו, לא היה מגיע לשם. אבל מכיוון שהכל התרחש מתחת לבית שבו גר, יצא ועמד על המדרגות והביט באנשים. על הכביש, לא יותר משניים שלושה מטר ממנו, עמדו שנים מבניו. חאלד, 30, שסיים משפטים, ובדאווי, הבן הבכור. באו לראות מה קורה.

באחד המרדפים התערב חאלד

האווירה היתה מתוחה מאד. אנשי המשטרה ומשמר הגבול חשבו לגמור את העסק מהר. זה הלך פחות או יותר כך: מישהו מהמפגינים, בדרך כלל בחור צעיר מיידה אבן, מקלל, או נשפך בהפגנתיות לכביש, אנשי המשטרה, חמושים באלות, מתפרצים, רודפים אחר המיידה או מישהו מהחבורה שנמלט יחד עימו, תופסים צעיר, מכים אותו, גוררים לניידת משליכים פנימה, נועלים את הדלתות והנהג בלחיצה קשה על דוושת הגז מטיס את העצורים מהמקום.

באחד המרדפים מהסוג הזה, כשהשוטרים גוררים ומכים את אחד המפגינים, התערב חאלד כבוב. אתם רוצים, צעק, תעצרו אותו, אבל אל תרביצו. הלכו שם כמה משפטים, שוטר התעצבן, אולי אמר לו לעוף משם וחאלד סרב, שוטר אחר הוריד לו אלה על הראש ועבד כבוב, מהמקום שבו עמד על המדרגות, ראה איך השוטרים גוררים את הבן שלו, עם ראש זב דם, לניידת. ראה ולא התערב. ביום רביעי חאלד חזר הביתה. שוחרר מבלי שהובא לפני שופט. ישב עם התחבושת על הראש ואמר שעוד מוקדם מדי להתראיין, הוא צריך עוד לילה או שניים לישון על הפרשה. ביפו אמרו, לא בכל יום עוצרים בן של עבד כבוב. וזמנים חדשים הגיעו.

עמותת הכוונות הטובות

ב־59', כשנסגר בית הקפה של המשפחה, הלך עבד כבוב ללמוד מסגרות מכנית. כשגמר ללמוד הצטרף כשכיר לחברת „רון" וב־62', כשנמאסה העבודה השכירה בקואופרטיב, הפך לחבר.

ב־74' הקים עמותה שנקראת „מקאסר אל חירייה אל איסלמייה" – עמותת הכוונות הטובות למען ערביי יפו. ושנתיים אחר כך מונה על ידי שר האוצר, אז יהושע רבינוביץ, לעמוד בראש ועד הנאמנים ביפו.

בין הגופים הפעילים ביפו, בעשרות השנים האחרונות, ויש הרבה כאלה, שקמים ונופלים, מתפצלים ומתחברים, ועד הנאמנים, אחרי 22 שנות פעילות, הוא אחד מסמלי העיוות.

ב־48' עם קום המדינה, מכריזה ממשלת ישראל על רכוש העדה המוסלמית בארץ כרכוש נפקדים, מבלי שתתקיים העילה להחלטה זו. ב־65', לאחר שהממונה על הטיפול בנכסים, סעיר חדאר, מוכר אתר בית קברות מוסלמי לרשת המלונות הילטון ונעלם עם חלק מהכסף, מתקבלת החלטה על הקמת ועד נאמנים. אילו, הממונים מטעם הממשלה, אמורים לטפל בנכסי העדה. פרשת מיסגד חסן בק, המוחכר לחברת אתגר, בבעלות גיגי פרס, והמשא ומתן על מכירת בית הקברות הפעיל בעיר, טאסו, לקבלן יהודי, מעוררים גל מחאות קשה, מביאים לפרוק הוועד הקיים, להקמת ועד חדש ולבחירתו של עבד כבוב.

שמונה שנים מאוחר יותר, כבוב מקבל מכתב פיטורין, מודים לו על תרומתו, וממנים במקומו את אחמד פאנג'ארי, בעל כיוסק. שמו של פנג'ארי מוזכר היום בקשר למאבק על בית הקברות המוסלמי ג'באסן, שנמכר לבעל הון יהודי. כתובות שחורות, המרוחות על קירות הבתים ביפו, מתיחסות לסולם היוחסין של פנג'ארי, והעניין כולו נתון כרגע במאבק משפטי.

כשהגיע המכתב כבוב אמר: „המימסד מחפש לו צינור לעבור דרכו אל הרחוב הערבי. מישהו שישב בין הכסא לסוס, שלא יעשה רעש, שלא יקים אבק".

כבוב, אז, חשב שהוא עושה רעש ומקים אבק. במונחים של צעירי יפו, נכון להיום, כבוב, תוצר מציאות אחרת, מזוהה עם המימסד הישראלי.

במהלך ההפגנה, בשלב שבו נעצרו כבר כ־15 איש, אולי יותר, הגיע למקום עורך הדין נסים שקער. מעט לפניו הגיע מוסטפה סעייף. סעייף הוא ראשון בין שווים בסניף רק"ח ביפו. שקער חבר המפלגה, עומד בראש ועד השכונות למען ערביי יפו. שקער, יחד עם מכרם ואדיב חורי, ניהלו במקום את המגעים עם המשטרה. תרחיק את השוטרים, אמרו לסגן מפקד המחוז רוד וילק, אנחנו נרגיע את האווירה.

היכולת לבוא אל ההמון המשולהב, לדחוף אותו אל המידרכות, לבקש להוריד פרופיל ולסמן למפגינים לחדול כשהם מתחילים לשיר „פלשתין בלדנה ואליהוד כלבנה", שוב לא בידיו של כבוב. לא בידיהם של אנשים כמותו.

עבד כבוב: כששוטר הוריד אלה על ראש בנו, חאלד, עמד עבד בצד ולא התערב. צילום: יוסי רוט

מספר הערבים החיים היום ביפו נע סביב 20 אלף. המינימום מדבר על 14 אלף. אחרים מדווחים על 24 אלף. מחקר שעשה מכרם חורי הראה, שב־80 אחוז מהמשפחות הערביות ביפו יש לפחות בן משפחה אחד מכור לסמים. וכשמדובר על סמים, לא מדובר בחשיש. הזנחה של שנים, צפיפות דיור, נחשלות חברתית ותרבותית, חוסר תקציבים פיזית וחינוכית יצרו מציאות שהתנקזה במהלך ההפגנה לאפיקים לאומניים. כל בית שני, אומר חורי, הרוס, ומסביב לכל בית כזה צומחת מיזבלה, תחנת סמים או שניהם. כבוב אומר, שאין בית סוהר ישראלי, מהצפון ועד הדרום, שליפו אין בו נציגות מכובדת. אוכלוסיה שהצליחה להמציא נציגות מכובדת בכל אחד מבתי הסוהר ולא הצליחה לדחוף נציג אחד לעיריית תל־אביב, שלא לדבר [illegible] מזה. ארבעים שנה בלי מנהיגות אפקטיבית.

התפרעויות זה לא טרור

„אוכלוסיית יפו", אומר חורי, „מהווה פחות מחצי אחוז מכלל ערביי הארץ, אבל זו אוכלוסיה שצריך לפחד ממנה. למה? כי ביפו יש נשק חם. ביפו יש אנשים שהם קרימינליים במחשבתם. ומספיק שילבישו עליהם תכנית פוליטית". לדבריו, והלבשת תכנית כזו, לא כל כך רחוקה. ההפגנה, הייתה איזו פריצת דרך, [illegible] שכבר שנים הוא בונים עליה.

שקער: „התפרעויות זו לא טרור, וערביי יפו לא מעורבים דווקא במאורעות הפוליטיות שלהם, אבל מי שחושב שאפשר להמשיך [illegible] הפיכתה של יפו למחנה פליטים, בלי תגובה, טועה".

ביפו, אומרים, לא מיודעים יצאת ההפגנות. יפו זה לא שכם וזה עוד. אבל ביפו צומח דור חדש, צעירים משכילים, מעורבים פוליטית, רובם הגדול אנשי רק"ח, בעלי זהות לאומית פלשתינאית, הדורשים הכרה גם ביכולתם לבטא זהות זו.

לפנות ערב, בבית כבוב, ערבי שולחן. [illegible] שלום. משפחה אמידה, בעלת רכוש, מודעות גבוהה לחינוך הילדים. קשורה בנישואין למשפחת מיסראווי. לפני כמה שנים השליכו להם רימון הביתה, אחר כך שיפצו את הבית, בינתיים את התקרה ושמו דלת ברזל. לעבד כבוב יש ארבעה בנים ושתי בנות. שניים מהבנים נמצאים היום בבוסטון, האח הבכור יצטרף אליהם. הבנות מורות. חאלד, יגמור את הסטאז', יראה מה הלאה. בינתיים, על המעצר, נוכן לומר שזו היתה חוויה טראומטית. שלא הפצע בראש היא שכואב. מצא את עצמו בעיצומה של הפגנה, ושלא בכוונה, בין העצורים. עבד אומר, שבשביל חאלד, שהולך להיות עורך דין, זה ניסיון קשה. לא רוצה להתייחס לעצם המעצר. לשהות לא בינתיים.

בבוקר, במהלך שיחה אמר עבד. „שלמה להט, שהוא אולי ראש העיר הכי טוב שהיה אי פעם לתל־אביב, הוא האיש שהורס את יפו. בכוונה. קודם חונק ואחר כך שולח את המשטרה".

ועוד אמר: „אתם היהודים חוגגים את פורים, זוכרים את המן הרשע, חוגגים את חנוכה, זוכרים את אנטיוכוס. גם לנו יש את הזכרונות שלנו".

„אילו היינו יודעים שתתפתח הפגנה", אמר שקער, „היינו דואגים לרשיון, מקיימים אותה כסדר. חשבנו לעצמנו, הלוואי שאנשים יקיימו שביתה שקטה ויעבירו יום בצהריים. מסתבר, כנראה, שגם אנחנו לא הערכנו, כראוי, את תחושות הזעם והמרירות. ושלא ידברו איתנו על אש"ף ועל הפעולות שהוא מבצע בישראל. שיבואו לראות איך יפו נראית ואז, אני מניח, יתפלאו למה ההפגנה באה רק עכשיו".

ישעיהו בן־פורת/ עניינים שוטפים

שוב הופתענו?

יצחק שמיר הופתע, כך הודה, מעוצמת התפרצות השינאה. הוא גם הופתע מן הגינויים החוזרים ונשנים, שנמסרו לשגרירנו בקהיר, והוא הופתע מן התגובה החריפה של וושינגטון, מהימנעותה במועצת הביטחון, ומן הדאגה העמוקה שהביע הנשיא רייגן, שהופתע – גם הוא, אבל להיפך – מחוסר הדאגה שהפגין ראש־הממשלה.

מה כל כך הפתיע השבוע את יצחק שמיר? ושמא נובעת הפתעתו מכך, שהמודיעין הפרטי שלו הזין אותו בהערכה שקיימת רק „סבירות נמוכה", כי אי־פעם נהיה עדים לפרץ כזה של שינאה?

הפתעה וסבירות נמוכה – האם הצירוף האומלל הזה אינו מזכיר משהו? האם, כמובן בשינויים מסויימים, לא חווינו השבוע חוויה של „יום־כיפורים" קטן?

ואם אמנם כן – היכן טעינו הפעם, ומה הם שורשי המחדל עתה?

■■■

גם עכשיו, אחרי מה שקרה – ומה שקרה היה חמור ביותר, בראש־ובראשונה ברחוב הערבי בישראל – ההנהגה המדינית עדיין טומנת את ראשה בחול, ואינה אומרת את כל האמת.

אין חולק על כך, שחייבים להחזיר את הסדר על כנו. אין גם חולק על כך, שלא נשלים עם מצב, שבו ביפו, בנצרת או בלוד ירגום „שבאב" משולהב אוטובוס עברי באבנים ובמטילי ברזל. לא נסבול גם, שמחסומים על כביש ואדי־ערה ימנעו תנועת מכוניות חופשית.

לכך יראגו מישמר־הגבול וצה"ל באמצעים מתאימים, ועד כמה שאפשר – בלי שפיכות־דמים. אפשר לסמוך על הבטחת שר הביטחון, שבעוד שבוע־שבועיים, השטחים יירגעו.

אך השאלה היא מה נעשה אחרי השימוש באלות, בכדורי־הגומי ובגז המדמיע. כי באלות, בכדורים ובגז מדמיע, אפשר להרגיע את השטחים, אבל אי־אפשר לפתור בעזרתם בעיות. וכל עוד לא נעשה לפתרונן, גלי האלימות הבאים הם רק שאלה של זמן.

האמת – שאיש בהנהגה המדינית, על שני חלקיה, לא יודה בה בקול רם – היא, שמה שקרה השבוע, בשטחים ובישראל קרה, בעצם, באיחור של 20 שנה. לקח להם 20 שנה, לתושבי השטחים, כדי לצאת בהמונים לרחובות ולכבישים כדי לזעוק באוזנינו ובאוזני העולם, שנמאס להם מן הכיבוש, וכדי להבהיר כי בייאושם – בהיעדר פתרון מתקבל על הדעת – בזמן הנראה לעין, כבר אין להם מה להפסיד.

לקח להם 20 שנה עד שבני עמם, ערביי ישראל, שאינם פחות פלשתינאים מאלה שמעבר לקו, יפגינו סולידריות ושותפות־גורל. זוהי תחושת שותפות, שניזונה, בין היתר, מן התיסכול העמוק של אזרחי ישראל הללו, שהם שווי־זכויות, כביכול, אבל מעמדם הפוליטי והחברתי נחות במציאות של חיי היומיום במדינת היהודים.

התפתחות זו, מן הזעם האצור אל הזעם המתפרץ כיורה לוהטת, היתה בלתי־נמנעת. ואין הכרח לחפש גורמים מסיתים, כמו אש"ף, קומוניסטים או פונדמנטליסטים, כדי להבין מה קרה. גורמים אלה קיימים, ואין ספק שהיו גם פעילים, בגיזרה זו או אחרת, אבל שום גורם, בין מקומי ובין זר, לא היה מצליח לעורר ולהוציא רבבות אל הרחובות, לולא היו הייאוש, התיסכול והשינאה כה עמוקים.

■■■

אין מקום להפתעתו של יצחק שמיר. לא בקשר למהומות במחנות הפליטים, ולא לגבי מה שקרה ברחוב הערבי בנצרת, בלוד וביפו. כאשר עם אחר שולט בעם אחר ושולל את חירותו, מה שקרה חייב היה לקרות יום אחד. גם הפלשתינאים בשטחים וגם ערביי ישראל התבגרו.

במשך חודשים ארוכים, מאז הרוטציה, יצחק שמיר מאכיל אותנו בסיסמת „הזמן שפועל לטובתנו". שמיר ראש־ממשלה ששום דבר לא בוער לו, ואשר מטיף בלי הרף, שאין מה למהר, ולא צריך להתרגש. שמיר, יותר מכל מנהיג אחר, דוגל בסטטוס־קוו, ומקדש אותו יום אחרי יום. גם עכשיו, אחרי מה שקרה, הוא עדיין מופתע, ומסרב להכיר בכך, ששורש הרע נעוץ בהיעדר פתרון מדיני של הבעיה הפלשתינאית, ובחוסר ההתייחסות הכנה של ממשלת ישראל למצבם של ערביי המדינה – שמופלים לרעה בהשוואה לאזרחים היהודים, ושאינם זוכים למיצוי זכויותיהם.

הקיפאון, סובר עדיין ראש־הממשלה, משרת את האינטרס שלנו. הוועידה הבינלאומית, הוא חוזר וטוען, היא אסון לישראל.

גם עכשיו, אחרי מה שקרה, לא שמיר ולא חבריו למפלגה יהיו מוכנים להכיר בעובדה, שהקיפאון פוגע קודם־כל בנו, ועלול להעמיד בסימן־שאלה רציני את יחסינו עם מצרים. שמיר וחבריו בוודאי לא יודו בכך, שניצני ההתקוממות של תושבי השטחים והתעוררות הסולידריות של ערביי ישראל הם האסון האמיתי שנחת השבוע על ישראל.

■■■

האם יניב הזעזוע תוצאות חיוביות, ויעזור לממשלת ישראל למצוא את דרך המלך?

האם יתפכחו יצחק שמיר וחבריו, ויכירו בטעות הפאטאלית של מדיניות המושתתת על תורת ה„שב ואל תעשה"?

האם יתנערו סוף־סוף ויאזרו עוז לעשות צעד אמיץ לחידוש תהליך השלום, במתכונת המקובלת לא רק על מחצית הממשלה, אלא גם על מצרים, ירדן, ארה"ב ובריה"מ?

מה עוד צריך לקרות, כמה דם עוד יישפך, כמה גז מדמיע עוד יוטל ממסוקים, כמה זמן עוד יהיה צה"ל אנוס לפזר הפגנות ולהתקוטט עם נערים בני 12, עד שגם צמרת הליכוד תשלים עם המחשבה, שאין דרך למו"מ ישיר, אלא באמצעות גירסה כלשהי של חסות בינלאומית?

השבוע, יותר מתמיד, לאור תהודת האירועים ולאור התגובות הקשות שהם עוררו בדעת הקהל העולמית, התקרבנו לרגע, שבו קהיליית העמים, לרבות עמים ידידותיים כלפי ישראל, תתאחד כדי לכפות עלינו פתרונות מאוד לא רצויים.

אם זה יקרה, חלילה, למי זה יעזור אם יצחק שמיר יאמר גם אז שהוא מופתע?

יואל בן־נון

ליישב את הפלשתינים בישראל

ביום האחרון של חנוכה, שבו נכתבות שורות אלו, חשוב לזכור איך קמה מלכות חשמונאי: כמלחמה תרבותית, מדינית וצבאית קשה ומרה, במסירות־נפש עילאית ובגבורת מלחמה המשולבת בתבונה פוליטית, לאחר מערכה בת 30 שנה.

אבל, חיוני גם לזכור איך נפלה מלכות חשמונאי, כעבור 80 שנות עצמאות. הריב הפנימי או מלחמת האחים ו„המפלגות" בתוך הממלכה החשמונאית הם שהביאו לנפילתה, תוך שנה אחת, לידי רומא.

עם כל הזהירות ההכרחית בהשוואות היסטוריות, יש ללמוד לקח מפרשה קשה זו. הריב הגדול בינינו אינו בין מכבים למתייוונים ולא בין טמאים וטהורים. והו ריב על אינטרס שילטוני ועל סיגנון אישי. בזה אנו דומים, במידה מסויימת, להורקנוס ולאריסטובלוס בני ינאי. יש אולי פער אמיתי עמוק וקשה בין מפ"ם לבין התחייה ובין ר"צ לאגודת ישראל, אבל אין שום פער כזה בין הליכוד והמערך.

למרות זאת, מנסים שני הגושים הגדולים להציג פער עמוק ומאבק עיקש, אשר קורע את העם לגזרים מבחינת כוח העמידה הרוחני במערכות כבדות. אויבינו החלו לכלכל את מעשיהם כך שיוכלו, בלי הרף, להגדיל את המתח בתוכנו, והקצוות הפוליטיים מסייעים למשחק שטני זה – שלא מדעתם, אני מקווה.

■■■

מחוללי המהומות במחנות ובבתי־הספר – הנהגת אש"ף מבחוץ, המורים מחד והתיגרנים והמצרים מאידך – מתמרנים כל הזמן לפי קיצבו של הפילוג הפוליטי בתוכנו. אם לא נמהר לסגור פער זה אנו עלולים למצוא את עצמנו בתוך מפולת פנימית ותיצונית אשר לא תיעצר בקו הירוק, כפי שראינו כולנו השבוע. כולנו בסירה אחת.

האם יש טעם לפילוג הזה?

המרחק האמיתי בין תוכניות המערך והליכוד, למעשה, הוא הרבה יותר קטן מאשר הפערים והמחלוקות בתוך כל אחד מהם. כל הפילפולים לא יוכלו לטשטש זאת. לדעתי, 80 אחוז מעם ישראל ומהמערכת הפוליטית תומכים בקו תקיף ומרתיע מבחינה ביטחונית ואינם מוכנים לסבול את כל מעשי הרצח של חיילים ואזרחים שלנו, שהיינו עדים להם בחודשים האחרונים במיוחד. באותה מידה הם אינם מוכנים לסבול בקבוקי תבערה, שהם נשק חם לכל דבר.

הרוב הזה גם רוצה, שצה"ל לבדו יבצע מדיניות ביטחון זו. הרוב הזה רוצה בארץ־ישראל, ובהתיישבות יהודית ואינו רוצה במדינה פלשתינאית (ולא בכל מה שמביא לזה). יחד עם זה, הרוב הזה אינו רוצה בסיפוחה של האוכלוסיה הערבית ביהודה, שומרון ועזה, לישראל, לא להלכה ולא למעשה.

בתנאים אלה מציבים הליכוד והמערך תוכניות ביניים, ששום גורם ערבי או בינלאומי אינו מוכן לקבלן בינתיים. אבל המרחק האמיתי בין שתי התוכניות קטן ביותר.

לכן אין כל סיבה לפילוג העמוק, חוץ מהמאבק הגס על השלטון. טוב לראות שמנהיגי המערך והליכוד לא שעו לעצות אחיתופל ופנו לאיחוד השורות והעם. מערכת הביטחון וצה"ל ראויים לכל שבח. גם על התקיפות וגם על האיפוק והריסון. אלה שמלחים בהם לשון כנראה לא עבדו מעולם במצבים כאלה.

מה שנחוץ לעשות עכשיו, לאחר החזרת שילטון החוק אל מבוננו בכל הארץ, הם שלושה דברים:

1. להבהיר לעולם הערבי כולו, וגם לאזרחים הערביים בישראל, כי אלה שחוללו את ההמהומות ומנסים לגרור למלחמה (על־ידי ביטול חוזה השלום) לא ירוויחו מכך דבר. פירוש הדבר: להכות במנהיגי הפרוע וביזמיו ולא רק ב„חיילים המשוסים".
2. לכנס „ועידה לאומית" ולסכם על קווים ועקרונות לפעולה מדינית מתואמת, כדי שאיש לא יוכל להכנן מלחמה או טרור על גבי הפיצול הפנימי שלנו.
3. להיערך לפירוק מחנות הפליטים ולליישובם מחדש על ידינו – בארץ כמובן – באופן הדרגתי, תוך סילוק כל הגורמים, שמתפרנסים ממצוקה שאינה נסבלת. הקבוצה היחידה שנמצאת במצוקה אמיתית היא הפליטים שברחו ב־48' ורוצים לחזור ליפו, לחיפה, לאשקלון וכד'.

■■■

שום פתרון מדיני לבעיות שנוצרו ב־67' לא יתמודד עם בעיית הפליטים. שום שילטון ערבי לא עשה זאת בעבר ולא יעשה זאת בעתיד. רצועת עזה תגיע למיליון נפש בעוד 20 שנה, פחות או יותר. זהו מצב של פצצת תתפוצצות, בין אם נשב בעזה ובין אם נשב באשקלון ובגוש קטיף. הדבר היחיד שישתנה אם נצא משם הוא, שגם תעסוקה לא תהיה להם, ומי שחולם על שקט באשקלון ובשדרות, בניר־עם ובמפלסים – כאשר ברצועה יוקבים מיליון בנייארים, שחציים פליטים ללא תעסוקה וללא תקווה – רצוי שיחשוב היטב לפני שיציע פתרונות חפוזים.

כדי לפתור את הבעיה, יש לפרק את מחנות הפליטים, לבנות לניכה בבנייה מזרחית טובה, עם תשתית של שיפור ושירותים. עם שירותי קהילה, בילוי ונופש ברמה של גוש דן.

צעד כזה מצידנו יחולל אומנם התנגדות עצומה בתחילה, מפני שרבים כל כך מתפרנסים ומתקיימים ממצוקה ומנצלים אותה לצרכיהם – לצערי, גם ישראלים רבים. אבל צעד זה יוכיח את מוסריותה ואת אנושיותה של ישראל יותר מכל הדיבורים על פתרון מדיני, שאין ולא יהיה בו פתרון מוסרי.

★

(הכותב הוא רב בעפרה, מראשי גוש־אמונים)

מעכשיו, מצב חדש

ב„דצמבר הלוהט" נקבעו תקדימים שאין מהם חזרה • סביר להניח כי מה שיקרה אצלנו מעתה ואילך ידמה מאוד לתהליך שהחל ב־1976 במהומות סוואטו בדרום אפריקה • המתפרעים יהיו נועזים יותר, כוחות הביטחון עלולים להיות דורסניים יותר • לא הכל שחור: במצב שנוצר כעת יש גם סיכוי להידברות ישראלית־פלשתינית

עוד כמה ימים זה ייגמר. הפרות הסדר הולכות ודועכות, שביתת המסחר כמעט שנגמרה, ועל הפיגומים בגוש דן הנוכחות העזתית כבר כמעט מלאה. כאשר יירגעו הרוחות כליל, יחזיר צה"ל לאימוניהן את יחידות התיגבור שהוזעקו, ובתי המשפט בשטחים יעבדו שעות נוספות כדי לשפוט את כ־250 מפירי הסדר שכבר נעצרו; ואת אלה שעוד ייעצרו בימים הקרובים.

בניו־יורק ישלים מזכיר האו"ם חקירה בנסיבות המהומות וישלח למועצת הביטחון מסמך שירושלים לא תאהב, ובכוויית יקבל יאסר עראפאת צ'ק רשן נוסף משליטי מדינות המיפרץ כדי לממן את פעילות אש"פ בשטחים. התיקשורת העולמית תחזור לעסוק במיתקפה האיראנית העונתית על בצרה ובמיכליות הבוערות במיפרץ.

אבל בישראל ובשטחים לא ישובו הדברים להיות כפי שהיו.

■■■

ב„דצמבר הלוהט" של שנת 87 נקבעו תקדימים שאין מהם חזרה. בשטחים, למשל, הצליח השבאב הלאומני במקום שבו נכשלו לאחרונה אש"פ הממוסד והטרור הקלאסי. הצעירים, שרובם כבר נולד אל תוך הכיבוש, הוציאו משיווי משקל את כוחות הביטחון הישראליים וגרמו להם לאבד, לפחות חלקית, את השליטה בשטח. הם הכריחו את צה"ל לשבור את שיגרת אימוניו ולרכז כוחות גדולים לטיפול בהם; ומה שחשוב יותר מבחינתם – להחזיר את העניין הפלשתיני אל ראש סדר היום הבין לאומי.

אש"פ מנסה עתה לזקוף זאת לזכותו, אבל גם מנהיגיו יודעים כי היו אלה צעירי השטחים שהעלו מחדש אל פני השטח את המחלוקת בין וושינגטון לירושלים בנושא עתיד השטחים. מחלוקת שהן ממשלת ישראל והן הבית הלבן היו מעדיפים לטאטא אל מתחת לשטיח.

ראשי המסיתים, ביניהם אסירים ביטחוניים רבים שהשתחררו ופעילים פלשתיניים שעסקו עד היום בהתרנות מדינית, אולי לא התכוונו בתחילה להשיג תוצאות כה מרחיקות לכת. הם רכבו תחילה על גל שמועות וזעם ספונטאני, אולם בהמשך היטיבו לנצל את נקודות התורפה בשיטות הפעולה, ובפריסה הדלילה של כוחות הביטחון.

ברור לגמרי כי מחיר הדמים הכבד ששילמו אינו פוגם בתחושת ההצלחה של פעילים מקומיים אלה. הם עצמם אומרים זאת בפה מלא: ההרוגים במהומות היום הם הקדושים המעונים שבשמם יקראו בגל הפרות הסדר הבא. להצלחה, גם אם היא עקובה מדם, יש טעם של עוד.

סביר להניח כי מה שיקרה אצלנו מעתה ואילך ידמה מאוד לתהליך שהחל ב־1976 במהומות סוואטו בדרום אפריקה. גם שם הופתע המון לא מאורגן של צעירים וילדי בית ספר מיכולתו הקיבוצית לגרום צרות צרורות ואובדן שליטה לכוח צבאי מאורגן ומצוייד היטב: גם שם מיהרו הפעילים הפוליטיים המקומיים לתפוש את הפוטנציאל הנפיץ הגלום בתיסכול ובזעם הצבורים בהמון צעיר.

וכך, מדי כמה זמן, כדרך כלל ביום הזיכרון לחללי מהומות סוואטו, הם מביאים להתלקחויות – הפרות סדר המוניות הנעשות מפעם לפעם אלימות יותר, ומחייבות הפעלת כוחות רבים יותר לדיכויין. לאחרונה הוטל גם מצב חירום על המדינה כולה. כל אלה מכריחים את הפוליטיקאים ואת דעת הקהל המערבית למקד את התעניינותם במצוקתם של השחורים ולהטיל סנקציות חדשות לבקרים על דרום אפריקה.

אגב, האיפול התקשורתי המלא, והאיסור המוחלט לסקר את המהומות שהטילה ממשלת פרטוריה – מועיל לה ככוסות רוח למת.

■■■

אם לא יימצא משהו שיפיג את התיסכול ויתן תקווה לצעירי השטחים, או שתימצא דרך להידבר עימם, אנו צפויים מעתה לגלי התפרעויות רחבי היקף שחומרתם ורמת האלימות בהם תלך ותיגבר.

אחת ההתפתחויות הצפויות בעקבות גל המהומות הנוכחי תהיה הגברת הנטיה של צעירים אחוזי זעם ומתוסכלים להצטרף לאירגוני האיסלאם הפונדמנטליסטי הקנאי, בעיקר בעזה. המומחים מעריכים כי האכזבה מדרכו המדינית והצבאית עקרת התוצאות של אש"פ היתה אחת הסיבות הבסיסיות לכך שהצעירים מקומיים לקחו את העניינים לידיהם בגל המהומות האחרון.

אותה אכזבה מן המימסד החילוני הפלשתיני גם תוליך אותם לזרועות מטיפי הדת, שיבטיחו להם מלכות שמים אם יקריבו את חייהם במסגרת הג'יהאד נגד „הכובש הציוני".

יש לשער, איפוא, כי תעוזתם של המתפרעים תלך ותגדל. הם יהיו מוכנים להסתכן יותר מבעבר, וזה יחייב את כוחות הביטחון לנקוט באמצעים שיילכו וייעשו דורסניים יותר; וחוזר חלילה.

זה לא יקרה כל שני וחמישי. בכל גל מהומות כזה נפרקת אנרגיה ומשתחרר קיטור. הנסיון מוכיח כי עובר זמן – לרוב שנים – עד שסיר הלחץ האנושי הזה נדחס מחדש ומוכן לפעולה מחדש. אבל הנזק וההורבן שיביא כל גל כזה יילכו ויחמירו.

אם חלילה תקרה התקוממות, כמו זו שהיתה בשבועיים שחלפו, בעת מלחמה עם אחת או יותר ממדינות ערב, היא עלולה לחייב את כוחות הביטחון הדלילים שיהיו אותה שעה בשטחים לטבוח במתפרעים. לא רק כדי להשיב את הסדר על כנו, אלא כדי לשמור על הצירים הראשיים פתוחים לתנועת הכוחות אל החזית. מה שיקרה אחר כך בזירה הבין לאומית, ואצלנו פנימה – לא קשה לשער.

■■■

גם ביחסים עם ערביי ישראל עלולות המהומות האחרונות להוות קו פרשת מים. השבוע נוכחנו כי לפחות אצל חלק ניכר מהם, כאשר נאלצו לבחור בין זהותם הפלשתינית לבין אורחותם הישראלית – בחרו בזהות הפלשתינית.

אין להסיק מכך כי המגזר הערבי בתחומי הקו הירוק פנה עורף למדינת ישראל והצטרף למאבקם של תושבי השטחים. מיידי האבנים ברחוב יפת שביפו, ובעיירת הבדואים רהט שבנגב, מעידים יותר על הקלות שבה ניתן להסית ולשלהב יצרים ברחוב הערבי מאשר על מגמה פוליטית עקבית ובעלת תמיכה רחבה.

אף על פי כן, זוהי כתובת על הקיר. מה שברור כבר כעת הוא, שאחיזתנו בשטחים מאיימת על ריקמת הדו־קיום העדינה הקיימת בין ערבים ליהודים בתחומי הקו הירוק.

בטווח הקצר ירוויחו מאירועי השבועיים האחרונים האירגונים הפוליטיים הקיצוניים. מעריכים כי „בני הכפר" ושלוחותיהם, „הרשימה המתקדמת" וגם רק"ח ייצאו מחוזקים בבחירות הקרובות.

ההקצנה מאיימת גם על הרחוב היהודי. טרם נערכו משאלי דעת קהל שיראו לאן נושבת הרוח אחרי אירועי הימים האחרונים, אולם בבית ספר בגליל אמרו השבוע כמחצית התלמידים שנשאלו כי היו נותנים את קולם לח"כ מאיר כהנא אילו נתבקשו להצביע. אין לראות בכך מדגם מייצג, אבל זהו סימן לא בריא.

סביר להניח כי היונים יראו בגל הפרות הסדר הממושך והספונטאני חיזוק לעמדתם הדורשת הינתקות מריכוזי האוכלוסיה הערבית בשטחים. מצדדי הקו הלאומני יראו באירועי „דצמבר הלוהט" הוכחה נוספת לבוגדנות הערבית, ומכאן, שאין לנו לסמוך אלא על ידנו הקשה והחמושה.

■■■

אף על פי כן, לא הכל שחור. במצב שנוצר כעת בשטחים יש גם סיכוי לא מבוטל.

עליית מרכזיותם וחשיבותם של תושבי השטחים כנושאי דגל העניין הפלשתיני, וירידת משקלו של אש"פ, פותחת, למשל, בפני ישראל אפשרות להגשים שאיפה ישנה: לשאת ולתת ישירות עם ערביי השטחים מעל לראש אש"פ והמימסד הפלשתיני בתפוצות.

אבל לשם כך חייבת ממשלת ישראל להניח למנהיגות אותנטית וצעירה יחסית לצמוח בשטחים. הקושי הוא בכך שאישים המקובלים על החוגים הלאומניים מעורבים בד"כ במעשי חבלה או בהתרנות מדינית, ומוצאים עצמם במוקדם או במאוחר בבית הסוהר או מעבר לירדן. אבל גם בקרב זרועות הביטחון יש מי שטוען שהדבר ניתן לביצוע, אם תחליט הממשלה על רצונה לטפח מנהיגות עצמאית לשטחים שעימה תישא ותיתן.

מימסד אש"פ חושש עתה מפני התפתחות כזו, שתדחוק אותו סופית לשולי הזירה הפוליטית. כדי לטרפד זאת שוקלים עראפאת ואנשיו הקמת ממשלת צללים פלשתינית, שתזכה להכרה בין לאומית לפני שהשטחים יוכלו להעמיד צוות הנהגה משלהם.

סיכוי נוסף טמון בהכרה שהתפתחה בימים האחרונים בצה"ל, כי הפרות הסדר בשטחים הן זירה טקטית עצמאית, שיש להקצות לה אמצעים ולפתח עבורה שיטות פעולה ואמצעי לחימה יחודיים.

■■■

עשרת הימים שבהם הלכה השליטה בשטח ונשמטה מידי כוחות הביטחון שיכנעו כנראה את הרמטכ"ל ושר הביטחון כי באמצעות אבנים ובקבוקי תבערה יכולים הערבים להשיג תוצאות מדיניות שהטרור הערבי המסורתי לא חלם עליהן. משום כך יש להקדיש לנושא את האמצעים ומאמץ החשיבה המתאימים. בעיקר כדי לזהות ולמנוע מראש מצבים שבהם נחוצה הפעלת „יד קשה".

את חומר הנפץ הפוליטי הבסיסי המוליך להתפרצויות בשטחים אין צה"ל יכול לפרק, אך בידיו לנטרל חלק ניכר מן הנפצים: להזים את השמועות הפושטות כבזק; לאתר מן האוויר את ההתגודדויות והצמיגים הבוערים ולטפל בהם לפני שהם צוברים תנופה; ובעיקר – למנוע את כניסת הפטרולים למצבים שבהם עליהם לירות על מנת לחלץ עצמם.

השב"כ, אם ייערך נכונה למשימה זו, יכול להעמיד לרשות המימשל הצבאי מודיעין התראתי על הכנות להפרות סדר, כמעט באותה הצלחה שבה הוא מונע פיגועי טרור רגילים. כך יוכלו המפקדים בשטח ואלופי הפיקודים לזהות במהירות מצבים חריגים, ולמנוע את התפתחותם על ידי הזרמה מהירה של כוחות.

אם תהיה היערכות כזו, בעתיד לא ייאלץ צה"ל להחזיר לעצמו את כושר ההרתעה ואכיפת הסדר כלפי תושבי השטחים במחיר כבד כל כך בחיי אדם ותוך גרימת נזק לתדמית ישראל בעולם.

אין באמור לעיל משום הטלת האשמה להידרדרות בשטחים על חיילי צה"ל ועל מפקדיו, וגם לא על אנשי משמר הגבול. הם נקלעו למצב חדש שצבא במדינה דמוקרטית אינו אמור ואינו מתאמן לטפל בו.

המבחן של צה"ל – ובעיקר של הקברניטים הפוליטיים – הוא מכאן ואילך. ב„דצמבר הלוהט" של שנת 87 נפתח שלב נוסף בעימות הישראלי־פלשתיני ומי שיקדים להפיק את הלקחים ולהיערך, יזכה בסיבוב הבא.

דוד שיץ

ארץ אחרת

ביום שבת, יום המהומות, בשעה של אחר־הצהרים, יצאתי עם ידידה לאכול במסעדה. כשני ירושלמים ותיקים, שאינם נוהגים להאזין לחדשות, ידענו שעלינו לנסוע לעיר המזרחית, הערבית. כי עליהם, על הערבים, עדיין לא חלים חוקי החרדים החיים בצפון העיר. יצאנו לדרך.

יש משהו קודר בחורף הירושלמי. כשמגיע הסתיו מאבדת העיר מזוהרה. בסימטאות מתחילה לנשב הרוח המקפיאה המבריחה את תיירי הקיץ. האבן מקבלת גוון אפור, החומות והמגדלים נלחצים תחת השמים הכבדים. אבל עיקר הלחץ על העיר לא נופל מהשמים. הוא נוצר בידי אדם. העיר הזו הייתה תמיד מחולקת לארבעה רבעים, לאינסוף שכונות. בכל אחד מאגפיה התכנסו מאמינים, שדחו בכל תוקף, בבוז מעורר השתאות, את אמונת שכניהם. מהותה האמיתית היא קינאה חסרת גבולות, אמונה צדקנית, אנוכית, באיזה צדק מוחלט שיחזור ויופיע מיד.

וזה המצב בירושלים נכון לשעה זו: הצפון מוחזק בידי המיליציות החרדיות. הדרום בידי אנשי השכונות, המאגר הגדול של אוהדי בית"ר ירושלים. בטבעת החיצונית, במזרח ובדרום מזרח, שולטים השבאב הערבי המחזיקים בכמה מישלטים חזקים המקיפים את הבירה סביב כמו בית לחם, בית ג'אלה, סילואן, עזריה, אבו־דיס, אברטור. ובנוסף לאלה כמה מעוזים המצויים בתוך ירושלים, כמו בית צפאפה וצור באהר.

במרכז נדחקים, בשטח ההולך ומצטמצם, שרידים של מה שהיה פעם אצולה ירושלמית, משפחות ספרדיות ותיקות בצד האשכנזים שהצטרפו אליהם והיוו יחד את חוט השידרה הכלכלי והאינטלקטואלי של העיר. אלה חיים היום בשטח ההולך וקטן, מותקפים מצד זה ומצד זה ורואים בכביש לשפלה פתח מילוט שדרכו הם מסתננים אחד אחר.

וזה המצב בירושלים נכון לשעה זו; הצפון מוחזק בידי המיליציות החרדיות. הדרום בידי אנשי השכונות. בטבעת החיצונית, במזרח ובדרום מזרח, שולטים השבאב הערבי. במרכז נדחקים, בשטח ההולך ומצטמצם, שרידים של מה שהיה פעם אצולה ירושלמית

משפחה אחר משפחה. כיום הם מהווים תוספת חשובה לאיכות החיים בתל־אביב.

בירושלים מתוחים כבר מזמן קווי החזית. כל צד יודע באיזה רחובות מותר לו להסתובב, עם מי לדבר, לאן לנסוע. כל צד עוסק בשיפור עמדותיו לקראת המאבק המכריע. מלחמת האזרחים כבר פרצה למעשה על ההר הזה. באופן הטבעי ביותר היא התחילה כאן, בעיר הקנאית חסרת הסובלנות הזו, בעיר הנושאת את הקנאות כדגל ואת השנאה לזולת כדת.

מבלי דעת, כלומר, מבלי להאזין לחדשות, נסענו לעיר המזרחית לחפש מסעדה, כי שם ניתן לאכול ביום שבת.

■■■

כידוע, לא אימצו הערבים את המטבח שלנו, אבל אנחנו מחבבים את המטבח שלהם, ואת השירות שלהם. אלה הם מסימני העיר שאוחדה לה יחדיו. הם משרתים ואנחנו אוכלים. ובהקשר זה, אני זוכר את התקוות התמימות שהתעוררו לאחר מלחמת ששת הימים. הייתה איזו אמונה שניתן לגשר על הניגודים, לחיות בשלום עם הערבים. והיו גם תנאים לכך: העיר העתיקה מתקיימת ממסחר ותיירות. והישראלים זרמו לשם וקנו מכל הבא ליד. אומנם, הם הביאו עימם גם את עצמם, כלומר, בצד הכסף, גם את המנטליות הלא נעימה של הישראלי הקונה. ובכל זאת. מסחר הוא מסחר וכסף הוא כסף ובני אדם הם רק בני אדם.

והייתה איזו תקווה שעל אף הכל יתחולל איזה נס קטן בעיר הזו המשופעת בנסים. מאז חלפו 20 שנה. כיום איש לא מטייל להנאתו בעיר המזרחית. היא נראית כעיר כבושה, חיילי משמר הגבול מסתובבים בסימטאות, חמושים ומצויידים באלות.

מיליוני מילים נכתבו על הבעייה הזו. בין היתר, רשימותיו של יהודה ליטני בעיתון „הארץ". השם הכללי של הרשימות המצויינות הללו, שדנו במצב בשטחים היה „התפר". התפר הזה שתמיד היה עשוי בצורה גסה במקצת, נפרם עתה מול עינינו. העיר, לא זו בלבד שלא אוחדה לה יחדיו אלא שהיום, יותר מתמיד, היא קרועה ושסועה בין כל היריבים המחזיקים בה ומושכים זה לצד זה.

■■■

בצד כל הסוגים והמינים המאכלסים את ירושלים צומח ומתרבה מאז מלחמת ששת הימים, זן מיוחד של אדם. מחוסר שם מתאים אקרא לו מוכה אלוהים. מוכה האלוהים ניכר מיד במצוקת הזמן שבה הוא שרוי. על־פי רוב הוא נע במהירות אל עבר הכותל או ממנו, כמין תחושה שהאדמה בוערת תחת רגליו. לבוש בגדים לא מגוהצים, זרוקים. כיפה גדולה לא אורתודוכסית על קודקודו, השפתיים מלמלות לעצמן משפטים לא ברורים והעיניים בוערות בטירוף וברור שאי אפשר לעצור אותו מפני שהוא רואה עכשיו, בזה הרגע, מראות שאיש לא רואה מלבדו. אלה ממלאים את הסימטאות של העיר העתיקה, מתחככים בחיילים השומרים על ביתו של שרון, ממהרים לחזור לכותל, לא לפספס בשנייה את בואו. כי כידוע, בוא יבוא. וכשנוסעים בעיר המזרחית, במיוחד בשבת, לחפש מסעדה, כדאי להיזהר מהם. על פי רוב הם שקטים ולא מזיקים. אבל מי יודע. ובצידם מתהלכים הערבים.

קשה להאמין שערביי השטחים הגיעו רק עכשיו, מקץ 20 שנה, להכרה שעליהם לעשות משהו בקשר למצב שבו הם שרויים. הרושם הוא שגם בעבר לא נטו להאמין להבטחות המרגיעות של המנהיגים הישראליים, שדיברו מדי פעם על שלום, על הסדר, או למנהיגי מדינות ערב שניסו לקנות את ליבם מבלי להתחייב לשום דבר. והנה, למרות שלא האמינו לכלום, שמרו על כללי המשחק – עד לימים האחרונים.

ישנם המנסים להסביר את המרי העממי בשורה של הנמקות הגיוניות, אבל כל מי שמתבונן על המצב, ללא דעות קדומות, יכול רק לא להתפלא על מידת האיפוק שגילו הערבים עד היום. ובאמת, מדוע הם לא יצאו לרחובות לפני 10 שנים, לפני 15 שנה. למה הם חיכו? קשה לדעת. קשה לחדור לסוד היווצרותם של תהליכים היסטוריים. מפליא שרק עכשיו התעוררו הרוחות בעיר המזרחית, בכפרים המקיפים אותה. איפה היו קודם הנערים המשליכים אבנים ממרומי הגבעות על דרך יריחו, אלה שנולדו אל תוך הכיבוש. מעולם לא הייתה להם תקווה אחרת, אלא זו: לעורר רעש שיזעזע את השקט שהשליטה ישראל בשטחים שכבשה, רעש כזה שיהפוך לחדשות ולו במחיר 19 הרוגים ומאות פצועים, שיסדוק, ולו במקצת, את שיתוף הפעולה בין ישראל לארה"ב, בין ישראל לאירופה. סוף סוף עלה בידם להסיר לרגע את עלה התאנה ולהראות לעולם מה מתחולל מתחת לכיבוש הנאור.

ברור שבינתיים, מבחינתם, כל זה חסר תקווה. אין הם יכולים להתמודד עם עוצמתו של צה"ל, עם עייפות החומר הפושה אצלם. רק תמים אינו מבין, שהגל הזה יתחלף והדברים יחזרו לסידרם עד להתפרצות הבאה. אבל השנאה תלך ותיגבר. למשל, שנאתו של א.א. הוא סתת אבן. מקצוע הולך ונעלם מן העולם. מפני שהיום חותכים את האבן במסור. אבל פעם סיתתו את האבן ביד, בפטיש ומפסלת. וא. הוא שריד של הימים הרחוקים ההם. סתת טוב. ממשש את האבן באגודל ענקי, מיובל, מוצא בקלות את נקודת התורפה ומכה עליה במיומנות. היא נכנעת לו, לובשת את הצורה שהוא מבקש להקנות לה.

בצהרים הוא מתיישב לאכול. קודם הוא מתפלל ואחר כך הוא כוסס קצת מהאשל שקנה. בקצה הלשון. ואחר כך הוא אוכל כמעט לחם שלם (!) לאט לאט הוא אוכל. ולבסוף הוא מסיים את גביע האשל. „שישאר טעם טוב בפה". הוא מדבר איתי בגילוי לב חברי, בעברית עילגת ורצוצה ואומר, שיום אחד ישתנו הדברים. יום אחד יתחזקו הערבים. המצב הזה לא יימשך לנצח. יום אחד יישבר כוחה של ישראל והערבים יעלו עליה ויעשו בה טבח, שיהיה בבחינת תשלום לכל מה שהיא מעוללת היום. עוד יימצא האיש (הוא קיווה שיהיה זה חומייני) שיאחד את הערבים ויוביל אותם לנצחון. אינשאללה. וכשהוא אומר כך נוצצות עיניו הצרות, השחומות וברור שגם הוא, כמו הרבה ירושלמים לפניו ואחריו, רואה מחזות אפוקליפטיים.

■■■

אבל אני עוד לא סיימתי עם המסעדה. נסענו לעיר המזרחית ביום שבת אחר הצהרים. הרחובות היו ריקים. החנויות סגורות. ויותר מאי פעם הייתה לי תחושה למקום שאינו מקומי. באור הדמדומים העכור של יום החורף הקצר נראתה ירושלים כעיר רפאים. החנויות ברחוב סאלח־א־דין היו נעולות. המסעדות גם כן. פה ושם נקהלו כמה צעירים. אבל אנחנו התעקשנו לאכול. כמו עיוורים נסענו, לא ראינו את העיקר. במסעדה אחת, השוכנת בבית מלון שאלנו את פקיד הקבלה מה קרה. מדוע חושך מסביב ולהיכן נעלמו כולם. והוא אמר, שכמה צעירים עשו צרות. שרפו ניירות, זרקו אבנים. אבל מחר כבר יהיה בסדר, הרגיע אותנו. יהיה בסדר. וכדי לשוות לדבריו אופי נינוח הוסיף חיוך רחב. ברחנו משם בדרך הקצרה ביותר לחלק שלנו בעיר.

ביום שלמחרת, יום ראשון, ירדתי לתל־אביב וישבתי בלב דיזנגוף בקפה קפולסקי. יושבים שם כמו באקווריום, מאחורי קיר זכוכית. וצופים באנשים ההולכים הנה והנה. זרם אנושי אדיר של בחורים ובחורות. איזה יופי. מבחר העוגות המוצעות הוא מדהים. המון חתיכות עוברות. אני אומר לכם, ארץ אחרת.

יש משהו קודר בחורף הירושלמי. כשמגיע הסתיו מאבדת העיר מזוהרה. בסימטאות מתחילה לנשב הרוח המקפיאה המבריחה את תיירי הקיץ
צילום: זום 77

שווים עשרה מנדטים

שלמה נקדימון

הערבים שנשארו בארץ לאחר מלחמת השיחרור, דאגו בעיקר לשיקום האישי והקהילתי. רוב מנהיגיהם נמלטו. הנותרים היו חלשים מכדי להיחשב כמנהיגים אותנטיים, אבל היו מהם שמילאו את החלל המנהיגותי שנוצר. הם היו קשורים לשילטון, בדרך זו או אחרת, וכן למפא"י, קודמתן של מפלגת העבודה והמערך, ואחדים מהם אף נבחרו לכנסת, בעיקר מטעם הרשימות שהיו קשורות בה.

בתוך המיגזר הערבי פעלו כמה מנגנוני פיקוח. החשוב בהם היה המימשל הצבאי. לצידו פעלה מערכת פנימית, שנשענה על מנהיגות מקומית, אשר שלטה בכפרים ובחמולות. מנהיגות זו נוצלה גם להשגת קולות למפא"י ולרשימות הערביות הנילוות לה.

בסך הכל המצטבר נבחרו ב־11 כנסות 74 ח"כים ערביים ודרוזים. למעשה, חזרו ונבחרו אותם 30 אישים שוב ושוב. כמו, למשל, תופיק טובי שנבחר מאז הכנסת הראשונה.

נסיונות להקים מפלגה פוליטית ערבית נכשלו. עד לכנסת השישית ניתנה מרבית התמיכה הערבית לרשימות ערביות, שהיו קשורות במפלגת העבודה. אלה זכו בכ־52 אחוז, בממוצע, מקולות הערבים. הרשימה הקומוניסטית, לעומת זאת, זכתה, בממוצע, בכ־19 אחוז בלבד מהקולות.

■■■

בכנסת הנוכחית החל להסתמן שינוי מסוים: הופיעת הרשימה המתקדמת לשלום, המייצגת את המאווים הלאומיים הערביים. אבל, מי שראויה להיקרא נושאת הדגל הלאומי הערבי, זו רק"ח. כבר מראשיתה, עוד בתקופת המנדט, הזדהתה המפלגה הקומוניסטית הישראלית עם התנועה הלאומית הערבית בארץ. נושא זה הסעיר לא אחת את המפלגה.

בעוד שעסקניה היהודיים של רק"ח צידדו בהקמת מדינה יהודית, שלל זאת הגוש הערבי. במלחמת השיחרור ברחו חלק ממנהיגיה הערביים של המפלגה ללבנון (אמיל חביבי, תופיק טובי), כאשר חזרו, הצטרפו מחדש להנהגה. חלק ממנהיגיה הערבים של מק"י השלימו עם קיומה של מדינת ישראל ואף נבחרו לכנסת. מק"י המשיכה להזדהות עם התנועה הלאומית הערבית, ובכך הפכה להיות לנושאת הדגל של המיעוט הערבי בישראל. התגברות האגף הערבי, שהונהג על ידי מאיר וילנר, חביבי וטובי, יצרה את הפילוג של שנת 65, שהביא לפרישת קבוצת מיקוניס, משה סנה וחבריהם, שהמשיכו לשאת בשם מק"י. וילנר וחבריו היו לרק"ח.

מלחמת ששת־הימים גרמה להתעוררות המאוויים הלאומיים בקרב ערביי הארץ.

סיסמת הלאומיות הערבית שימשה בסיס לתעמולת רק"ח. זו, החל מאותה תקופה, החלה לחזק את מעמדה בהתמדה והגיעה לשיא כוחה בכנסת ה־9, כאשר זכתה כ־50 אחוז בקרב המצביעים בין ערביי הארץ.

■■■

רק"ח פעילה ביותר במיגזר הערבי. למנגנון שלה שורשים מעמיקים ביישובים הערבים. פעיליה מטפחים את האווירה הקשה ואת תחושת הניכור, המוצדקת בחלקה, בגלל העובדה שערביי ישראל אינם שותפים מלאים ליהודים.

רק"ח ממלאת גם תפקיד מרכזי בטיפוח היחסים בין ערביי ישראל לערביי השטחים. אש"ף הכיר בה כמנהיגת המאבק של ערביי ישראל. רק"ח הצליחה לשמור על מעמדה כגוף מרכזי במיגזר הערבי והיתה גם הגורם המרכזי בהפגנות השבוע. אולם, הציבור הערבי עדיין מחפש אפשרות של ביטוי פוליטי „טהור".

השר עזר ויצמן, אשר שימש כאחראי למיגזר הערבי בעת כהונתו של פרס כראש־ממשלה, הגיע למסקנה, כי הרוב המכריע של ערביי הארץ שואף להקים מדינה פלשתינית לצד מדינת ישראל מצד אחד, ולהשיג שוויון־זכויות מלא מצד שני. וייצמן היה גם מודע לעובדה, שחלקים באוכלוסיה הערבית דוגלים בעמדות המנוגדות לעצם מהותה של מדינת ישראל.

בישראל אין מוציאים מכלל אפשרות נסיון ערבי להקים מפלגה עצמאית, שתתמודד בבחירות. את הקמתה של מפלגה כזו – מקובל על המומחים – יש למנוע, שכן היא תהיה בעלת זיקה לאש"ף ותחתור להשיג אוטונומיה לערביי ישראל, ואפילו היפרדות מן המדינה.

אפילו אם לא תקום מפלגה עצמאית, עלולים ערביי ישראל לבחור לכנסת, באמצעות רק"ח והרשימה המתקדמת, 8־9 חברים ערבים. ח"כ אמנון לין, „ערביסט" ותיק בליכוד, חושש שהם ישמשו לשון־מאזניים בהרכבת קואליציה, ובמקרה של תיקו יאפשרו למפלגת העבודה להרכיב קואליציה בלי הליכוד. זאת, התופעה של צעירים פוליטיים מתחזקים בכיוון הלאומיות הערבית. לין, אגב, חושש שמפלגתו עלולה להתפתות לכך.

יום שישי, ד' בטבת תשמ"ח – 25.12.1987

ממשלה בדרך

הוועד הארצי של ראשי המועצות המקומיות הערביות התחיל דרכו כגוף תמים שעיקר עיסוקו ביוב ומים ● כשגדל אימץ לו גוונים פוליטיים לאומיים ● בראשו עומד איברהים נימר חוסיין, הוא אבו חאתם ● הוא מצדד במדינה פלשתינאית ואחראי לשביתה השבוע

אביבה שאבי

יומיים אחרי שביריוני „כך" קילקלו לו את השביתה השקטה שתיכנן בשפרעם, ישב איברהים נימר חוסיין אל מול שולחן הישיבות העגול במשרדו, שבו שכן מטה השביתה. על השולחן לצידו, שקית מתנות של ממתקי חג המולד וכד מים זכים.

הוא אחז בידו הודעה מודפסת של החלטת ישיבת החרום של עיריית שפרעם, המבקשת להעניש במלוא החומרה את פרחחי כהנא, שעשו מעשה של פרובוקציה מובהקת, כתוצאה ממדיניות הממשלה כלפי הערבים. באוויר כבר רבצה המלצתו של סגן־השר לענייני ערבים, לנתק מגע עם ועד ראשי המועצות הערביות, בעקבות ההתפרעויות של יום שני. וחוסיין אמר: אני לא פקיד של רוני מילוא, נבחרתי על ידי המיגזור הערבי.

איברהים נימר חוסיין, המכונה בפי כל אבו־חאתם, הוא יו"ר ועד המועצות המקומיות הערביות, הגוף שאירגן את השביתה הכללית חסרת התקדים במגזר הערבי. זה הגוף הנחשב להנהגה האותנטית של ערביי ישראל, או כפי שקורא לו, „בצחוק", ח"כ מוחמד מיערי מהמתקדמת, „הסוכנות היהודית של הערבים". עמוס גלבוע, יועץ ראש הממשלה לענייני ערבים, משווה אותו לוועד הערבי העליון, שפעל לפני קום המדינה, בראשותו של המופתי חאג' אמין אל חוסייני.

לא יכולנו לנצח

ועד ראשי המועצות הערביות הוקם ביוני 74', בברכתה של ממשלת רבין, במטרה לקדם את העניינים המוניציפאליים של ערביי ישראל. ראשיתו בוועדים אזוריים של הגליל המערבי, המזרחי והמשולש, שהתאחדו לוועד מרכזי, בכנס שהתקיים בנצרת. מאז 81' מכהן חוסיין כיו"ר. במקביל, יש למועצות הערביות עשרה נציגים במרכז השלטון המקומי, בהם סגן יו"ר המרכז.

הוועד זכה עם הקמתו להכרה של משרד הפנים, ושל היועץ לענייני ערבים דאז, שמואל טולידנו. טולידנו אומר היום, שהמדיניות נבעה מן ההכרה, שאין בכוחה של ממשלת ישראל לפזר את הגוף החדש, שכבר היה לעובדה בשטח. ידענו שלא נוכל לנצח אותו, אומר טולידנו, ו„אם אינך יכול לנצח אותו, הצטרף אליו", מתוך מגמה לטפח אותו כגורם ערבי מתון. טולידנו טוען, שלמרות החששות שהוועד יהפוך לגולם נורא, הוא הוכיח עצמו, במשך 15 שנות קיומו, כגורם מרסן. התחזיות שלנו, הוא מזכיר, היו אז שחורות בהרבה. „היום כולם שואלים: איך זה קרה? אני שואל: איך זה לא קרה עד עכשיו?"

יכול להיות שהוועד הערבי היה נשאר גוף תמים, שעיקר עיסוקו ביוב ומים, לולא גילתה רק"ח את הפוטנציאל הטמון בו. כבר ב־75', ובעיקר אחרי יום האדמה הראשון, החלה ההשתלטות על הוועד, שגדל והיה לגוף של 16 חברים, והחל לאמץ לו גוונים פוליטיים־לאומיים. יחסי הכוחות בוועד משקפים, בערך, את הייצוג של חד"ש במועצות המקומיות (כ־20 מכלל 48 ראשי המועצות הערביות): מחצית מן החברים הם ראשי מועצות מטעם חד"ש. בתוכם יש ייצוג לראשי מועצות על בסיס אזורי (המשולש, הגליל המערבי), ולראשי מועצות גדולות, כמו שפרעם, נצרת טייבה.

מבחינת מבנה הוועד, אפשר לראות בו מעין ממשלה בדרך. הוועד כולל בתוכו מזכירות של שבעה איש, מעין קבינט, שכולל את היו"ר, שלושה קומוניסטים, ושלושה לא־קומוניסטים. לוועד מצורפים גם משקיפים ללא זכות הצבעה. חמשת הח"כים הערביים (כולל ממפ"ם והמערך), יחד עם חברים נוספים בוועד, מהווים ועדת מעקב לביצוע אחר החלטות הוועד. ראש עיריית אום־אל פחם, האשם מחמיד, עומד בראש ועדת הסברה.

איש פשרות מתון

בנוסף לכך, קיימות ועדות מעקב פונקציונליות, הכפופות ישירות לוועד, ומהוות מעין מיניסטריונים ממשלתיים בזעיר אנפין. הפעילה ביותר הינה ועדת המעקב לחינוך, שתפקידה לבוא במגע עם משרד החינוך, להוציא חומר הסברה, לאסוף נתונים על האפלייה של החינוך הערבי. ישנה גם ועדת מעקב לעבודה ורווחה, ודובר על הקמת ועדה לספורט ולתרבות.

מעל המזכירות קיים הפורום של ראשי המועצות הערביות. מעל הפורום קיימת המליאה המורחבת, מעין הפרלמנט של הוועד. היא כוללת את ראשי המועצות, הח"כים הערביים, חברי הוועד הפועל הערביים של ההסתדרות, וראשי אירגונים ערביים כלל ארציים, הקשורים לוועד דרך רק"ח, שגלבוע מכנה אותם, במונח השאוב מן הטרמינולוגיה הקומוניסטית, „אירגוני חזית" של רק"ח.

זהו הגוף שקיבל את ההחלטה על שביתה כללית בכינוס הסוער של יום ששי בצהרים בשפרעם.

על רקע זה, צפוי שאיברהים נימר חוסיין, הוא אבו חאתם, יהיה האדם המתאים, מבחינת רק"ח, לעמוד בראש הגוף הזה, בעל התווית הכלל־ערבית. חוסיין הוא איש פשרות מתון, המנווט בתבונה של פלח, בין עמדות הקיצוניים והמתונים. הוא אינו איש רק"ח, לבחירות לעיריית שפרעם רץ בראש רשימה עצמאית. איש פשוט, בן 59, כבד גוף, בעל שיער מאפיר, שמזכיר סבא חביב. לעולם לא יופיע בחזית ההסברה של הוועד, בשל העברית החסרה שלו.

הוא בן שפרעם, סיים שמונה כיתות, היה חקלאי, ועבד במחנות הצבא הבריטיים. בבעלותו אדמות ושתי מסעדות בשפרעם. אב לעשרה. כבר 18 שנה, מאז 69', הוא עומד בראש עיריית שפרעם.

איברהים נימר חוסיין תצלום: רון סלומון

חוסיין מקיים קשרי ידידות טובים עם היישובים היהודיים בסביבה, שבזכותם אף הוענק לו אות הסובלנות מידי המועצה לארץ־ישראל יפה. יש דו־קיום פרדוכסאלי. בכנס המזכירות של יום חמישי שעבר היה בעמדה של המתונים, שהיו בער

(המשך בעמוד 28)

נשים מהשטחים; ח"כים מישראל

רוני שקד

סל הייצוא של השטחים לערביי ישראל כולל, למשל, את כספי אש"ף, פונדמנטליזם איסלאמי, עיתוני אש"ף של מזרח ירושלים, תיאטרון פלשתינאי־תיאטרון אל חאקאותי, אומנות וספרות פלשתינאית ונשים, שכן המוהר בשטחים זול יותר מאשר בקרב ערביי ישראל. לשטחים מייצאים ערביי ישראל את שרותם של הח"כים הערביים, עזרה וקשרים של רק"ח והרשימה המתקדמת, מורים וסטודנטים לבירזית ושכם שעם סיום לימודיהם יוצאים עם מטען של לאומיות פלשתינאית.

● ב־4־3 השנים האחרונות הוזרמו לערביי ישראל רבבות רבות של דולרים מאש"ף. הכספים מגיעים לארץ במסווה של תרומות לפיתוח השכלה והתרבות מקרנות הממוקמות בסקנדינביה, אבל הם משמשים למטרות לאומיות, למימון פעילות של צעירים במועדונים ואירגונים שונים.

● במחלקת ההסברה והתעמולה של אש"ף משרתים כ־100 ערבים ישראלים. חלקם הגדול, בוגרי האוניברסיטאות והטכניון. גם הזרוע הצבאית של אש"ף מקדישה תשומת־לב מיוחדת לערביי ישראל. לאבו ג'יהאד, ראש הזרוע הצבאית של הפת"ח, מחלקה מיוחדת המטפלת בגיוס ערביי ישראל. מחלקות דומות קיימות בכל אחד מהאירגונים האחרים, ואפילו באירגונו של אבו מוסא.

● „קרן ירושלים", עוסקת בטיפוח החינוך האקדמאי של ערביי ישראל. את הקרן מנהל הפרופ' הישאם שרעבי, חבר המועצה הלאומית הפלשתינית המתגורר בוושינגטון. ערבים וישראלים המעורים בקרן טוענים, כי מדובר בכספים שמקורם באש"ף.

קרן כספית אחרת, שח"כ מיעארי פרש עליה חסותו, היא הקרן לגאולת הקרקע הנושאת את שמו של פהאד קואסמה, ראש עיריית חברון, שנרצח ברבת עמון. מטרת הקרן היא לגאול קרקעות משני צידי הקו הירוק על ידי קנייתה בטרם תימכר ליהודים.

חנות אקסלוסיבית בקניון אילון
St Michael of MARKS & SPENCER
פתוח בכל מוצאי שבת
26.12.87 — 1.1.88
שמיכות פוך
Marks & Spencer
יחיד 159.90 ש"ח
כפול 239.90 ש"ח
קינג סייז 299.90 ש"ח
St Michael ימי מוצר St Michael
יום המוצר — יום ראשון 27.12.87 — חולצות לנשים גברים וילדים — 20% הנחה
יום המוצר — יום שני 28.12.87 — מכנסיים אלגנטיים לנשים וגברים — 20% הנחה
יום המוצר — יום שלישי 29.12.87 — נעליים חורפיות לנשים, גברים וילדים — 20% הנחה
הגיע מבחר גדול של
מתנות לבית ולמשפחה
חנות "סנט־מייקל" בקניון אילון פתוחה כל יום ברצוף עד 9 בערב
פרסום הרשות

בית לחם. ג'אמיל חאמד וחיילים. „הבעיה היא שאני יודע יותר מדי על ישראל" תצלום: רזי

„כתבות של ישראלים מצחיקות אותי"

ג'אמיל חאמד, תושב בית לחם, מסקר עבור השבועון „טיים" את הגדה המערבית ורצועת עזה ● „ראיתי חיילים בעיר העתיקה, מפטרלים בקור ובגשם. נעצבתי שהם לא בבית"

ענת טל־שיר

בשבועיים האחרונים הוא עבר קשה. ג'אמיל חאמד (47), עיתונאי פלשתינאי המסקר עבור השבועון „טיים" את הגדה המערבית ורצועת עזה. לא ניכרת באיש הנמרץ הזה תשישות של מי שהתרוצץ כסביבון בין חברון, ירושלים, רמאללה ושכם. היו בו להיטות וחיוניות כזו, שאולי הן שילוב של מיזוג החם והתסיסה בשטחים, תסיסה שהפעימה ליבו של כל פלשתינאי באשר הוא.

במכוניתו, בדרך לבית לחם, מטר עז ניתך. חאמד יונק לריאותיו סיגריות ג'יטאן, ואומר שאת ההתרחשויות האחרונות בגדה ובעזה צפה כבר לפני חודשיים. לדבריו, התבססה תחושתו על שיחות עם אנשים, קשרים ועובדות שליקט. „לא היה לי ספק" כך חאמד, „שכך יהיו פני הדברים בגדה ובעזה. ידעתי שהישראלים לכדו את הרוצח של זאפר אל מצרי (ראש עיריית בית לחם) חודשים לפני שהדבר פורסם."

יתרונו על פני כתבים ישראלים וזרים המסקרים את השטחים כלל אינו מוטל בספק. הוא מצליח להגיע למקומות ולאנשים שאחרים כלל אינם יודעים על קיומם. הפלשתינאים אומרים לו מה שלא יאמרו למישהו לא 'משלהם'. במחנות פליטים הוא מרגיש בבית, ועיתונאים ישראלים או יפנים שלעיתים מתלווים אליו, חשים מוגנים במחיצתו.

עיתונאי אמריקני סיפר שהוא נעזר בחאמד כ'שטחולוג', כמי שיודע להקשיב לקולות, לתנודות ולהלכי הרוח העולים מישובי הפלשתינאים. עם זאת, אמר האמריקני, יש בו נטיה קלה להיסחף בפרשנות של אירוע זה או אחר.

בתחנות טלוויזיה ורדיו באירופה ובארה"ב נעזרים בו כפרשן לעניני הגדה והרצועה. עיתונאים זרים העובדים בישראל יודעים שהוא צינור תקשורת. עיתונאית הולנדית המתינה לו השבוע בביתו חמש שעות לשיחת רקע שארכה כחצי שעה.

ביתו בבית לחם נמצא על הכביש הראשי המוביל לחברון. זהו רחוב פרוץ לרוחות, והן מנשבות בו בעוצמה מקפיאה. בבית חם, וריחות תבלינים עולים מהמיטבח. ראירה אשתו, נאה מאוד, והיא מצטיירת כאשה חזקה. חאמד מספר שהיא חונכה בגרמניה, ומשם הנוקשות שלה.

יש להם שלושה בנים. הבכור, 24, סיים לימודי מדע המדינה באוניברסיטה בארה"ב. השני, 22, לומד הנדסת מחשבים בארה"ב, והצעיר, 20, מתעתד ללמוד שיווק באותה יבשת.

– למה בניך לא לומדים בארץ?

אני רוצה שיקבלו את החינוך הטוב ביותר, כך שכאשר ישובו מחו"ל לא יעבדו כמלצרים בבתי מלון ישראליים.

– אינך חושש שמא לא יחזרו מארה"ב?

אין לי ספק שישובו. אינך יכול להיות פלשתינאי לאומני משיקאגו כמו יהודי דתי מברוקלין.

טוהיל, הבן האמצעי, נפצע קשה במהלך הפגנה במארס 82'. הוא היה בין צעירים שהפגינו בבית לחם. גאז מדמיע הושלך לעברם וטוהיל נפגע. שלוש פעמים נותח בראשו והחלים.

זו הטראומה של המשפחה. ויש גם טראומה אחרת בת 20 שנה: רפאת, כפר הולדתו, מערבית לבית שמש. ב־1947 עקרו האמורים מכפר רפאת ובאו לבית לחם. „כל שנה באביב אנחנו נוסעים לשם", אומר חאמד, „למרות שהכפר נהרס ואינו קיים עוד. איני הולך לשם לבכות ולהתפלל כמו שהיהודים הולכים לכותל המערבי. אני אוהב להיזכר בילדותי השחורה, הירוקה, הערבית". אבא של ג'אמיל היה עשיר ואופטימי וקיווה שישוב לאדמתו. באביב 77', מת עשיר וביאוש.

חאמד למד משפטים באוניברסיטת דמשק. בשנות ה־60' התחיל לכתוב לעיתונים ירדניים ולבנוניים. ב־72' הצטרף למערכת 'אל פאג'ר', הטראבל־מייקר של העיתונות המזרח ירושלמית.

פעמיים נעצר על הפרת הצנזורה בעת ששימש עורך 'אל פאג'ר', ופעמיים נסגר השבועון. באפריל 71', בעת שהיה סגן עורך, נעצר לאחר ש'אל פאג'ר' פירסם ברווז עיתונאי על פגישה שהתקיימה כביכול בין ישראלים וראש המודיעין הירדני לתכנון פשיטה ישראלית לביירות. בפעם אחרת, במארס 74', נעצר כחשוד בחטיפת המו"ל והעורך של 'אל פאג'ר', גז נאסר. נאסר נעלם, חאמד והחשודים האחרים שנעצרו – שוחררו. מ־83' הוא עובד עבור ה„טיים".

תאמר: „לפעמים כשאני קורא כתבות של עיתונאים ישראליים על הגדה ועזה, אני מתפקע מצחוק. הם לא מסוגלים להבין מה באמת קורה. הם רואים הפגנה וצמיג בוער, כותבים סיפור ומסיקים מסקנות מרחיקות לכת".

– איך תגדיר את אירועי השבועיים האחרונים?

מהפכה. כדי לעשות חביתה צריך ביצה, שמן ואש. כדי לעשות מהפכה צריך אנשים כנועים ומדוכאים, [illegible], אדמה שהכובש והנכבש רבים עליה, ויש לנו חביתה. גם אם רבין ושומרון וכל הגנרלים יצליחו למתן את האירועים לפי שעה, כל עוד יהיו בידינו הביצה, השמן והאש – נוכל לעשות חביתה בכל שעה.

– מה ההסבר שלך להתלקחות?

הדברים קרו באופן ספונטני ביותר ממקום אחד בגדה ובעזה. קנית, המדיניות הישראלית מסייעת לפלשתינאים. [illegible] ניצחת אותי כי עשיתי יותר שגיאות ממך, לא מפני שאת משחקת טוב ממני.

– האם גם אתה שותף לדעה שהמשאית הישראלית פגעה [illegible] במתכוון?

שני פלשתינאים ירו ב־82' בשגריר ארגוב בלונדון, ישראל הלכה למלחמת לבנון ושילמה מחיר כבד. אז למה אתם שוללים מבני את הזכות להתאבל ולכעוס על מות ארבעה פלשתינאים שנהרגו בתאונה. זה קרה בעזה, לא כשאנו אליה. עזה היא עיר זעם, קרבים ויהודים שם אינם בתחום אלה כאלה, לכן יש חשדות. אני נהג גרוע ומעצבן. אלוהים יעזור לי, אבל אם אני פוגע במכונית בקולונל ישראלי ברחובות שכם, אהיה חשוד כמי שעשה זאת בכוונה.

– האם חשת גאווה בשבועיים האלה?

רגשותי אינם מפריעים לעבודה שלי. [illegible] ביום ששי ראיתי חיילים בעיר העתיקה, מפטרלים בקור ובגשם. נעצבתי שהם לא בבית עם המשפחות שלהם. אחד מהם אמר: נגמור איתם (עם הערבים) בצהריים, ובערב נתחיל עם הדתיים.

– מה דעתך על ביתו של שרון בעיר העתיקה?

ידעתי על העיסקה לפני שלושה חודשים. אפילו הייתי נוכח בשלב מסוים של המו"מ. הוא סמסור גדול שיחן, קנה את הבית ב־2 מיליון דולר, עכשיו הוא ישן ב'פלאזה' ואני משוכנע שבעוד שנתיים־שלוש ימכור אותו לאיזה מיליונר יהודי.

– מה דעתך על עיתונאים ישראליים, ערבים וזרים?

בין הישראלים, יש טובים ויש עיתונאי סטנדרטי־לאום 'יודעי הכל'. הבעיה היא שאני יודע יותר מדי על ישראל. כמה מהם היו מעדיפים שאהיה נאיבי ומטופש כדי שיוכלו למכור לי את הכל והרגיל שלהם. עיתונאים ערבים, יש להם יחסים טובים עם הכסא שלהם, והם לא מספיק בשטח. הזרים, כמה מהם טובים, וחלקם אידיוטים גמורים שאינם מבינים את מהות הקונפליקט.

אנחנו נוסעים ברחובות בית לחם. עיר שצעירים אילצו את ראשיה לבטל כל חגיגות חג מולד. הגשם עשה את העבודה בשביל הצעירים. שנשתלו מול מיכרי הקניות השוממים והכנסיות והעיבות. חאמד פוגש חבריו ויוצא מהמכונית לראיין חיילים. בג'יפ יושבים נהג, אלחוטן וקצין צ'ינג'י. הקצין מחסל פיתת פלאפל, הנהג והאלחוטן מחממים ידיים בכיסי המעיל. איך אתה מרגיש, שואל חאמד את הקצין באנגלית, להיות בקור הזה בעיר שאינה שלך?

טוב מאוד, עונה הקצין בעברית וממשיך ללעוס. אלא אתה פשוט אוהב את הפלאפל הערבי, מתריס חאמד. סע, אומר הקצין לנהג שלו, סע כבר.

יעקב חסדאי

הכבוד האבוד

ושוב צורחים השוטים מימין „צריך יד חזקה" ובריונים לעומתם, הצבועים משמאל „די לכיבוש" וכל אחד מהם מצביע על הפלשתינאים המתפרעים – הנה ההוכחה הנחרצת לכל טענותיו.

אך האמת רחוקה מאוד, גם מאלה וגם מאלה. ומשהצטרפו גם ערבים בישראל למהומות נעשה ברור, שהבעיה איננה „השילטון בשטחים" אלא שמדובר בעניין אחר לגמרי.

■■■

כדי לקיים שילטון וסמכות, לא מספיק כוח, צריך גם כבוד. אין זה מספיק שהנשלטים פוחדים מקנה הרובה, הם גם צריכים לכבד את הדגל שמתנופף מעליה.

את הכבוד בונים וקונים במאמץ ארוך ויסודי. צריך שיהיו לשילטון עקרונות, באיזו מידה הם מוסכמים או מוצדקים – זו כבר שאלה אחרת. אך קודם כל צריך עקרונות.

אחרי העקרונות באה האמינות. מילה של השילטון צריכה להיות כסלע. הבטחה – אין להפירה, ואיום חייב להיות רציני ואמיתי. ולבסוף – נציגי השילטון המתייצבים מול הנשלטים נותנים מימד אישי לסמכות השילטון ועל כן עליהם להיות בעלי רמה ותרבות נאותים.

■■■

איך נראה השילטון של מדינת ישראל בעיני הפלשתינאים? כדי לבחון זאת אין צורך להתבונן דווקא, אל מה שאנו עושים בשטחי המריבה. הפלשתינאים מתבוננים גם אל מה שנעשה בתוך ביתנו ואת דעתם עלינו הם קובעים לפי התמונה הכללית שהם רואים. הם ראו את המהומות בבית ג'אן לפני חודשים אחדים ובוודאי למדו משהו על השילטון בישראל.

הם ודאי עוקבים אחר הפגנות החרדים בירושלים ולומדים גם מזה.

אם זהו יחסו של השילטון לחוק ולסדר בתוכנו, מדוע עלינו לצפות שאחרים יכבדו את החוק והסדר שלנו יותר מאשר אנו מכבדים אותם?

■■■

כיצד אנו נראים בשטחים עצמם בעיני הפלשתינאים? צה"ל אינו עוסק בבדיחות. אך עליו להבטיח חוק וסדר בשטחים. לשם כך יש צורך במערך הרתעה, בכושר תגובה מיידי ובאמצעים מתאימים. נניח שתחילת המהומות בעזה הייתה ספונטנית ולא ניתנת לחיזוי. אבל מה בקשר לירושלים, כיצד יתכן שבעבור שבוע של מהומות מצליח ה„שבאב" בירושלים המזרחית להפתיע [illegible] בירושלים?

יכולת תגובה מיידית מבוססת על קריאת קרב נכונה ורכה בתנועות של הכוחות. קשה לזכור שפיקוד צה"ל העריך נכון את ההתפתחויות בשטחים והגיב כיאות. ההודעה שבאה כעבור עשרה ימים ש„צה"ל יגיב בכלוא הכוח על הפרות הסדר" מאשרת את ההשגות, כי הערכת המצב של הפיקוד הבכיר היתה שגויה והתגובה איטית.

וביחס לאמצעים מתאימים. ביום האדמה של שנת 76' נקלעו קבוצות של חיילי צה"ל לתוך המון מתפרע בכפרי הגליל. התוצאה היתה הרוגים ופצועים נשים ונערים. הלקח היה ברור כבר אז – [illegible] אין סיכוי להניס המון מבלי שימוש בנשק חם. ודווקא בגלל הקשיים והסכנה של [illegible], נראית פעולתו [illegible] ואכזרית.

מצער לגלות שהיום, לאחר שחלפו כ־12 שנים, אנחנו עדיין [illegible] הוראות בשטח [illegible] לחיילים כיצד עליהם לנהוג בהפגנות. אך לא נלמד הלקח החשוב והעיקרי שקשור לפיקוד הבכיר – כי כאשר מדובר בהפגנות המוניות, צריך לסלק את הסיורים ולהגיב באמצעים אחרים.

[illegible]

■■■

מובן שלא רק הכושר לדכא הפרות־סדר קובע את [illegible] בכבודנו, אלא גם המדיניות העקרונית לטווח ארוך שהיא עניינה של הממשלה ולא של הצבא.

יתכנו ויכוחים על המבנה המדיני של ישראל בשטחי המריבה, אך דבר אחד חייב להיות ברור: למפרות אלה לא יהיה סיכוי אם באמירותן לא תעמוד ממשלה שיש לה, לא רק כוח, אלא גם כבוד, אמינות ועקביות.

הנה נתעלם מוויכוחים פוליטיים ונזכיר רק את תקופת ממשלת האחדות. כיצד נראתה ישראל בתקופה זו?

אין צורך להרבות במילים: עיסקת שיחרור המחבלים, הוויכוח על הוועידה הבינלאומית, הטיפול בפרשת השב"כ, ולאחרונה הגלגול בקרית־ספינגה. כל אלה פגעו באמינותה ובכבודה של ישראל.

על כל אלה צריך להוסיף את דמותה העלובה של הממשלה בעלת שני הראשים. לעיתים נראה שהאיבה ששני הראשים רוחשים זה לזה, גדולה יותר מאחריותם [illegible].

גם במישור נמוך יותר הנציג של הפלשתינאים, המכבוד הצבאי והמנהל האזרחי, יש חולשות רבות. קצינים צעירים או פקידי ממשלה לא תמיד מצטיינים בכישורים הדרושים כדי לעמוד מול מנהיגים פלשתינאים, שכמה מהם בעלי יכולת ורבים גם בעלי מידה בינלאומית.

■■■

[illegible]

(המשך בעמוד 18)

עכשיו אולי אסע לדרום־אפריקה לבנות שם את הלביא שלהם

ביום ראשון יתייצב אנזו גורן, עולה חדש, בתעשייה האווירית ויאמר שלום • אחר־כך, אולי, יארוז מזוודות ויצטרף לחבריו שירדו לדרא"פ; אולי יחזור לארגנטינה, שם היו לו וילה, שתי מכוניות ומטוס פרטי • „אהבתי את הלביא, הייתי גאה בו, חלמתי עליו בלילות. הכל נהרס. רימו אותי"

עמוס גבו

אנזו גורן יורד מהארץ. בינתיים, לפי שעה, אם לא יקרה נס. ביום ראשון יתייצב בתעשייה האווירית ויאמר שלום. אחר־כך יכנס לסוסיתא הישנה שלו, וייצא לדרך.

כבר לילות אינו ישן. נתקף כאבי־בטן ושילשולים, והמחשבות נוראות, כל־כך נוראות: פתאום, לקום בבוקר ולא ללכת לשום מקום. בדק עשרות מקומות עבודה ולא רצו אותו. אז מה נשאר? חברים כותבים מדרום־אפריקה, שכל־כך טוב שם. אחד כבר ירד לארה"ב. אחד חוזר עוד מעט לאוסטרליה. אנזו נוסע בעקבותיהם. בינתיים, כאמור; לפי שעה, אם לא יקרה נס.

הממשלה, הוא אומר, לא חשבה עליו כשביטלה את פרוייקט הלביא. „ראו בעיניים כסף – לא אנשים". התעשייה האווירית עכשיו, לדבריו, היא כמו בית־קברות, אין כניסה לכהנים.

הומור שחור. אנשים לחוצים נעים במעלייררווח בשבילי המפעל. שום חיוך, מבטים מושפלים. והלביא מאחורי דלתות נעולות, אור חיוור מאיר את קרביו, ואיש אינו קרב.

אחד אחד נעלמים. מי שהסתדר הסתדר. רבים נותרו בלא תעסוקה, לוקחים דמי אבטלה. „אז מה הרוויחה המדינה? היורדים יהיו שליחים רעים, ומי שנשאר יש בלבו מרירות". והוועד מנסה, חורק שיניים. שום סיכוי.

וילה ומטוס פרטי

אנזו עוד מעט בן 50. גבוה, רזה, עיניו חומות, פניו חרושות קמטים. קולו מתנגן בהברה דרום־אמריקנית: „הייתי לבוא", „הייתי למכור": ארבע שנים וחצי בארץ. צרור מפתחות תלוי על מכנסיו.

„מי יקח אותי עכשיו? אני לא מספיק זקן כדי לקבל פנסיה, ולא מספיק צעיר כדי לעבוד. בגלל זה אני צריך למות או לחזור לארגנטינה, כדי להוריק".

אנה לוחצת לחזור. אשה נאה, מרירה. כל היום סגורה בבית, סורגת, והעתיד אינו ורוד. „אני חשה מרומה", היא אומרת, „הבטיחו לנו חיים טובים בארץ".

בארגנטינה היו עשירים, בעלי מעמד. וילה, שתי מכוניות בחצר, מטוס פרטי. אנזו עבד בתור מהנדס בכיר של מכונות וחשמל במפעל פלדה. אנה היתה מורה לביולוגיה. נולדו להם שתי בנות. גרו בסאן־ניקולס, כ־200 קילומטרים מבואנוס־איירס.

אנזו עבד קשה. הקים מוסך לתיקון רכב, והיה גם יועץ של הסתדרות פועלי המתכת בבואנוס־איירס. נדד מעיר לעיר במטוסו הפרטי וחילק עצות. כשרווח להם, קנו בית־ספר כושל והעמידוהו על הרגליים. 500 תלמידים, 73 מורים. גן, בית־ספר יסודי, תיכון. אנה היתה מנהלת.

תמיד, הוא אומר, שאף לעשות, להתקדם ולהיטיב עם החברה. המגע עם ילדי העניים בבית־הספר הפך אותו קצת פילוסוף. התחיל לכתוב בעיתונים, להתריע: יש לו עט שנונה. „פתאום הבנתי, שלא הכסף העיקר".

ארגנטינה נקלעה למשבר. אינפלציה, אבטלה, משטר צבאי. אנשים נעלמו, נחטפו, עונו קשות. „לא ידעת מתי זה יקרה גם לך: זה היה עניין של זמן". אנזו ביקר את המשטר בחריפות, בעדינות. לא נרתע. הסיפרון „ממה צוחקים הארגנטינאים" שכתב, נחטף בחנויות. כתב גם פיליטונים לטלוויזיה. ותמיד חלם על ישראל.

„את הבנות שלחנו לתנועת־נוער ציונית. אמא שלי תמיד אמרה: כשתגמור את הלימודים תעלה לישראל. הציונות היתה אצלנו כרם. אבל בינתיים התחתנתי, התחלתי לעשות כסף, והעניין נדחה. נולדו הילדים, התבגרנו, וכל שנה אמרנו 'עוד מעט'. תמיד היה פחד: לעזוב? להתחיל מחדש? כל־כך קשה להחליט, כי בסופו של דבר, בארץ חדשה אתה נולד מחדש: בלי משפחה, בלי ידידים, בלי כסף.

„יום אחד זה קרה. הבנות נסעו למחנה של התנועה ונסענו לבקרן. היו שם שליחים מישראל. ניסו להשפיע, אמרו שיהיה טוב בארץ. חזרנו הביתה, נכנסנו למיטה ואשתי שאלה: 'נלך?' אמרתי: 'אם את רוצה, אני מוכן'.

„הרגשתי שזה הרגע. הלחץ של הצבא החמיר, האנטישמיות גברה, הבנות התבגרו, ופחדנו שיתחילו לצאת עם גויים. אמרתי: 'נלך'. ידעתי שאצלכם לא רעבים, שאין פחד לדבר ולכתוב. הבנות תוכלנה להסתובב בלילה ואנחנו נוכל לישון בשקט. ידעתי שזה כדאי, אפילו אם נצטרך לרדת ברמת־החיים.

„בינתיים חזרו הבנות מהמחנה. שאלנו אם הן רוצות 'לעשות עלייה'. הן קפצו משמחה, איזו התלהבות היתה. מכרנו הכל בהפסד: הכסף בארגנטינה לא שווה כלום. לבית־הספר לא היו קונים; העברנו אותו, בינתיים, לחברים".

מאוחר בלילה נחתו בלוד. עם מזוודות, עם דמעות בעיניים, ובלי אף מילה בעברית. רק „שלוך" („שלום"), במיבטא דרום־אמריקני.

ובבוקר, במרכז הקליטה בבאר־שבע, זרחה השמש, והארץ היתה כל־כך יפה. ירדו לרחוב: אור בהיר וריח קיץ מדברי. אחר־כך באה שיגרת הקליטה: אולפן, ביורוקרטיה, חוצפה ישראלית.

הוראות מילד בן 15

אנזו: „לא מצאתי עבודה, כי לא ידעתי את השפה. חשבו אני מטומטם. אמרתי, אני מוכן לעבוד חינם, ורק אם אהיה בסדר תשלמו לי. לא רצו לשמוע. הלכתי ללישכת העבודה, אמרו אי־אפשר, אתה אקדמאי. הלכתי ללישכה של האקדמאים. לא היתה עבודה.

„החלטתי לשקר, לא לספר שאני מהנדס. אולי אקבל עבודה. אמרתי, אני רוצה לעבוד בתור פועל. מצאו לי איזה קבלן חשמל. עבדתי אצלו כמו פועל שחור: חורים בקיר, צינורות, והייתי מרוצה. אנה עבדה בתור לבורנטית ב'סורוקה'.

„קיבלנו דירה של עמידר, הרווחתי 200 דולר בחודש. אנה קיבלה 80 ממשרד הקליטה. גרנו בלי טלפון, בלי מכונית, כי לא יכולנו לשלם. הייתי הולך קילומטרים ברגל, כדי לחסוך את הכסף של האוטובוסים.

„עבדתי קשה, מבוקר ועד לילה, עם פטיש ואיזמל. עירבבתי בטון, וילד בן 15 היה צועק עלי, שאני לא מערבב טוב.

„הייתי עובד ומדבר לעצמי, וכך לומד עברית: 'צריך מים, צריך מים, עושה חור על הקיר'... הייתי מכה בפטיש, וחוזר: 'פטיש, פטיש'. מחזיק איזמל ואומר: 'איזמל, איזמל'... מוציא רשימה של מלים מהכיס, והבוס צועק: 'אנחנו משלמים לך בשביל לעבוד, לא בשביל ללמוד'... לא התייאשתי, לא התביישתי, עבודה זה כבוד".

כשהחל להתרגז, חש כבר ישראלי. בלילה היה מתיישב ליד ה„רמינגטון" החשמלית שלו, מעלה על הכתב את הרהוריו, ושולח לעיתון בספרדית. „פתאום כעסתי על הביורוקרטיה, על הדחיפות בתור לאוטובוס, על העולים, שחושבים שהכל מגיע להם ומתלוננים. הרגשתי חופשי לכתוב, לא כמו בארגנטינה".

ואז, יום אחד, ביולי 84', פגש ידיד, והידיד הכיר ידיד, וכך מצא עצמו יושב בראיון קבלה לתעשייה האווירית. הציעו לו לעבוד בפרוייקט הלביא. נתנו לו שלושה חודשי נסיון. איזה אושר.

אנזו שכר דירה בתל־אביב; המשפחה נשארה בבאר־שבע. רק בסופי־שבוע נפגשו. למד אנגלית, מאמץ אדיר. כל היום הלך עם רשימות ביד. עבד ולמד. עסק בניסויי קרקע. בדק חוזק חומרים.

לדבריו, הבטיחו לו קביעות רק כאשר יקבל אזרחות ישראלית, אך הוא פחד: „המצב בארגנטינה לא היה ברור. פחדתי, שאם אקבל אזרחות ישראלית והדבר ייוודע, יבטלו את אזרחותי הארגנטינאית, ואאבד את בעלותי על בית־הספר. אמרו לי: יש לך כאן עבודה עד הפנסיה, תהיה קבוע".

המשפחה באה בעקבותיו: שכרו דירה בקיראון.

אנה מצאה עבודה בתל־השומר; הבנות נרשמו לבית־ספר חדש. ואנזו ניגן בכינור. בערבים הפנויים שיחק בתיאטרון הקהילה הדרום־אמריקנית בארץ.

כשרווח להם מעט, לקחו הלוואה וקנו דירת שיכון בקיראון, שלושה חדרים, דירה חמימה, אינטימית, צנועה מאוד. קנו גם סוסיתא ישנה: „ויתרתי על זכויות לקנות רכב חדש. רציתי רק כחול־לבן". התחיל לקלל בעברית: „חרא", „לך לעזאזל", אפילו למד לדבר בסלנג: „עובדים עליך". לבש דובון חאקי ותרמיל צה"ל.

המכתבים ששלח לארגנטינה היו חמים. כתב על השמש הנפלאה ועל הים. אמו ואחיו התפתו ובאו בעקבותיו. משפחתה של אנה נשארה בארגנטינה.

אנה, בינתיים, פוטרה מעבודתה, בגלל מחסור בתקנים, ושקעה בדיכאון עמוק. הקליטה, היא אומרת, קשה לה. חשה בודדה. הבנות פרחו: איריס בצבא, אורית בתיכון.

„חשבו שאני משוגע"

וכל בוקר חדש – שימחה: „אתה יודע מה זה לעבוד על הלביא? המטוס הכי טוב בעולם. כמה טוב הרגשתי. כל קשיי הקליטה נשכחו ממני. כל חלק וחלק שבו נגעתי, כל שלב שעברנו, היה ריגוש. ליטפתי את המטוס כמו ילד. הרגשתי, שאני שותף להתקדמות המדע בארץ. איזו גאווה היתה לי.

„רציתי לספר לכולם, שאני עובד על הלביא. אנשים חשבו שאני משוגע. סוף־סוף, המאמץ שעשינו לבוא לארץ היה כדאי. במה יכולתי להתגאות בארגנטינה? במאראדונה? פה הרגשתי שאני בונה את הארץ שלי. בלילות הייתי חולם על המטוס. הרגשתי אותו בידיים. חלמתי שאני טס בו, ובבוקר הייתי רץ בהתלהבות לעבודה".

כל־כך נלהב היה, שביקש אזרחות, וכבר לא היה איכפת לו מה יהיה עם בית־הספר. „רציתי להרגיש כמו כולם".

באוקטובר 86' הגיע מועד קבלת הקביעות, אבל במקום זאת החתימו אותו על חוזה אישי: „כבר תיכננו את הסוף".

אנזו האמין שהעניין יוסדר. לא, הוא לא לחוץ, לא נידנד. כשהמריא הלביא, עמד לצד המסלול ודמעות זלגו מעיניו. „הרגשתי שאני מת מהתרגשות. איזו גאווה היתה לי. פתאום התחלתי להבין מה שבן־גוריון אמר, שאנחנו נהיה אור לגויים. כתבתי למשפחה שלי בארגנטינה, שאני מאושר".

ואז קדרו השמיים ובאו ימים קשים: רמזים על ביטול הפרוייקט, שמועות, והשמועות היו לכותרות מדאיגות בעיתונים. התחיל ויכוח בעם ואנזו אמר: לא יתכן, הרי לא ישקרו לי. המשיך לשחק ולנגן בכינור.

בתעשייה האווירית כבר הכינו את הרשימות. ב־23 ביולי 87' שלחו לו מכתב פיטורין. אנזו לא האמין. הבוס השתדל למענו. ב־2 באוגוסט בוטלו הפיטורין.

המשיך לעבוד ולטוות חלומות. ב־15 בספטמבר הגיע מכתב שני, סטנדרטי, קר. „מפאת המצב התעסוקתי", כתב לו רפי שגיא ממינהל התעסוקה, „אנו נאלצים, לצערנו, להפסיק את עבודתך... ומקווים שתקבל זאת בהבנה. אנו מודים לך על תרומתך לחברה, ומאחלים לך הצלחה בהמשך הדרך".

„ואז אתה חוזר הביתה, ורוצה לספר לאשה, ולא יכול לפתוח את הפה. כל־כך מפחיד. משפיל. מסכנה, יושבת חודשים בבית מדוכאת, בלי עבודה, ועכשיו אני בא עם בשורה כזו. קיבלתי כאב־בטן. נעשיתי עצבני".

בבוקר היו מתאספים ליד האוטובוסים ונוסעים להפגין. חוסמים כבישים, מבעירים צמיגים, ענן רימוני הגז צורב בעיניים. רדפו אחרי פרס עד אבן־יהודה. הקיפו את קריית הממשלה ותקעו בשופרות. הלכו לכותל לבקש רחמים.

ובערב, מול הטלוויזיה, ישבה אנה ובכתה. אנזו עמד שם ושר „לא לפסיק לביא, לא לפסיק לביא", ומבטי ייאוש בעיניו, עצב גדול.

העובדים הזהירו, שיש להם בקבוקי מולוטוב. חדרו לחצר הוועד הפועל, העלו צמיגים באש, השליכו אבנים לעבר השוטרים, קמצו אגרופים, צעקו „אלמולינה – צ'יצ'ולינה" („נסים התסטר – לא צריך אותך יותר").

„באותו רגע חשבתי, שבארגנטינה לא היו נותנים לנו להשתולל ככה. אמרתי לחברים: זה לא יעזור. צעקנו ושרנו. זה עוד להוציא אנרגיה, לא יותר".

היאוש החל לכרסם. כל החלומות נמוגו עם העשן. השתדלו בשבילו ממשרד הקליטה: הפיטורין בוטלו. העבירו אותו מחלקה.

אחרי שבועות אחדים, קיבל מועד פיטורין חדש: 25 בנובמבר. שוב בוטלו הפיטורין והוא שב לעבודה. ושוב – מכתב נוסף: 27 בדצמבר, יום ראשון. זהו, אמר אנזו השבוע, הפעם זה סופי.

נהיה איש קודר. כועס. „בשביל מה באנו לארץ? למה ויתרנו על עושר כזה? רימו אותי. אני כועס על הפוליטיקאים. נוסעים כחולכל, וצוחקים על כל העולם.

6,000 דולר לחודש

„כשהייתי בארגנטינה הערצתי את בן־גוריון. איש חכם, צנוע, חשבתי כולם כמוהו. באתי לפה עם הרבה אידיאלים, עם רצון טוב, עם הרבה חלומות, והכל נהרס. הפוליטיקאים כושהתיב. אצל בן־גוריון זה לא היה קורה.

„פגעו בי. אני עובר עכשיו אותם סיוטים, שהיו לי בארגנטינה. למה נהרסה ארגנטינה? כי אנשים חיפשו איך לעשות כסף קל. באתי לכאן לחיות חיים אחרים, והנה אותו אסון.

„מצב הרוח שלי ברצפה. החיים נהיו כל־כך לא בטוחים. מניין ניקח כסף? חובות, חובות, חובות. 13 אלף דולר משכנתא. אין לנו חסכונות.

„חוסכים עכשיו כל גרוש. לא קונים בגדים, קונים אוכל זול, לא נוסעים יותר לטייל. אתה יודע מה זה לחיות עם הספק? לא יודעים מה יהיה מחר. אין חשק לכלום.

„הייתי כבר בהרבה מפעלים, רוצים רק צעירים, מומחים. אבל אני לא מפונק. באתי לפה בתור מהנדס בכיר, ולא התביישתי לעבוד כפועל פשוט. גם עכשיו לא אתבייש, אבל אני לא מוכן לרדת מהשכר שהיה לי בתעשייה האווירית.

„פשוט, ההוצאות כל־כך גדולים, שלא אוכל לחיות עם משכורת נמוכה יותר.

„איפה הן החלופות אשר הבטחתם? זה היה רק בשביל להרגיע אותנו. אין חלופות, אין עבודה. רימיתם את אנזו.

„לא נשארה לי ברירה, רק לרדת. וזה לא פשוט, בכלל לא פשוט. שוב להתחיל חיים חדשים. הבנות כבר התבגרו, אוהבות את הארץ, יש להן חברים. לא רוצות לשמוע בירידה. אז אולי הן ישארו, ואנחנו נרד.

„כבר כתבתי לחברה באנגליה, אשר עוסקת בכוח־אדם. יש הצעות, רק צריך לבחור. אולי ניסע לדרום־אפריקה, לבנות להם שם את הלביא שלהם. ששת־אלפים דולר לחודש.

„אולי ניסע לארגנטינה. האשה רוצה לחזור. וזה אחרי שהשפעתי על אבא שלי ועל אחי לעלות. איזו בושה. אני יודע, שבארגנטינה אהיה, בבחינה כלכלית, מלך. אבל תהיה לי בעיה אחת: כולם יצחקו עלי.

„כשהחלטנו לעשות עלייה, אמרו לי חברים שאני מטומטם. סבא וסבתא שלה, אמרו, באו מרוסיה לארגנטינה, כי לא היה להם מה לאכול, ואתה נוסע עכשיו לישראל? הרי תישאר בלי אוכל. עוד תחזור לפה.

„יו, כמה צדקו. אתה יודע מה יהיה עכשיו? שונאי הציונות ימחאו כפיים שאנזו חוזר, והמדינה תיפגע. כל הזמן פירסמתי בעיתונים בספרדית דברים אופטימיים על ישראל, ועכשיו אני יורד.

„אין ברירה. נחכה קצת. רק נס ישאיר אותנו. אין לנו דרך אחרת. החיים שלנו קורסים לטובת המדינה".

איש עצוב, אנזו. והכינור שלו מושלך מתחת למיטה, מעלה אבק.

אנזו גורן: „שונאי הציונות בארגנטינה ימחאו עכשיו כפיים: אנזו חוזר"

תצלום: שילום ברייטר

חרדות, בכי, התקפי־לב

25 משפחות נקלעו למשבר קשה בחיי הנישואין; עובדים לקו בהתקפי לב; עובדים מאיימים בהתאבדות. אלה התוצאות הראשונות של מכת הפיטורין, שנחתה על התעשייה האווירית, בעקבות ביטול פרוייקט הלביא.

יום יום מגיעים לאירגון העובדים דיווחים מדאיגים. שאול עציון, המשנה למזכיר האירגון, אומר, שהעובדים חרדים, פורצים בבכי, צועקים.

כ־3,000 עובדים מצויים ברשימת הפורשים (מספרם עלול להגיע לארבעת־אלפים ואף יותר עם השינויים האירגוניים, שמתכננת התעשייה האווירית). 2,150 פרשו עד עתה בהסכמה; קיבלו פיצויים הנעים משלושת־אלפים שקל ועד 90 אלף שקל ברוטו לעובד. 900 מסרבים, לפי שעה, לחתום על הסדר הפרישה. תהליך הפיטורין שלהם מתעכב.

אחרי ה־31 בדצמבר יורעו תנאי הפרישה. ההסתדרות עוד עשוייה להיקרא להתערב.

85 אלף דולר נטו

עשרות עולים חדשים, מהם ישראלים יורדים, נקראו על־ידי נציגי התעשייה האווירית לעלות ארצה ולהשתלב בפרוייקט הלביא. רבים מהם אורזים עתה מזוודות, וחוזרים מאוכזבים לארצותיהם.

כ־300 מהנדסים ישראלים, שנפלטו מהפרוייקט, מהרהרים בירידה. הם ישתלבו בייצור מטוסים בחו"ל. עשר מדינות מציעות להם עבודה. המשכורות מפתות.

בארה"ב, לדוגמא, מציעים למהנדס מתחיל 35 אלף דולר ברוטו בשנה. מהנדס מנוסה ירוויח עד 60 אלף דולר. בשוויצריה יהיה שכרו 60 אלף דולר ברוטו, בדרום־אפריקה – 85 אלף דולר נטו.

אחדים ממפתחי הלביא כבר יצרו קשר עם חברת „אטלס" הדרום־אפריקנית. חברה זו הופכת את המיראז'ים שברשותה ל„ציטות", מטוסים הדומים ל„כפיר" הישראלי. החברה הדרום־אפריקנית מבטיחה לעובדים הישראלים משכורות גבוהות, שיועברו, בחלקן, ישירות לבנקים בשוויץ. לפי שעה לא ידוע מספרם של המהנדסים שכבר ירדו.

קרן הון־הסיכון

ATHENA VENTURE PARTNERS L.P.

באמצעות

טולקובסקי ושות'

מבצעת השקעות בחברות יזמיות (START-UPS) בתחומים תעשייתיים שונים, בישראל ובחו"ל.

אנו תומכים, ניהולית וכספית, ביזמים הניחנים בבגרות ניהולית, כושר מנהיגות והצטיינות מקצועית בתחומם, השואפים להקים חברות בעלות פוטנציאל גידול ניכר בשווקי חוץ, על בסיס מוצרים ייחודיים וחדשניים.

יזמים בפועל או בתכנון מוזמנים להתקשר לטולקובסקי ושות', ת.ד. 39460 תל־אביב 61393, טל. 497269, 03-484902

סקר המכון לפריון העבודה והייצור:

נתח השוק של חשבשבת - 70%

סקר שנערך ע"י המרכז למערכות מידע ניהולי ועניא של המכון לפריון העבודה והייצור, בראשותה של עמרה רובוביצקי, קובע כי נתח השוק של תוכנת חשבשבת הוא 70%. עורכי הסקר שלפו מתוך קובץ הביטוח הלאומי את כל העסקים בהיקף 5–40 עובדים (כ־25000 עסקים כאלה בישראל) ומהם הוציאו מידגם מקרי של 320, אליהם פנו טלפונית. תוצאות הסקר מוצגות בטבלה בצד שמאל:

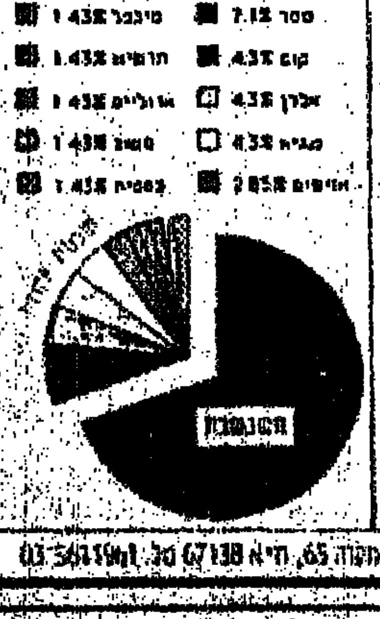

חשבשבת בע"מ. דרך מנחם בגין 65, ת"א 67138 טל. 03-5611961

צוואתו של ילד בן עשר

„חלמתי שאנחנו נוסעים לשמיים, לסבא, והוא מנשק ומחבק אותנו" • בן עשר וחצי היה יואב רבינוביץ' כשנהרג מפגיעת רכבת, בטיול • מה יכול כבר ילד להותיר אחריו? רשימות על אלוהים, על געגועים, על חלום להיות רופא • ההורים כינסו אותן בספר – „זעקה מרה נגד התאונות"

שושנה חן

סבי מת יום אחרי תשעה באב, בשעה שתיים. כל הזמן חשבתי עליו, ובלילה אחד חלמתי שאנחנו נוסעים לשמיים ורואים אותו, והוא מנשק אותנו ומחבק אותנו. לקחנו אותו הביתה ועשינו מסיבה לכבוד המאורע החשוב. שאלנו אותו שאלות רבות. אני שאלתי: איפה יותר טוב לו – שם בשמיים או פה עם כל המשפחה".

יואב רבינוביץ, בן עשר וחצי, שכתב את השורות האלה, מת בחול־המועד סוכות 1980 בערוב יום. ילד יפה עיניים ולב, תלמיד כיתה ה' ברמת־גן צעד עם חבריו מתנועת בני־עקיבא לאורך מסילת הברזל לעבר תחנת הרכבת של זכרון־יעקב. הרכבת הנוסעת הפתיעה אותם ופגעה בארבעה ילדים. שלושה נפצעו, יואב נהרג. אחר־כך באו החוקרים אל הילדים המבוהלים ושאלו: „אתם יודעים שהרגתם ילד?"

שבע שנים חזרו ובאו אבא חיים ואמא חיה אל קיברו של יואב ונדרו נדר שיוציאו ספר לזיכרו.

השנה קיימו. הוציאו לאור את הספר וקראו לו בפשטות „יואב".

■■■

בין דפיו כינסו דברים שכתב. חיבורים בכיתה, פתקים, שירבוטים במקומות מוזרים. בשולי דף תרגילים בחשבון בכתב־יד ילדותי עגול גדול „אני אוהב אותך ה', אני אוהב אותך משפחה". „שני המוטיבים של חייו הקצרים", אומר אביו. על השאלה: מהי הפרידה הקשה ביותר בחייו של אדם הוא משיב בכיתה ב': „כשילד הולך לגן. כי שם הוא אינו מפונק וזו פעם ראשונה שהוא נשאר לבד בלי אמא".

חודשיים לפני מותו, התחיל לכתוב יומן שאותו הטמין במקום סתרים, עם בקשה־פנייה לאח הגדול ולעוזרת שלא יקראו. „שם היומן שמוליק", הוא כותב, „כי אני מאוד אוהב את השם הזה".

הוא מספר על החופש הגדול, שבו נותרה

שלושה נפצעו, יואב נהרג. אחר־כך באו החוקרים אל המדריכים המבוהלים ושאלו: „אתם יודעים שהרגתם ילד?"

המשפחה בבית בגלל האחות התינוקת. מאוכזב, הוא מוסיף: „אבל בכל זאת יש בזה יתרון יחיד, שנוכל לעשות מעשים טובים". הוא מספר על סבתא האלמנה שעוברת בין בתי ילדיה, „ולא נעים שכל פעם אחד יעשה לה טובה וגם היא לא אוהבת לנדוד כל הזמן בין ילדיה". המלים של יואב. אמא חיה הוסיפה לעתים ניתוח אופי, לפעמים את הסיפור מאחורי המלים.

יואב כותב על דברים שהספיק לחוות ולכאוב בשנותיו הקצרות. מות סבו, על אחותו הקטנה שנפלה, מכתב לחבר רחוק שלא נשלח מעולם וכו מביע בן העשר את געגועיו וחותם: „יואב המשתדל להיות ידידך". „בנסיעתו של גלעד", כתב, „יש הרבה עצבות וגם שמחה. אני עצוב כי אני נפרד מגלעד. אך אני שמח כיוון שלחגיגת הבר מצווה בעוד שנתיים הוא יחזור ואני אוכל להשתתף בה". ולא זכה.

על חבר שהועמד ל„משפט חברים" כיתתי על שפגע בשאר הילדים הוא מסנגר. „חגי צורק כי כל פעם שהוא רצה לשחק עם החברה, או כולם דוחים אותו, ואף פעם לא מוותרים לו בחברה כמו שמוותרים לשאר הילדים".

הספר כולו הוא רמז למה שיכול היה להיכתב בעטו הרגישה, ושלא יראה אור לעולם. אל הדברים הילדותיים, הקורעים לב בשילוב של תום ובגרות, מצטרפים הסיפורים עליו מפי חברים, שכנים, קלרה החנוונית במכולת. הספרים קורעי לב שנשא אביו, שאינו מתבייש להודות: „לא ידעתי מה תהיה התגובה לספר. היה חשש שילעגו לנו. מה כבר אפשר לכתוב על ילד בן עשר?"

מאחורי הפרוייקט עומדים האב, חיים רבינוביץ, רואה חשבון, והאם חיה, מורה לספרות בתיכון. „כאשר אני נשאל כמה ילדים יש לי, אני עונה

ההורים: „העדפנו משפטים שלו ומכתבי ילדים, חברים. ילדים בני עשר לא משקרים"

ארבעה. אם אתה, יואב, נהרגת, האם חדלת להיות בניך?"

אמא: „גם בחייו ידענו שהיה ילד מיוחד. ישבנו שבעה. באו הורים, חברים וסיפרו מעשים קטנטנים והמשיכו לספר. שום דבר אחר קונקרטי לא נשאר. העץ נגדע באיבו. בגדיו ספוגי הדם הובאו עמו לקבורה לפי דיני ישראל. רצינו עדות חיה לילדים, נכדים חברים".

ההוצאה לאור היתה כרוכה במאמץ נפשי. לשבת למיין, לחטט במחברות. היו לוקחים פתקה ופותחים בזעקות.

החליטו להימנע ממאמרי עיון. „העדפנו

מהי הפרידה הקשה בחייו של אדם? יואב, בכתה ב': „כשילד הולך לגן. שם הוא נשאר בפעם הראשונה בלי אמא"

משפטים שלו. מכתבי ילדים, חברים שלו. בני עשר שלא משקרים. דווקא בדברים הקטנים האדם ניכר ביחס לאמא, לחבר, למורה".

■■■

היה חשוב להם שידעו כי כשילד נהרג, יורד לטמיון עולם ומלואו. „קשה לדעת מי יהיה מחר הקורבן. אתה, אני, הבן שלך".

יואב וחבריו יצאו לטיול בלי השגחה. הבוגר בחבורה היה מדריך בן 17. ב„שבעה" באו המדריכים לדירת ההורים. נכנסו מפוחדים. בכו. „מה נבוא אליהם בטענות. הם אשמים?"

חיה הלכה למקום התאונה. ומצאה בו אשליה אופטית. נוף פסטורלי ובפתאום הרכבת מגיחה ונעלמת כרעם ביום בהיר. אולי אם היו מסיקים מסקנות על בוגרנותה של הרכבת היה נמנע אסון הבונים, היא מהרהרת היום בקול.

אבא: „כל המערכת שעוסקת בתאונות נכשלה כשלון חרוץ. קחו את יואב והכפילו אותו במאה־מאתיים. כמה ילדים נהרגים בתאונות כל שנה?"

משפחת רבינוביץ ייעדה את הספר שלה לזעוק זעקה גדולה ומרה.

והספר זועק. „כשאהיה גדול", כותב הילד שלא יגדל לעולם, „אני רוצה להיות רופא. רוצה שלא יהיו יותר חולים שלא יבריאו... רוצה להמציא תרופה נגד התקף לב וסרטן, כדי שחולים יבריאו מתרופותי". בשיר תמים על עירו רמת־גן „עירנו היפה והנחמדה" מעיב כתם אחר על שלמותה – „תאונות. כמה זה לא טוב ולא נעים. נלחם כולנו בתאונות הדרכים". ניבא ולא ידע מה ניבא.

מכתב סליחה שכתב לאמא, השתובב עם אחותו הגדולה ובלהט המשחק נשמטה אחותו התינוקת מן העגלה. יואב ניסח התנצלות בשמו ובשם אחותו הגדולה וחותם: „יואב הכותב ומירב החוזרת בתשובה".

בית משותף ברמת־גן. על הקירות בסלון, תמונות של יואב. „להסתכל בתמונה/ לדובב אותה/ לצחוק אליה/ ללטף אותה/ אך היא בשלה/ קרה וקפואה" כותבת אמא.

מדי בוקר ומדי ערב נכנסים ההורים לחדר. המיטה והשולחן במקומם, הילקוט נמצא. המחברות עטופות. הספרים במקומם והבגדים מסודרים. אחרי התאונה הלכה חיה לישון מדי לילה עם הלבנים שלא כובסו עד שפג ריח זיעתו. ליד שולחן שבת הותירו כסא ריק.

עם השנים למדו להעמיד פנים כלפי חוץ. הילדים יוצאים לטיולי בית־ספר, אך לא לטיולי תנועת־הנוער. לקבר עולים לעתים קרובות. בערבי חגים, בימי הולדת לא שוכחים את יואב.

■■■

במשך שנים עמלו על הוצאת הספר. התווכחו על חלוקת הפרקים. הנשמה והרוח משותפים לשניהם, הם אומרים, אך כדי להעניק את הציבון הסופי גייסו יועצים, אנשי מקצוע. הלכו לטובי הצלמים, שהתייגעו על הגדלות איכותיות מתמונות חובבניות.

כשעלו על הקבר בערב ראש השנה, מצאו על המציבה מכתב מאחד מפועלי הדפוס. „חבל שאני מכיר אותך רק מהספר שאני עושה ... עד היום אין לי תשובה מדוע הארץ מתנקה רק מהבנים הטובים והיפים".

אמא: „לא רצינו להפוך את יואב לקדוש. רצינו שידעו שהיה ילד רגיל עם חוש ביקורת מיוחד. ילד מלא מרץ, הלך לחוג תלמוד ואהב כדורסל. היה שובב גדול. היה מסוגל להעיר את אמא אבל אחר כך לא יכול לסלוח לעצמו. מחוש הביקורת העצמית אפשר היה ללמוד ממנו. בשבת האחרונה רץ לתנועה. ממהר ללכת. אבל לא שוכח להודות 'אמא, תודה, הארוחה היתה מלבבת'. צחקנו. עברית של שנה. יצא מהסרט 'אנטבה'. כולם שמחים. יואב לא. אומר 'יוני נהרג. כלום לא היה שווה'. הלך לגן מאיר עם בת דודתו, ראה ילד מונגלואיד, ניגש, ליטף. „יש לך ילד נחמד", אמר לאימו והסביר לבת דודתו: „רציתי לגרום לאמא קצת קורת רוח, כיוון שהיא סובלת מספיק".

היה רק ילד. אבל דיבר על העתיד. על ילדים. איך יקרא לבנו הבכור בשם סבא שאהב, אריה. איך הוא ואשתו לא יריבו – „פעם אני אוותר ופעם היא".

גם היום, שבע שנים אחרי, הם שומרים על הקשר עם החברים. נערים שהיום הם בני שבע עשרה וחצי, ולא שוכחים אותו. „לא כל כך מסודר. שלומפר. נחמד", הוא כותב על עצמו במכתב למורתו, שלושה חודשים לפני מותו ומוסיף „יפה" – ומותק.

בכל שנה, למחרת חג סוכות, הם עורכים ערב התייחדות שאליו מגיעים כולם. השנה חלקו את הספר החדש.

הוציאו אותו מכספם הפרטי. 1,000 עותקים. לא מוכרים. מחלקים לכל מי שמגיע אליהם. שידעו, שיוודעו.

לא מוכנים להצטלם. מבקשים לדלג על סיפורי חייהם. „אבא ואמא של יואב. הוא החשוב".

לפני שסיימו את הספר הביא חיים לחיה מתנה: מהדורה בלתי מוכרת לשירי קודש לרבי יהודה הלוי. דיפדפו ומצאו את הקינה המזעזעת שבה בחרו לסיים. שורות קצרות, חותכות, אותיות לבנות על רקע שחור.

חנוני חנוני אתם רעי/ כי לקח זה מבין זרועי
אור עיני וילד שעשועי/ וטיהרתיהו במימי דמעי
ואקבריהו בינות צלעי/ מדי דברי בו לרעי/
לבי לבי מעי מעי /מת לבי כי מת ילדי.

יואב רבינוביץ': „קחו אותו והכפילו במאה־מאתיים. כמה ילדים נהרגים בתאונות כל שנה?"

שריר: מודעי מסכן ואומלל
מודעי: הפישפש עלה למעלה

מאת בינה ברזל

ביום ראשון בבוקר התארח יצחק מודעי באולפנו של גבי גזית וכשנשאל אודות יריבו אברהם שריר, הזכיר את הפיזמון „הפישפש עלה למעלה".

את שריר ההשוואה לא הצחיקה. לו עצמו יש הרבה לומר על מודעי. למשל, שהוא „מסכן ואומלל", ולמשל, שכמוהו כנירון הקיסר המטורף.

שריר: „הוא איבד את כל עמדותיו. זו תופעה, איך שבממשטר דימוקרטי אדם מטורף יכול להגיע לעמדות. זה דבר שצריך להדאיג אותנו. אותי מצער מאוד איך מנירון קיסר ועד תקופתנו המודרנית זה חוזר. גרופר הציע מזמן שיהיה פסיכולוג בכנסת, שיחייב את הח"כים לבחינה נפשית. זה דבר מפחיד, שאדם כזה יכול להחזיק גורלות".

■■■

„האדם הזה", לאחר שנת גלות כשר ללא תיק, נאבק בימים אלה על גורלו הפוליטי. שר האוצר לשעבר, שהיה אמור לעמוד במקום השני ברשימת הליכוד לכנסת הבאה, כראש הליברלים, סובל מעמדת מיעוט במפלגה, ששריה רואים בו יריב מסוכן. גם כוונתו להבטיח, באמצעות בתי־דין, את מעמדו כיו"ר נשיאות המפלגה, נכשלה. רק דבר טוב אחד קרה לו: לפני שבועיים נכנס לקבינט המדיני במקום משה ארנס.

היריבות הוותיקה בין שריר למודעי מעולם לא הצטיינה בעדינות יתר. בחוגי מודעי טענו, כי שריר אחראי להשמצות שהגיעו לתיקשורת בעניין טובות־הנאה מעמלות הנפט שמודעי, כביכול, קיבל כאשר היה שר אנרגיה. מקורבי שריר טענו, כי ההשמצות חסרות־היסוד על ההנאות הכספיות ששריר הפיק מאלבין – מקורן במודעי.

למודעי יש לישכה במשרד ראש הממשלה, מזכירה, עוזר ונהג. במלחמותיו בליברלים הוא מלווה על־ידי עו"ד משה רום והח"כ הנאמן לו, פנחס גולדשטיין. בנוסף נתונה לו תמיכה של חברים במפלגה – „הגוש".

מאז הוועידה, לפני תשע שנים, שבה זכה בתפקיד הבכיר של יו"ר נשיאות המפלגה, הפסיד מודעי את הרוב ואת הכוח לטובת שריר.

■■■

שריר, שנבחר ליו"ר הנהלת המפלגה הליברלית, תפקיד מספר 2 בחשיבותו, הצליח להקים סביבו מערכת פוליטית מגובשת, שבכוחה למנוע כמעט כל יוזמה של מודעי. על תומכיו, המושתלים בראשי חברות ממשלתיות ובדירקטוריונים של חברות, הוא יכול לסמוך. כהונתו כשר התיירות העניקה לו אפשרות לבסס את מעמדו. מנכ"ל משרד התיירות רפי פרבר, למשל, הוא אחד מראשי תומכיו.

שריר, כמי שמעולם לא שאף למקום הראשון ברשימה, משתף פעולה עם משה נסים. שלא כמתחרהו, הוא מוכן עוד היום להכתיר את נסים כראש המפלגה. מודעי, המזלזל בהישגיו של נסים כשר אוצר, רק מחזק את הברית שריר־נסים.

נסים, יש להניח, מעדיף להבחר לרשימה הבאה במרכז הקטן הליברלי ולא במרכז הגדול, שבו ישתתפו גם חברי חרות. אלה יזכרו לו, למשל, את סגירת הלביא ואת פיטורי מפקחי המס של שרון. בעניין זה נראה שהאינטרסים שריר־נסים זהים.

יתרונו של מודעי, שעליו אמרו בזמנו חבריו: „הוא כארבעה־חמישה ראשים גבוה מכולם", אבד במידה רבה עם פרישת רבים מחבריו למרכז הליברלי. יחזקאל פלומין ויחזקאל הרמלך, למשל. אחרים פרשו על רקע מינויים שקיבלו מן השרים האחרים, או, כפי שחלקם טוענים, על רקע אכזבתם מיחסו ונאמנותו כלפיהם. דוד הגואל למשל, או פסח גרופר, הטוען שמודעי לא נאבק על מינויו לשר. או ח"כ לשעבר יהודה פרח, שעבר למחנה שריר.

■■■

גם בין הנותרים החלו השבוע להשמע קולות ערעור. אמר לי השבוע אחד האנשים הקרובים ביותר למודעי: „הוא סופר־חכם אבל צריך לדעת לעבוד עם אנשים. הוא יודע להפעיל אנשים, אבל אינו נותן להם שותפות, לכן בורחים ממנו".

כמה ממקורביו התכנסו השבוע ודנו, בין היתר, בתוכניותיו החדשות של מנהיגם. סיפרו, כי מודעי בשיחות אישיות עימם, הצהיר, כי ב־15 בינואר יכריז על מהלכים חדשים. מהן האופציות העומדות בפניו? למשל, הכרזה על עצמו ועל אחד או שניים חברי־כנסת נוספים, כבעל סיעה עצמאית בכנסת וכבעל חטיבה בליכוד.

סיעה עצמאית מתחזקת כשבידה אפשרות תימרון בין שני הגופים הגדולים בשילטון. עשרה חודשים לפני הבחירות, אין ערך לכוח המיקוח של גוף כזה, מה גם שיחסי מודעי־פרס מגבילים מאוד אפשרות כזו.

בחוגים מסוימים בחרות הציעו השבוע לערוך סקר על ערכו של מודעי בציבור. זאת כדי לבסס את האפשרות לצרפו אליהם באופן עצמאי. בסניפי חרות הוא מקובל ואהוד. הצהרותיו התקיפות ברוח ארץ־ישראל השלמה מושכות אליו קהל. „הוא אדם מוכשר מאוד, אבל קשה לעשות עמו ביזנס", אמר בכיר בחרות.

בחרות אומרים, שלמרות האהדה אליו, לא יצורף מודעי לליכוד. כבר לפני חודשים הבהיר שמיר לליברלים, כי איחוד יהיה רק לאחר שיפתרו את הבעיות ביניהם.

מיד לאחר הבחירות במרכז המפלגה הודיע מודעי לעוזרו, סילבן שלום, כי הוא טעה בהיערכות לקראתה ומעתה יקדיש זמנו לפעילות במפלגה. „אקח את התרמיל והמקל ואלך לשוט בארץ ישראל", אמר.

מודעי, אחרי שנה של גלות פוליטית, נאבק על גורלו. יריביו בליברלים: שריר, נסים, ופת, מתחזקים על חשבונו. מודעי: סיעת שריר מתארגנת על חשבון המדינה וזה עניין למבקר המדינה

אמר – ויצא לשוטט בין סניפי חרות והסניפים הליברלים, ושם הוא מכחיש את הערכות יריביו על אובדן כוחו.

מודעי חשב גם לבנות על חברי־כנסת המעדיפים איחוד מיידי עם חרות. כך, למשל, זימן אליו את אלי קולאס, שרה דורון, דן תיכון ובני שליטא. בינתיים לא הולידה הפגישה היערכות חדשה בליברלים.

השבוע החליט שריר לנצל את הישגו במרכז, וקרא לכינוס הנהלה כדי לבחור יו"ר מרכז חדש. המועמד – פסח גרופר. מודעי, שהתנגד לכך ולסעיפים נוספים בסדר היום, שלח למזכיר המפלגה, מאיר הוברמן, מכתב, שבו הוא אוסר על כינוס ההנהלה. שריר התעלם מן האיסור. במפלגה טוענים, כי רבים מגבהיתי של מודעי נוטשים את פינתו ומתחילים להתחנף לשריר. הם ניצלו להתנצל, כי יעדרו מן הישיבה לא מיום שהוחרמה על־ידי מודעי, אלא בגלל „סיבות אישיות" אחרות.

„זו לא הפעם הראשונה שמופצות שמועות כזב כאלה מבית מדרשו של שריר", מגיב מודעי. „לי אין שום ספק בגיבושו של הגוש ובהמשך ניצחונו ושליטתו בכל מוסדות המפלגה בהווה ובעתיד. „עם זאת", הוסיף, „יש לציין, כי ההתארגנות של סיעת שריר נעשית על חשבון כספי המדינה, וזה עניין לבדיקת מבקר המדינה". ■

על אף הצלחתו בבחירות מלוות את הרב פרץ השמועות, כאילו מתכוונים חבריו להדיחו מתפקידו. לפני שבוע, למשל, פורסם בעיתון ירושלמי חרדי, כי ש"ס מתכוונת להחליף את מנהיגה ברב אליהו רפול מבני ברק. דובר סיעת ש"ס: „הרב פרץ מנהיג התנועה ואיש לא מעלה על דעתו להחליפו". בתמונה, השבוע בטקס הדלקת נרות במצודת זאב. (תצלום: שאול גולן)

מועדון השימוע

מאת חיים שיבי

למה התכוון ח"כ יצחק ארצי (מערך) כאשר הודיע השבוע, כי ועדה שהוא עומד בראשה החליטה לחקור את דרך קבלת ההחלטות של היועץ המשפטי בנושא סגירת תיקים של אנשים חשובים מאוד?

את התשובה לכך ביקש לקבל גם ח"כ מיכה רייסר (ליכוד). זה עתה השתחרר רייסר מסיוט העמדה לדין, שריחף מעל ראשו במשך למעלה משנתיים, ולפתע נראה היה, כי הוטל על השחרור הזה סימן שאלה – מתוך הכנסת עצמה.

ביום רביעי השבוע קיימו רייסר וארצי שיחת הבהרה קצרה – ומרגיעה. ארצי הרגיע בפני רייסר, כי הוועדה שלו לא תעסוק בנושאים אישיים כגון ההאשמות שהועלו נגד רייסר בפרשת אלבין.

במה היא כן תעסוק?

ארצי: „אנחנו פועלים כבר שנה כוועדת משנה במסגרת ועדת החוקה חוק ומשפט, שתפקידה לבדוק הליכי חקיקה. אנחנו רוצים

כמה דפיקות לב היו השבוע לרייסר כששמע את החלטת ח"כ ארצי לחקור בנושא החלטת חריש לסגור תיקים של אנשים חשובים מאוד. אל דאגה, רייסר, הוועדה תיבדוק רק הליכים, לא אנשים

לבדוק את מוסד השימוע, ההליך בו מוזמנים אנשים מפורסמים ליועץ המשפטי לטעון את טענותיהם לפני הגשת כתב אישום – במטרה למנוע את הגשתו. נרצה לדעת מי מקבל את הזכות הזאת? לפי איזה קריטריונים?".

קול נוסף – מתוך הכנסת – [illegible] ביקורת על תיפקוד היועץ המשפטי, היה קולו של ח"כ מרדכי וירשובסקי (רצ). הצעתו השבוע: „להקים ועדה שתלווה את היועץ המשפטי בהחלטותיו העקרוניות להפסיק הליכים פליליים".

וירשובסקי: „ועדה בהרכב שופט עליון, ושופט מחוזי בדימוס [illegible]. תקבע צוות ליווי [illegible] קריטריונים ברורים יותר להחלטות היועץ המשפטי". ■

פסוק השבוע

ח"כ [illegible], אחרי „יום השלום": „חלק מקרבני ישראל אוהדים [illegible] – אבל פה אנחנו בבית, [illegible]" ■

גארי הארט נוסע במכונית מושאלת ברחבי ניו־המפשייר ולוחץ ידיים • אשתו מזילה דמעה ואומרת ש„שום דבר לא קרה" עם הדוגמנית דונה רייס • הבת אנדראה בת ה־23 היא המזכירה, הגזברית והדוברת של מטה הבחירות , והבן ג'ון הוא שומר הראש • המועמד הדמוקרטי משווה למירוץ שלו צביון של פיקניק משפחתי, אבל יודע שהעתונות אורבת לו

יעקב אילון, ניו־יורק

שבועיים לאחר שגארי הארט השליך פצצה לפוליטיקה האמריקנית והודיע כי הוא חוזר למרוץ, הוא יכול לרשום לפחות פטנט אחד על שמו: „שאלת האופי".

גארי הארט שינה את פרצופו של המרוץ לנשיאות באופן שמעורר ויכוחים והתלבטויות אצל כולם: בעיתונות, בין המועמדים עצמם ובעיקר אצל ציבור הבוחרים. האיש ששינה את שמו מהארטפנס

גארי הארט, אשתו לי ובתם אנדריאה: האם חייו הפרטיים של המועמד הם חלק ממסע הבחירות?

הארט רץ, דונה בעקבותיו

להארט כי זה נשמע יותר טוב, ובלי משים נהג להוריד שנה מגילו, הסתבך יותר מכולם בשאלות של אמינות ושיפוט.

אמינות ושיפוט היו תמיד נושאים שקשורים למרוץ לנשיאות, אבל השאלה „האם בגדת באשתך?" לא היתה שגורה במסיבות עיתונאים. היום היא נשאלת בנשימה אחת עם השאלה מה דעתך על גורבאצ'וב.

■■■

הארט יודע, שהעיתונות היא האויב הגדול ביותר שלו. ה„מיאמי הראלד" היה זה שרווח על הלילה עם דונה רייס בבית בוושינגטון, ה„נשיונל אינקווירר", שבועון רכילות זול, היה זה שפירסם את התמונה של השניים חבוקים. רשת איי.בי.סי. ריווחה באריכות על דמותה המפוקפקת של לין ארמנדט, חברתה של דונה רייס שצילמה את התמונה ומכרה אותה. ארמנדט, בעלת קשרים עם הפשע המאורגן ועם דמויות מפוקפקות, היתה זו שבילתה עם הארט ועם רייס ועם חבר נוסף על סיפון היאכטה „מונקי ביזנס" בים הקריבי.

הוא גם יודע, שאף כלי תקשורת לא יוותר על סיפור טוב שיטיל שוב דופי באופיו.

והסיפורים אכן החלו לחגיע: ה„גארדיין" של לונדון האשים אותו כי גנב את כל הרעיון והעלילה מאחורי רומן המתח שלו, „האיש הכפול", מספר שהופיע שבע שנים קודם.

ה„וושינגטון פוסט" היה זה שביקש מהארט תגובה לסיפור בגידה נוסף, הפעם עם אשה מוושינגטון. בעקבות הסיפור הזה הודיע הארט על פרישתו והפרסום בוטל. ה„פוסט" עדיין לא חזר לסיפור הזה, אם כי אשה וושינגטונית אחת כבר הכחישה השבוע שמועות שזו היא. טרי טיידינגס, אשתו של הסנטור הדמוקרטי לשעבר ממרילנד, ג'וזף טיידינגס, הכחישה שהיא היא האשה מהסיפור ב„פוסט".

היא ובעלה חיים בנפרד.

■■■

חודשיים בלבד לפני תחילת הבחירות המוקדמות באיווה ובניו־המפשייר, הוא לא יספיק לאסוף כסף או להחזיר לעצמו את העוזרים שנטשו אותו לטובת מועמדים אחרים. במקום זאת הוא יטפח את התדמית של איש המשפחה. הוא ינסה לטשטש עד כמה שאפשר את פרשת דונה רייס ויהפוך את העניין לעקרון – חייו האישיים של מועמד לנשיאות אינם חלק ממצע הבחירות. ואם זה יעבור, אין מה שימנע ממנו להגיע עד וושינגטון.

גארי הארט בן ה־51 נוסע במכונית מושאלת ברחבי ניו־המפשייר ולוחץ ידיים, אשתו מזילה דמעה ואומרת ש„שום דבר לא קרה" עם דונה רייס, הבת אנדראה בת ה־23 היא המזכירה, הגזברית והדוברת של מטה הבחירות (אם יש בכלל דבר כזה) והבן ג'ון הוא שומר הראש.

כך נראה מסע הבחירות המתחדש ורב התהפוכות של המועמד המוביל במפלגה הדמוקרטית. גארי הארט משווה למרוץ שלו צביון של פיקניק משפחתי. הוא מקווה, שאולי כך יאמינו לו, כי „החלטנו כולנו שעלי לחזור למרוץ כי אנחנו מאמינים באמריקה". כאשר הוא חוזר מסיבוב לחיצות הידיים הראשון בניו־המפשייר, המתין לו מכתב עם צ'ק על סך 1,000 דולר. הארט סיפר ש־670 דולר מתוך הסכום הזה ישמשו לתשלום שכר דירה לחודש עבור שני המשרדים הקטנים שלו.

■■■

הארט טען השבוע, שבכל הופעותיו הפומביות לא נשאל על חייו האישיים ובכל פעם שאמר כי אין קשר בין מעשיו הפרטיים למועמדותו – הקהל מחא לו כפיים.

„אם השאלות שהעיתונות והציבור שואלים אינן אותן שאלות, משהו לא בסדר", הוא אמר. „אינני שוטה", הוא חוזר שוב ושוב כדי להזים את הדימוי של קל־דעת. במהלך ראיון עם כתב השבועון „טיים" הוא אפילו פרץ בבכי. „אינני איש בלתי מוסרי. אינני מאמין שאפילו העיתונאים חושבים שאני בלתי מוסרי".

ככל ש„שאלת האופי" צוברת חשיבות, גובר האיום גם על המועמדים האחרים. הסנטור הדמוקרטי ג'וזף ביידן פרש מהמרוץ לאחר שנתפס בשקר על עברו האקדמאי ובגניבת נאומים מפוליטיקאים אחרים.

המועמד הרפובליקני פאט רוברטסון, מטיף אוונגליסטי לשעבר, נאלץ להודות שתאריך ההולדת של בתו ויום הנישואין שלו אינם מסתדרים בדיוק. אשתו הרתה לפני התחונה.

כזכור, גם השופט דונאלד גינזבורג, מעשן המאריחואנה שוויתר על כס השופט העליון, היה במידה רבה קורבן של אותה אווירה.

מועמדים לנשיאות, והפעם יש הרבה כאלה, פוחדים מחבריהם לספסל הלימודים, מנשים שאיתן בילו ומזוטות מביכות בעברם.

■■■

הארט מנסה לשכנע שיקשיבו ל„רעיונות החדשים" שלו, אך הוא לא מצליח לנער מעליו את גבנון האופי. בטלוויזיה ובמועדוני הבידור הוא נושא לבדיחות וכוכב הקריקטורות בעיתונים.

שובו למירוץ, התקבל ברגשות מעורבים. בסקרים הוא הצטייר כאדם שאיננו יודע מה הוא רוצה. היו כאלה שאף האשימו אותו בכך שכל מטרתו היא לקבל תקציב בחירות כדי לחסל חובות של למעלה ממיליון דולר ממערכת הבחירות של 1984.

אשתו, לי, אמרה תוך הזולת דמעה, שהיא בכלל איננה רוצה שגארי יהיה נשיא, אבל אם הוא רוצה היא לא תעמוד בדרכו. „לא הייתי יכולה לחיות עם המחשבה שעמדתי בדרכו", היא אמרה.

הארט ואשתו והילדים רצים לנשיאות בניו־המפשייר. דונה רייס מתלווה אליהם, אם הם רוצים או לא.

ככל ש„שאלת האופי" צוברת חשיבות, גובר האיום גם על המועמדים האחרים, והפעם יש הרבה כאלה, מחבריהם לספסל הלימודים, מנשים שאיתן בילו ומזוטות מביכות בעברם

הארט טען השבוע, שבכל הופעותיו הפומביות לא נשאל על חייו האישיים ובכל פעם שאמר כי אין קשר בין מעשיו הפרטיים למועמדותו — מחאו לו כפיים

חושב כמו כולם

הארט חי כנראה באשליות, אם הוא מאמין, כי המירוץ שלו נושא אופי של מסע צלב אידיאולוגי. בבחירות הקרובות, לא יעלו על הפרק נושאים שנויים במחלוקת כמו וייטנאם וזכויות האזרח. הארט חילק לירוביו ולידידיו עותקים של קובץ נאומיו האחרונים שנאספו תחת הכותרת: „רפורמה, תקווה והגורם האנושי: רעיונות להיערכות לאומית", נאומיו חושפים בצורה מפתיעה, עד כמה דומות התבטאויותיו לאלה של יריביו.

הארט מוכן להעלות את המסים כדי לעצור את הגרעון הלאומי, כך גם יריבו בביט. להארט יש הצעות בנושאי הכשרה מקצועית והתפתחות כלכלית. כך גם לדוקקיס. הארט מגלה הבנה רבה באסטרטגיה צבאית וגרעינית. כך גם גור. הארט מאמין בשיחות לצימצום הנשק ובהפעלת כוח צבאי אמריקני מוגבל בחו"ל. כדגם כל יריביו הדמוקרטים. בקצרה, השאלה שאפשר לשאול את המועמד הארט היא: „איפה הבשר?"

הארט מתבלט ביכולתו להציג את דבריו יותר מאשר כהוגה דעות. הוא מצליח לענות לשאלות מאזיניו בצורה מבריקה ומציג את רעיונותיו בבירור. הוא שולט בנושאים שונים, החל מבעיות ויחום סביבתי ועד למשבר במפרץ הפרסי, זיכול מנתונים בודדים לארוג פתרונות כוללים בהיקף רחב.

(שירות „טיים")

מוביל בסקרים

הארט קפץ מיד למקום הראשון בין המועמדים הדמוקרטים בסקרי דעת הקהל. זה אומנם לא מה שהיה פעם, לפני פרשת דונה רייס, אבל לראשונה זה חצי שנה יש למפלגה הדמוקרטית מועמד אחד מוביל במקום ששה רסיסים חסרי בסיס.

לעומת זאת, איבד הארט את היתרון שהיה לו על המועמד הרפובליקני המוביל, ג'ורג' בוש.

הנתונים הבאים נלקחו מכמה סקרים שנערכו בשבוע האחרון בארה"ב והם משקפים את החשדנות והיחס הדו־משמעי שמקבל הארט לאחר שובו הדרמטי.

● במי היית בוחר למועמד הדמוקרטים לנשיאות?
גארי הארט – 31%
לא יודע – 23%
ג'סי ג'קסון – 13%
מייקל דוקאקיס – 10%
פול סיימון – 10%
אלברט גור – 5%
ברוס בביט – 3%
ריצ'ארד גפהארדט – 2%
אחרים – 3%

● אם הארט צריך היה לחזור למרוץ לנשיאות?
כן – 52%
לא – 37%

● האם לדעתך הארט רץ כדי להיות נשיא או מסיבות אחרות, כמו תשלום חובות?
רק ברצינות – 44%
מסיבות אחרות – 39%

● האם כושר השיפוט והאופי שהפגין הארט בפרשת דונה רייס יהיו גורם חשוב בהחלטה של הציבור האם להצביע בעדו?
כן – 70%
לא – 22%

● האם לדעתך העיתונות התיחסה להארט באופן הוגן ברווחיה על חייו הפרטיים?
לא – 59%
כן – 30%

● לאחר שהארט חזר למרוץ, האם לדעתך כלי התקשורת צריכים להמשיך ולחקור את חייו הפרטיים?
כן – 28%
לא – 64%

● האם שובו של הארט תקשה על הדמוקרטים לבחור מועמד?
כן – 50%
לא – 42%

● האם הארט מציע רעיונות טובים, גרועים או דומים ביחס למועמדים הדמוקרטים האחרים?
טובים יותר – 14%
גרועים יותר – 7%
דומים – 65%

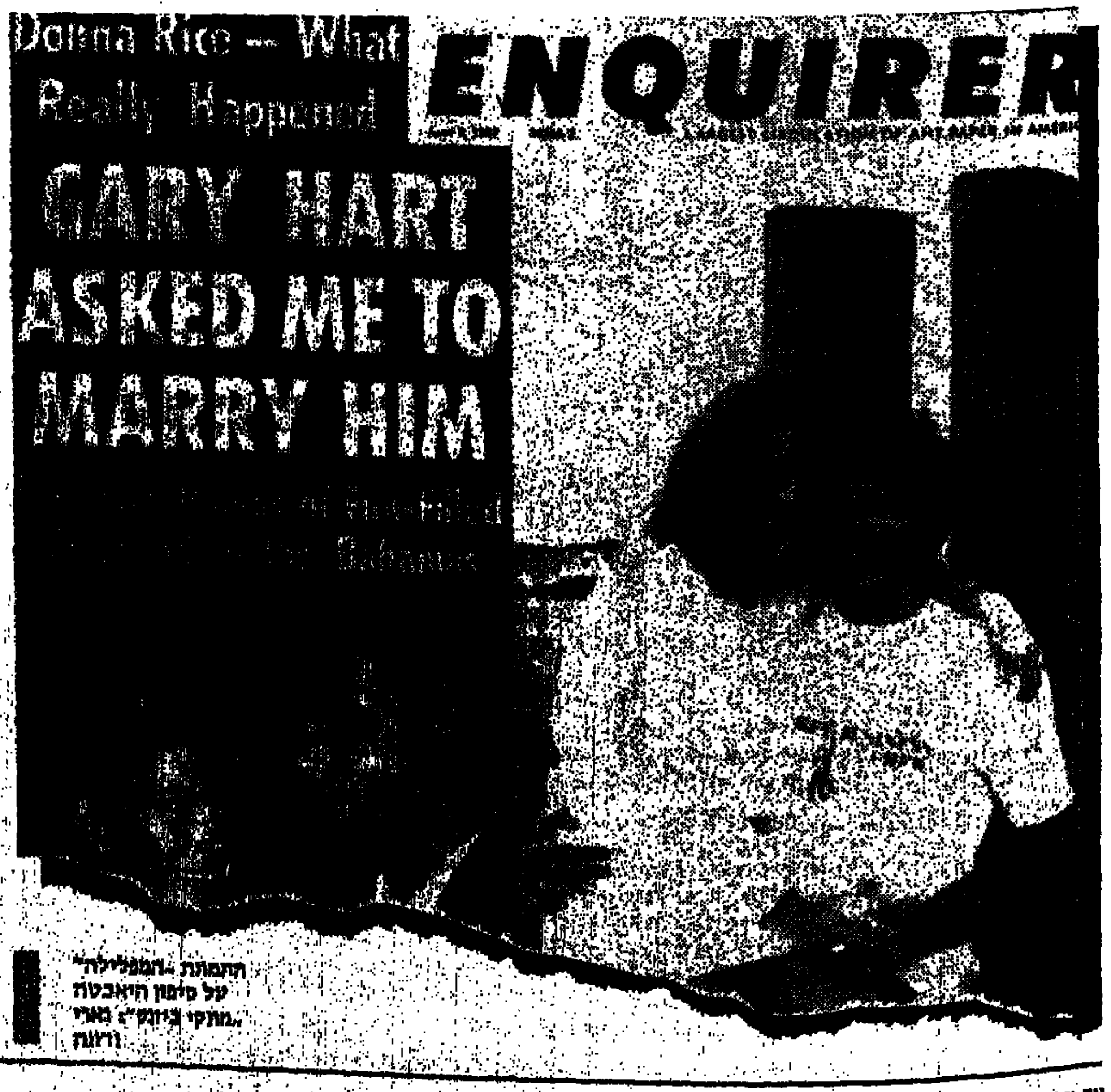

התמונות „המפלילות" על סיפון היאכטה „מונקי ביזנס": גארי ודונה

לקרוא לדברים בשמם

גאולה כהן

הקו הירוק – יוקי!

גניח לרגע בצד את קולות ההיסטוריה: מי שכל הזמן עסוק בלשמוע את קול הזויותיו שלו - איך יתכן שיוכל לשמוע קולות אחרים? איך שלא יהיה חרש גם לקיל האדיר שהרעיד את חלל עולמנו בימי מלחמת ששת־הימים, שתחתיו נפליקרס הקו הירוק של 1967?

איך שלא יופתע רק היום שהקו הירוק – יוקי

■ ■ ■

מי שלא הופתע היו רק כל נאמני ארץ־ישראל השלימה שאמרו עוד לפני ששת־הימים: גם תל־אביב וגם חברון!

מי שלא הופתע היום היו כל נאמני ה...אבוה הפלשתינאית שאמרו עוד לפני ששת־הימים: לא חברון גם לא תל־אביב.

בין אלה לבין אלה - נמצאים, ורק בגינה שלנו - כל המיסטיקנים:

אלה שהוו, כי אש"ף מהעבר הוא וערביי ישראל מהעבר הזה ייעצרו בדיוק בקו הירוק: אלה, שכתביהם - אי באוויליותם - חשבו, שאפשר לצוות גם על תהליך הגאולה ההיסטורי, שמיעוט ברברים הכי עמוקים של ניבנית העם שלנו עצור, גבול לפניר.

אלה אצלנו, שהיו חרשים לקולות העמוקים, אבל גם העמוקים, של ערביי ישראל נכון, לא כולם - שרגליהם היו במערבי של הקו הירוק אבל ליבם היה במזרחי - האם פלא הוא, שפיספסו את עיניהם - מי במבוכה, מי בתיסכול - כשראו את הקו הירוק, את ה„שטחים הכבושים" ואת „איבנה אליהוד" - רודפים אחריהם עד ליפו.

אלה שראשם היה נתון כל הזמן בחוון בפגשי השלום המשיתפים בין יהודים וערבים - האם פלא הוא שבבאו את עצמם היום נאלצים לחבוש קסדות כדי לא לקבל אבן בראש?

לא נעים. אלא, שזה יכול היה להיות גם לא נורא, לו הכל אצלנו היו מסתפקים לפחות היום. אבל לא: עד היום, כבר לאחר „יום השלום" של ערביי ישראל שהפך ליום הכרזת מלחמה על המדינה יש לא מעט מבין המיסטיקנים האלה, שאבן אחת לא הספיקה כדי לפתוח להם את הראש...

■ ■ ■

אבל לא רק מיסטיקנים – יש אצלנו גם חלמאים: רק במדינת חלם יכול צבא כמו צה"ל לברוח מפני ילדים זורקי אבנים; יכול בחבל, שהראשם בפעילות תתרנית נגד מדינת ישראל להשתמש להגנתו בבג"ץ – כלי הצדק העליון של מדינה, שאותה הוא רוצה להסל; יכול הכנסת, שנפל על צוואריו של ערפאת, לא לעמוד למשפט על־פי חוק שאותו הוקקה הכנסת: רק לגבי מדינת חלם כמו שלנו יכול ערפאת להתפאר - כפי שעשה בימים אלה – שבשום מדינה בעולם, גם לא באחת ממדינות ערב, לא יכולים מרכזי ההסברה של אש"ף להרפיס ולפרסם את חומר ההעטולה שלהם בחופשיות כזאת כפי שהדבר נעשה ע"י מרכזי התעמולה האש"פיסטית, שפועלים בתוך־תוכה של בירת ישראל, ירושלים, ובמתחת אפו של השב הישראלי.

■ ■ ■

אבל לא רק מיסטיקנים וחלמאים - יש היום בקונו באלה שהם על גבול של משתמדים: משתמד אינו רק זה שעובר את גבול הדתות; משתמד בעיני הוא גם זה שעובר את גבול הציונות אל העבר השני.

כשם שיש יהודים למען ישו, יכולים להיות גם ציונים למען ערפאת.

...מתוך כוונה טהורה לשלום אמיתי

אולי, אלא שבמציאות הטובה לא הכוונה אלא התוצאה; אם בתוך כוונה שלמה - ולו גם לשם שמים - גורמים יותר יהודים, אם כשגם הכוונה הטובה ביותר יכולה, בדיוק, להוביל לגיהינום – אז אזו עד כאן!

לאלה, שכל הגבול של ההשתכרות הזאת – לאלה צריך לומר היום: עצור, גבול לפניך!

עכשיו במבצע 10% מענק על כל הפקדה חד פעמית
חסכון חדש לדירה משלך
התוכנית היחידה המאפשרת לך להגיע לדירה
טבלה לדוגמה:
הפקדה חד פעמית 6,000 ש"ח
מענק 10% 600 ש"ח
חסכון חודשי בגובה 600 ש"ח 36,000 ש"ח
סה"כ לא כולל הצמדה
רבית (בתום 5 שנים) 42,600 ש"ח
הלוואה לתוספת* 55,000 ש"ח
סה"כ בתום 5 שנים 97,600 ש"ח
בנק טפחות

הקרב על המלחמה

אליהו עמיקם

ומה, כי אין ולא היה צבא בעולם, שנרגם באבנים. יש במצב כזה שתי אפשרויות: א. רוגמים את הצבא פעם אחת וזו הפעם האחרונה. אחריה אין עוד רוגמים. ב. רוגמים את הצבא, ושוב רק פעם אחת – כאשר אין עוד את מי לרגום, כאשר אין צבא.

במדינת ישראל יש צבא והוא נרגם, כמעט יום־יום, והוא ממשיך להיות צבא. צבא רָגים. רָגים – פירושו בערבית – רָגום. בלחש שלפני קריאת הקורא, צמוד תמיד התואר רג'ים לשטן.

מדינת ישראל נחמקמה בארץ, שבה קרו נסים בימים ההם בזמן הזה. בימים האלה ובזמן הזה קורים גם לה אותם נסים, אבל נרוורס.

בצד חנסים יש גם נפלאות. חיילי הצבא הרגומים נדרשים לשמור על האיפוק. אסור לחייל לירות אלא במקרה שסכנה ממש צפויה לחייו. במקרה של הערכה בלתי־נכונה – הוא ימות או ילך למחבוש. אם יידקר בסכין, הוא חייב לדאוג לבטחונו של הדוקר ולבריאותו.

כל זה, מוסבר, חשוב מאוד, משום שישראל היא מדינה דמוקרטית, בעלת מוסר גבוה וערכים נשגבים מכל בינה (50 מיליארד דולר בהון שחור) והיא דואגת, מטעמים מובנים, לתדמיתה גם בעולם.

זוהי הסיבה, שבגללה הצבא רגום, עורקי הארץ נסתמים באבנים, בקבוקי תבערה מתעופפים, צמיגים בוערים. וגדודי־העזר היהודיים מצטרפים ל"מאורעות".

ופסטיבל־השלום מגיע אל ליבם של שטחי־הכיבוש בתוך הקו הירוק – בתל־אביב, ברמלה, בלוד, בנצרת, בעכו. השבאב ה"ישראלים" חוזרים לפלסטין ארצם ומגיעים לשנות העשרים והשלושים: פלסטין בלארנא, אליאהוד כלאבנא – פלסטין ארצנו, היהודים כלבינו.

ושום דבר אינו עוזר לתדמית – לא איפוק, לא רגימת צבא, לא ערכים, לא מוסר, לא דמוקרטיה, לא עידוד לדוקרים, לא ראש־קטן, לא דריסת השב"כ ז"ל בקו 300. התדמית מגעילה, כרגיל: כובש פלסטין נשאר כובש, וצבאו – צבא ריכוי נאצי, גם ביפו ובעכו.

המסקנה: ל"זונה הציונית" אין שם טוב בעולם, גם אם היא תשתכן קבע בבית־ברל. העולם אימץ את גירסת החינוך־והתרבוש ה"ישראלי", כפי שהתבטא, במשך שנים, ב"מחזותיו" ובסרטיו, בפסטיבאלים של ישראל ועל במות גרמניה, במיוחד בשנת ה־40 למדינה, "שנת־האמנויות־תשמ"ח".

ומשקר אל שקר באותו שקר. הפסטיבל של יום־השלום־השחור חשף את הגדולה בהונאות של ארבעים שנות המדינה – את הונאת ה"שלום".

הוא העלה באש צמיגיו את אריות הרייזנייר, שעטפה את השקר: הצילו את השלום מידי אלה הרוצים לרצוח אותו! בהישרף הנייר, נתגלתה האמת בכל מערומיה – מדובר לא בהצלת השלום אלא בהצלת המלחמה, מלחמת־שיחרור־פלסטין. הקרב־על־השלום היה תרמית. האמת היא – הקרב על המלחמה.

השכם והערב שמענו: עכשיו יש "צ'אנס" לשלום, שלא היה עד כה כדוגמתו. צריך לנצל אותו, לפני שיהיה מאוחר מדי. צריך לעשות שלום. עכשיו.

מדוע עכשיו – אתה שואל – מה בוער אחרי כמעט ארבעים שנות לא־שלום, לא־[illegible], לא־ישראל, לא כלום? מה קרה?

הסביר את הדבר, לפני זמן מה, כנכ"ל־השלום, ד"ר יוסי ביילין, שאמר בין היתר: מסיבה זו או אחרת, אש"ף הוא חלש עכשיו. בכך, כפי הנראה, ראה את העיקר ב"צ'אנס" הנכסף.

אך הוא סתם ולא פירש מה היתה אותה "סיבה זו או אחרת". והנה מישהו עשה זאת בשבילו, עוד לפני ארבע שנים – במאמר, אשר פורסם ב"ידיעות אחרונות", כ"ב בכסלו, תשמ"ב (18.11.81).

אנו קוראים באותו מאמר בין היתר:

● "מלחמת של"ג היתה המוצדקת בכל מלחמות ישראל מאז מלחמת השחרור. היא הטובה בכולן, אם יש מלחמות טובות. ואין מלחמות טובות. כל מלחמה היא טרגדיה. אפילו המלחמה הגדולה, מלחמת קיום ישראל מול קיום פלסטין – גם היא טרגדיה.

"והיא נמשכת, כמעט ללא הפוגות, מתחילת ההתיישבות הציונית בארץ־ישראל ועד תקיפת רכב יהודי בכביש, בחודש כסלו תשמ"ד וכיבוי לב – כסלו תשמ"ד – א. ע.). אבל אנו חיים עימה וגם מתים בה. מסלקים את כתיד הקיום. מלחמת של"ג תרמה את התרומה הגדולה ביותר, בכל מהלכה של אותה מלחמת קיום, לשיבוכה, בדרך להפסקתה בשלום.

● "מלחמת של"ג היתה היחידה במלחמות, שבה מוגר כליל האויב המוצהר, נעקר מהטריטוריה שלו, פורק מעיקר נשקו. במלחמה זו חוסל 'צבא־שחרור־פלסטין', ולא יקום עוד אלא אם כן תוקם מדינה פלסטינית בידי יהודים.

● "מלחמת של"ג פוצצה את באלון המיתוס הפלסטיני, שיהודים תרמו לו, כן הנאזים שלהם, מנת־נפח גדולה. לפני המלחמה היתה פלסטין מעצמת־על, המדינה הערבית החצופה וההפופולארית ביותר בעולם, ומלכה – אבו־עמאר הוא ערפאת, הניפא בין שליטי ערב, כוכב עליה. לא רק ליהודים ההיי־סיתים. מלחמת של"ג הביכה את הכוכב למוקיון־דמים ואת מולדתו הפלסטינית לביה במוזרתו, כדרכיו הוא."

ועוד מובאה – ממאמר אחר, שהופיע ב"ידיעות אחרונות", ב' בטבת, תשמ"ד (16.12.87), מובאה זו מסלימה את קודמתה:

"קיומה של הישות היהודית בארץ־ישראל נתון בסכנה, מאז תחילת שיבתה למקומה, ועד רצח הילדות באוטובוס [illegible] לפני שבוע.

"השאיפה להשמיד את ישראל מצאה את ביטויה, ביער לאומי ערבי־פלסטיני, גם במסמך כתוב וחתום – האמנה הפלסטינית, שהיא כעין גזר־דין מוות על ישראל. רוב מלחמות הערבים נגד ישראל היו נסיונות להוציא את הגזר לפועל. כל מלחמות ישראל באו לבטלו.

"מלחמת שלום־הגליל ביטלה את צבא־שחרור־פלסטין, שנועד לבצע את הגזר להשמדת ישראל. היא חיסלה את בסיסו הטריטוריאלי, את אתר הזינוק למעשה ההשמדה.

זאת עשתה מלחמת של"ג, שעליה נאמר – מלחמת הלל, מלחמה מיותרת, פלונטר, משגה, הרפתקה מטורפת, תבוסה מוחלטת, אסון לאומי וגו'. חבל שהד"ר ביילין לא ידע, כי להולשתו של אש"ף היתה סיבה אחת ולא אחרת: מלחמת [illegible].

אילו היה מוכן ללמוד לקח מתהליכי המלחמה למען השלום, היה אולי מסוגל גם להבין את הסכנות האיומות שבתהליך השלום למען המלחמה.

ועל כך עוד מובאה, המשך המובאה הקודמת:

"'מדינת פלסטין בצידה של מדינת־ישראל' פירושה: ירי מכל עבר לכל עבר, בכל שטח פלסטין וסמנו, בעוצמת ששים פגזים לדקה (מרובב כתילופי אש בין פלגי המח"ח הירדנית, בטריפולי – א. ע.), כשבכמות ירי נמצאת גם תל־אביב, כמובן.

"טריפולי היתה חזרה לתצוגת [illegible] שחשפה את אמת היישות הפלסטינית, היא גילתה את ערך ההסכמים, נוסח פלסטין, ואת תוקף ההתחייבויות, לפי אותו נוסח. מי מדבר על הסכם שלום בין מדינה פלסטינית לבין מדינתו של האויב הציוני הרי הסכם הפסקת־אש בין פלסטיני לפלסטיני לא החזיק מעמד אפילו שעה אחת.

"[illegible] נפלה טריפולי, [illegible] היא תקום ביהודה ובשומרון."

וזהו העיקר והחזר העיקרי בלהט: אין מלחמת שחרור פלסטין ללא צבא־שחרור. ואין צבא בלי בסיס, כלומר בלי מדינה פלסטינית. ולא תהיה מדינה פלסטינית בלי ועידה בין־לאומית, אשר תקים אותה – במסגרת "תהליך השלום".

על כן יש לעשות את הכל, כדי לכנס במקומה את הוועידה הבין־לאומית, כי היא התקווה היחידה להצלת המלחמה, והאבנים הן שמירות. [illegible] עוד לא מת מאבנים. [illegible] לא יהיה מרשים במרבה יותר.

בלי הוועידה הבין־לאומית יהיה הכל [illegible] [illegible] המעות במכת מוות גם [illegible].

הערות בשוליים

הרב מנחם הכהן

עֲרֵבִים זֶה לָזֶה

תחזית מזג האוויר: רגיעה יחסית: הסערות העזות שפקדו את האיזור ייפסקו זמנית והרוחות ייחלשו. עננים כבדים יוסיפו לכסות את השמים, וערפל ישרור ברוב חלקי הארץ. צפוי שבר ענן ממדינות המערב, גל קור מהגוש המזרחי, וסופת רעמים מאיזור הים התיכון. מידות החום יישארו גבוהות.

★

מצב לאומי: "תדהמה בממשלה מהאירועים האחרונים".

– הם הופתעו לגלות שערביי ישראל הם ערבים.

★

ממשלה בגולה: בכל תקופת האירועים המסעירים בשטחים, שהו שרי הבטחון והחוץ בחו"ל וגם ראש הממשלה לא היה בארץ.

★

יצר השלטון ושלטון היצר: אומר הרבי "בעל התכלת" מרדז'ין: יצר הרע מפתה בני־אדם לשלוט על אחרים, כדי ששעתם לא תהיה פנוייה לשלוט על עצמם.

★

אימרה יהודית: "לא עשיתי לך טובה ולא עשיתי למענך דבר, אז למה אתה זורק עלי אבנים?".

★

אבני שפה: איש לא יוכל עוד לטעון שמדינת ישראל לא עשתה הכל מעל ומעבר למען ערביי ישראל.

– ההוכחה, הם מיידים בנו אבנים.

★

פרשיות דרכים: באווירת ה"איטבח אל יהוד" של הרחוב הערבי, הפכו הצמיגים הבוערים והאבנים המעופפות לתפיסת עולם דמוקרטית. באווירת ה"עליהום" של הרחוב היהודי, הפכו רעיונות של טרנספר למחשבת מתונים.

★

של ראש ושל יד: כשהיה הצדיק רבי זוסיא מאניפולי מברך ילד יהודי, היה מניח ידיו על ראשו ואומר: יהי רצון שתהיה חזק ובריא כמו גוי, ושיהיה לך שכל יהודי.

★

ידיים למעלה על הראש: ח"כ בני שליטא: "רק יד קשה תביא רגיעה, צריך להרוג 50 במכה אחת ויהיה שקט 30 שנה".

– רק "כך"ו – תן לאצבעות הקמוצות ללכת במקומך.

★

שכל טוב: אברהם הרצפלד היה אומר על אחד העסקנים: "איש זה יש לו הרבה מאוד שכל, אבל שכל טפשי".

★

אכלנו אותה: ספיחים של חנוכה: למה אוכלים סופגניות בחנוכה? – זכר לנס – ספיחי פך השמן: אוכלים סופגניה אחת וזה בוער שמונה ימים.

דידי מנוסי

מְעֻנְיָן לְעִנְיָן בְּאוֹתוֹ הָעִנְיָן

מֵאַחַר וְעֶמְדַּת הָעֲרָבִי־יְהוּדִי
(הַשָּׁבוּעַ) כִּמְעַט וְעִנְיָן יְחִידִי,
הַרְשׁוּ לִי לִתְקֹף בְּאוֹתוֹ הַנּוֹשֵׂא
מִכֵּוּוּן הַהוּמוֹר – וַהֲרֵינִי עוֹשֶׂה:

בְּדִיחָה רִאשׁוֹנָה

עַל יְכַנָּה אַחַת
עִם פַּרְצוּף נוֹרָאִי
שֶׁבְּבֹקֶר אֶחָד
הִסְתַּכְּלָה בָּרְאִי,

וּמָצְאָה גַּם בּוֹאת
אֶלֶמֶנְט לְקַנְטֵר:
"בַּעֲלִי (הִיא אָמְרָה)
לֹא רָאוּי לְיוֹתֵר"

פֵּרוּשׁ רַשִׁ"י

לַמְּצִיאוּת שֶׁנִּשְׁפְּכָה עַל פָּנֵינוּ אֶתְמוֹל
(כַּהֲמוּמוֹת, אֲבָנִים וּצְמִיגִים וְהַכֹּל)
יֵשׁ עוֹד פָּן: לְהַזְהִיר לַמֶּמְשָׁלָה־שְׂרֵרָה
שֶׁמַּגִּיעַ לָהּ מַה שֶׁאָמְרָה הַכִּירָה!

בְּדִיחָה שְׁנִיָּה

בְּסַוָּנָה אַחַת
רָעוּ שְׁתֵּי יְעֵנוֹת
יַעֲנֵי תַּתִּיכוֹת
אַךְ בְּתוּלוֹת הֲגוּנוֹת.

וְהִנֵּה וּכְסִפּוּרִים:
בְּאַחַר הַזְּמַנִּים
הִזְדַּמְּנוּ לַסַּוָּנָה
גַּם שְׁנֵי יְעֵנִים.

וְלֹא סְתָם יְעֵנִים
כִּי זְכָרִים חַרְמָנִים
שֶׁהִתְחִילוּ לִרְמֹז
רְמָזִים מְגֻנִּים,

וְהִרְאוּ סִימָנִים
שֶׁל תִּכְנוּן "לְבַלּוֹת"...
אֵי־לָכָךְ, מָה עוֹשׂוֹת
יְעֵנוֹת נִבְהָלוֹת?

אִם לִבְרֹחַ קָשֶׁה
(הַזָּכָר כָּל יָכוֹל) –
מָה עָשׂוּ יְעֵנוֹת?
הֵן טָמְנוּ רֹאשׁ בַּחוֹל!

וּכְמִנְהַג בְּנוֹת־מִינָן –
לְדִבְרֵי הַפוֹלְקְלוֹר,
כַּאֲשֶׁר מִתְקַשּׁוֹת הֵן
פְּרוֹבְּלֵמוֹת לִפְתּוֹר.

אֲבָל בָּאן הִתְרַחֵשׁ
הָאַבְּסוּרְד הַגָּדוֹל:
לְאַחַר שֶׁהִכְנִיסוּ
רֹאשָׁן אֶל הַחוֹל –

גַּם אוֹתָם הַזְּכָרִים
בַּעֲלֵי־הַתַּאֲוּוֹת,
לֹא הֵבִינוּ לְאָן
נֶעֶלְמוּ הַתַּאֲוּוֹת?

פֵּרוּשׁ רַשִׁ"י

שֶׁבְּכָל מַצָּב, כַּאֲשֶׁר צַד אֶחָד
שָׂם רֹאשׁוֹ בְּתוֹךְ חוֹל (מִסִּבּוֹת אוֹ נִמּוּסִים)
גַּם הַצַּד הַשֵּׁנִי, הַתּוֹקֵף בְּכַוָּנָה,
לֹא יָכוֹל לְהַסִּיק – וּלְצַיֵּל, הַתְּקָוָה

עכשיו הזמן לקנות שולחן

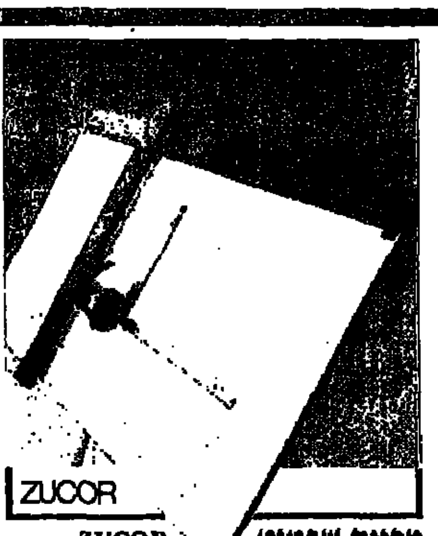

מכונת שרטוט ZUCOR
דגם M-45/S
~~610.- ש"ח~~ 480.- ש"ח

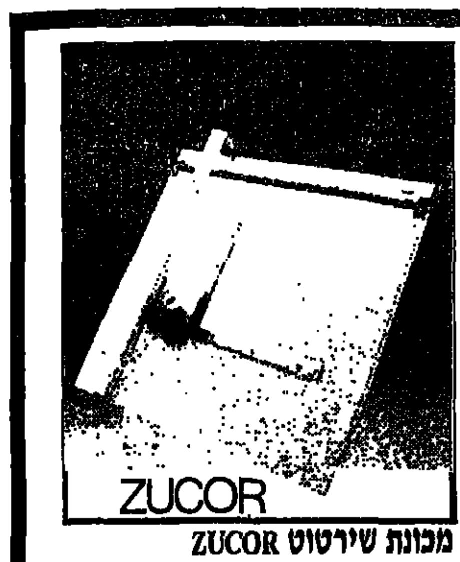

מכונת שירטוט ZUCOR
דגם O.K
~~485.- ש"ח~~ 325.- ש"ח

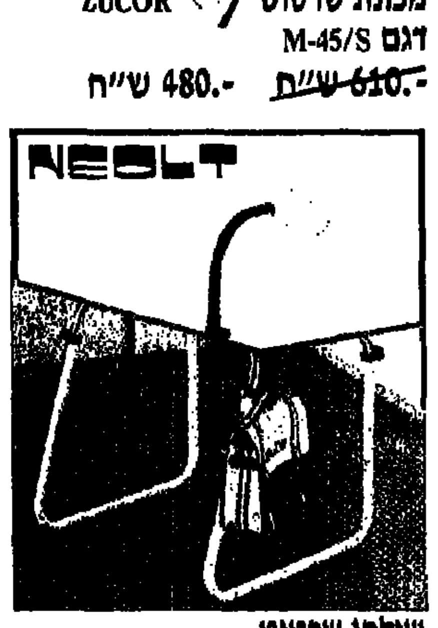

שולחן שרטוט
LOLLY + לוח 80x120
~~370.- ש"ח~~ 300.- ש"ח

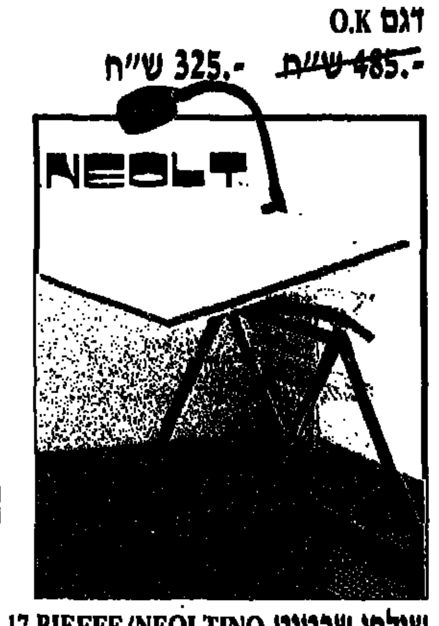

שולחן שרטוט 17-BIEFFE/NEOLTINO
+ לוח 80x120
~~574.- ש"ח~~ 435.- ש"ח

מכונת שרטוט 606
~~350.- ש"ח~~ 185.- ש"ח

שולחן שרטוט יוניגרף
דגם Z + לוח 80x120
~~370.- ש"ח~~ 315.- ש"ח

רשת קרביץ יוצאת במבצע חסר תקדים
לשולחנות ומכונות שרטוט.
תוקף המבצע עד גמר המלאי.*

קרביץ
KRAVITZ

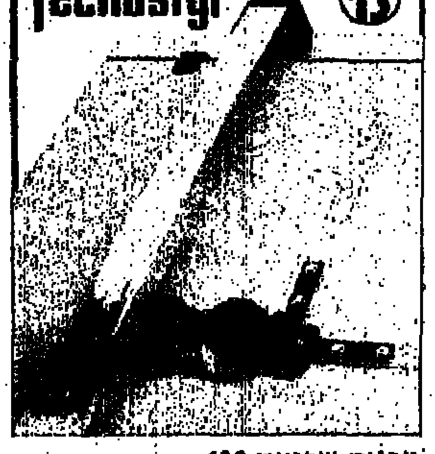

מכונת שרטוט 628
~~485.- ש"ח~~ 330.- ש"ח

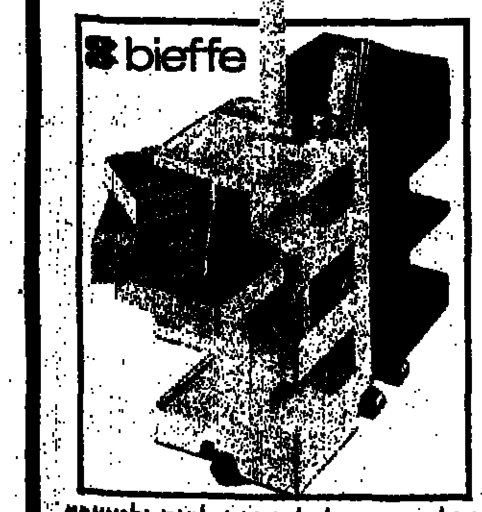

עגלת BOBY לכל מטרה לבית ולמשרד
~~575.- ש"ח~~ 374.- ש"ח

מתקבלים כרטיסי אשראי: ישראכרט, ויזה דיינרס
* הדרוו המלאי מוגבל!

חנויות קרביץ באזור המרכז: קרביץ מרכז: פרץ 29 ת"א 03-374526 ■ חשמונאים: ת"א רח' החשמונאים 107, טל. 5611330, 5610975, 03-5610986 ■ כפר המדינה ת"א, רח' ה' באייר 22, טל. 217628, 03-217736 ■ אבן גבירול ת"א, רח' אבן גבירול 86, טל. 03-228997 ■ גבעתיים רח' ויצמן 23, טל. 03-313152/310296 ■ שקם גבעתיים בנין השקם, רח' מודיעין, טל. 03-319172 ■ ראשון לציון רח' תרמ"ב 18, טל. 03-941964 ■ ראשון לציון רח' תרמ"ב 34, טל. 03-998289 ■ פתח תקוה רח' ההסתדרות 4, 03-905406 ■ חולון רח' סוקולוב 49, טל. 03-849851 ■ רחובות רח' יעקב 9, טל. 08-473251 ■ רעננה רח' אחוזה 117 טל. 052-452787 ■ רב מכר צומת גלילות, טל. 052-525262 ■ הדרה רח' הנשיא 60, טל. 06-322358. חנויות קרביץ באזור הצפון: חיפה - הדר רח' נורדאו 15, טל. 04-674664/5 ■ נמל מחלקה סיטונאית רח' הנמל 24, טל. 04-663848/640940 ■ חיפה רח' העצמאות 39, טל. 04-640046/640940 ■ כרמל שד' הנשיא 129 טל. 04-382033. חנויות קרביץ באזור ירושלים והדרום: ירושלים רח' יפו 17, 03-221940/233538 ■ ירושלים ריהוט רח' יפו 17, טל. 02-223477 ■ ירושלים רח' בן יהודה 1, 02-223642/227433 ■ יבנה תחנת פז שער יבנה טל. 08-431848 ■ קרית גת בנין אוסירס, טל. 051-86319 ■ באר-שבע רח' הרצל 70, טל. 057-78119/78854 ■ שקם באר-שבע בנין השקם ■ אילת רח' אילות מרכז עברונה 1, 059-76779 המחירים אינם כוללים מע"מ

דוד שחם

מיצעד האיוולת

מזמן לא נתקלנו בגודש כזה של שטויות. נראה, שכאשר מתרבות הצרות נוטים בני האדם למצוא מיקלט בחיקה החמים והרגוע של האיוולת.

★

מרי או לא?

ביטש ויכוח האם זה כבר מרי אזרחי או עדיין לא.

ונניח שלא. רק הפרות־סדר, בעצם, מהומות. זה משפר במשהו את המצב? והרי זה גרוע הרבה ממרי אזרחי. במרי אזרחי אין אלימות. אז מה יצא לאלה שניצחו בוויכוח והוכיחו שזה לא מרי אזרחי?

★

לא, חלילה, ספונטאני

זו אינה התקוממות ספונטנית, מרגיעים אותנו, זו עבודה של מסיתים.

אז מה, זה כואב פחות? והעובדה שהמונים נענים ל„מסיתים", סוגרים את החנויות, מפגינים, מבעירים צמיגים, מסתערים באבנים על חיילים מזויינים, כאילו התגברו על מחסום הפחד, עובדה זו מדאיגה פחות?

★

מדוע רע להם?

הם יכולים רק להפסיד אם ימשיכו את המהומות. בעצם, הם צריכים להיות מרוצים מהמצב. לפני ששת הימים היה להם יותר טוב?

טוב, אז רמת החיים שלהם עלתה. אז מה? ורמת החיים שלנו לא עלתה במרוצת השלטון הבריטי לעומת זו של ימי הטורקים, ואפילו בצורה יותר דרמטית? אז השלמנו עם השלטון הזר? לא יצאנו להפגנות, לא ירינו עליהם? לא פוצצנו גשרים ורכבות? לא הרגנו חיילים בריטיים?

★

יותר מדי טוב להם

הם מרשים לעצמם להשתולל כך מפני שמצבם יותר מדי טוב. יש להם וילות ומכוניות. צריך להפסיק את ההשתדלות הזו למצוא חן בעיניהם. הגיעה השעה להראות להם מאיפה משתין הדג.

נו, ואז ישליכו פחות אבנים? יתמרמרו פחות? ישלימו יותר בקלות עם מצבם?

★

איך מגדירים תרבות?

אדם אחד שיש לו תואר של „נשיא לשכת המסחר", מציע להביא לארץ פועלים מ„ארצות תרבותיות" בתגובה לשביתה הכללית של ערביי ישראל.

מה, אנחנו לא ארץ תרבותית? במחשבה שנייה, אולי הוא צודק?

★

איפה הארץ המובטחת?

מי הוא זה שהמציא את הביטוי „ערביי ארץ ישראל". מגיע לו עונש כבד. אם התכוון לערביי השטחים, הרי קבע שארץ ישראל היא רק מה שמחוץ לגבולות הקו הירוק. ואם ארץ ישראל היא גם מן הצד הזה, הרי שאין הבדל בין ערביי השטחים לערביי ישראל. אז מדוע מתפלאים שגם ערביי ישראל כועסים כשפוגעים בערביי השטחים?

★

ביקור חוזר בלבנון

כשפורץ משבר, אומר פרס, צריך להימנע מחילוקי־דעות ולדחות את הביקורת על המדיניות עד שיעבור. אבל, אם המשבר פורץ בגלל המדיניות המוטעית, איך אפשר לצפות שיעבור, אם היא תימשך? שלא לדבר על כך שזה מאפשר לשמיר להציג את מדיניותו, שפרס הפסיק לערער עליה, כמדיניות שכל הציבור עומד מאחוריה. מזכיר קצת את ימי לבנון, לא?

★

עוד פעם הביצה והתרנגולת

פתאום מכריזים מכל צד כי לפני שניגשים לפתור את הבעייה צריך, קודם כל, להביא לידי רגיעה. אבל העדר הרגיעה נובע מהעדר פתרון, האם לא צריך, דווקא להיפך, לחפש פתרון למצב, כדי להביא לידי רגיעה?

★

הכשלון מוכיח את צדקת המדיניות

אומרים, שאסור לפעול תחת לחץ. בעצם, מדוע אסור? אולי, להיפך, צריך לפעול מפני שיש לחץ? הייאוש והתסכול וההתמרמרות על העדר הפתרון המדיני הם הגורמים ללחץ. אבל אם אומרים שאסור להציע פתרון מדיני בגלל שיש לחץ, הנובע מן התסכול והייאוש וההתמרמרות והעדר הפתרון המדיני – אומרים, בעצם, שכשלונה של המדיניות מוכיח שהיא צודקת.

★

כמו טרגדיה יוונית

תראו כמה הם שונאים אותנו, אומרים. אסור לנו להסתלק מן השטחים, כי השנאה תביא אותם להילחם בנו.

אבל, אם נמשיך לשלוט בהם, לא תגבר השינאה? לא יילחמו בנו? זה כמו בעניין הלחץ. אם לוחצים – אסור להתפשר. אם לא לוחצים – לא צריך להתפשר. אם שונאים אותנו – אסור להסתלק. אם לא ישנאו אותנו – למה צריך להסתלק?

אלה הם האלמנטים הקלאסיים של הטרגדיה היוונית.

★

מלה אחרונה על גודל האוזניים

במשפט דמיאניוק מתווכחים עכשיו בשאלה אם קורס הטייס של חיל האוויר יכול לשמש מידגם מייצג של כלל האוכלוסיה באשר לאחוז בעלי האוזניים הבולטות המצוי בה.

מותר לאחל להם שימצאו את התשובה הנכונה?

„כל זמן שזה על אש קטנה, אז לא נורא..."

בועז עברון

דיבורים מסוכנים

ידידי, עולה מארגנטינה, אמר לי: „אני זוכר שגם גנרל גאלטיירי, ראש החונטה הארגנטינית, אמר שלא איכפת לו איך המשטר שלו נראה בחוץ־לארץ. כשמדברים כך, סימן שאבדה הבושה".

ונשיא המדינה מאיים על כ־20 אחוז מאזרחיה ב„שואה פלשתינית חדשה". הוא לא איים בצעדים נמרצים נגד מפירי חוק ומתפרעים, אלא יצא באיום על קבוצה אתנית שלמה, שרוב רובה לא פרע חוק ואף לא הפגין (ואסור להפגין בארץ הזאת?), אלא שבת שביתת הזדהות (ואסור לשבות בארץ הזאת?).

ואנו, אילו שמענו שהקג"ב פתח באש על מסורבי עליה בכיכר האדומה, אפילו היו אלה מתפרעים וזורקי אבנים ובקבוקים – האם לא היינו הופכים עולמות ומארגנים שביתות והפגנות? והאם איים מישהו אי־פעם על נטורי קרתא ככלל בגלל התפרעויות „אכרכי השבת"? האם לא חש הנשיא שיש בדיבורים כאלה צלילים כהניסטיים מובהקים, שהרי מהי „שואה נוספת" אם לא איום בגירוש (סליחה, „טראנספר")? האם הנשיא הרצוג הוא נשיא המיגזר היהודי בלבד באוכלוסיית ישראל, ואיננו גם נשיא האזרחים הלא־יהודים, כולל הערבים? האם לא היה זה מחובתו להשמיע דברים קשים וחמורים נגד דיבורים כאלה בדיוק שיצאו מפיו?

איום כזה לא היה מושמע, כזה אני בטוח, בלי מלאכת ההכנה שנעשתה קודם לכן על־ידי כהנא, כהן אבידור, „גנדי", מיכאל דקל ויוסף שפירא. הרעל חילחל עד שהגיע למשרה הרמה ביותר במדינה. כדאי שמר הרצוג ייעצר לרגע ויסתכל סביב ויראה להיכן הגיע.

הבה נפרש מה עוד משתמע מהכרות הנשיא.

ראשית, כאמור לעיל, אין הנשיא נשיא כל האזרחים, אלא האזרחים היהודים בלבד. האחרים נמצאים מחוץ לתחום. מכאן שהאחרים נמצאים כאן לא בזכות, אלא בחסד ועל תנאי, והתנאי הוא של „התנהגות טובה". ולא זו בלבד אלא שהכלל, כל הקבוצה הלא־יהודית, וכמפגיע הערבית, נתפסת כאחראית ובת־ערובה להתנהגותו הטובה של כל פרט ופרט מתוכה. אם יש מפירי חוק ומתפרעים בקירבה, על כל העדה ייצא הקצף, אפילו רובה ככולה אנשי שלום ורודפי שקט ושלום.

זה צד אחד של המשוואה. את הצד השני נקל לתאר כאשר מנסים לנחש איך מרגיש אדם כשאומרים לו בפרצוף שעושים לו טובה שבכלל סובלים אותו כאן בארץ זו, בה נולדו הוא ואבותיו ואבות אבותיו, ושמאדמתה הוציאו לחם מזה דורי דורות. וכשמי שאומר לו זאת הוא אדם מרום מעם, בעל השכלה משפטית, אמון על המסורת המשפטית האנגלו־סכסית. ואחר כך – איך אפשר לתבוע ממנו לחוש נאמנות למדינה הנוהגת בו כך?

עלינו להביא את העתיד בחשבון: לא לעולם יהיה לנו יתרון כוח על פני שכנינו. עתיד צאצאינו תלוי בכך שהסביבה תהיה נכונה לראות בנו חלק ממנה, גם בלי שנכפה עצמנו עליה ברוכה ובאגרוף. גבולות מדינתנו יהיו מובטחים באותו יום רק אם אזרחינו הלא־יהודים יחושו שווי באמת מולדתם, ולא ירצו להיפרד ממנה גם אם יוכלו לעשות זאת ללא פחד, כמו שאנחנו העברים איננו רוצים להיפרד ממנה.

כל מדינאי נבון ישאף ליצור מצב שבו אין שום אזרח חש שאזרחותו כפויה עליו. מפני שאחרת, אין למדינה קיימא. איום קולקטיבי על חלק מהאוכלוסיה ודרישה ממנו „להוכיח נאמנות" (דרישה שאינה מוצגת בפני שום קבוצה יהודית, גם זו הנוהגת בצורה האנטי־מדינתית ביותר שאפשר) משמעותו האמיתית היא הכנת הקרקע לפירוקה של המדינה לגורמיה האתניים השונים, מיד לכשתתגלגל ותבוא ההזדמנות לכך. וההזדמנות בוא תבוא. בהיסטוריה מתקיימות כל ההזדמנויות.

מי שמדבר

הנשיא רייגן מודאג מאוד מהמתרחש בשטחים הכבושים. אבל כל זה לא היה מתרחש, אילו הטילו הוא ושר־החוץ שולץ את מלוא כובדם בעד ועידה בינלאומית כאשר ביקר שמיר בוושינגטון. הם לא עשו זאת מפני שלא רצו את הרוסים בפנים. ואם שמיר ושולץ מסכימים בעצם, אז שולץ ורייגן מסכימים לכל מה שקורה בשטחים, בגלל פרץ ייאושם של תושביהם לנוכח הקפאון המדיני. אז שלא יפלבלו בעיניהם בתמימות של תמים־מפשע.

רוכבי־האופניים

מכר מסר לי, ש„ברחוב" טוענים „מוכרי החמוצים" שבכל מה שקורה „אשמים יוסי שריד ושלום עכשיו".

ההיסטוריה חוזרת. לכן גם הבדיחות חוזרות. המורה בכיתה שואל מי אשם במצבה הקשה של גרמניה, והתלמידים משיבים כנדרש, מצוות אנשים מלומדה – „היהודים". חוץ ממוישל'ה הקטן המשיב שבכל אשמים רוכבי־האופניים. וכשהמורה שואל בתמהון „מדוע רוכבי־האופניים?" – שואל מוישל'ה – „מדוע היהודים?"

מצטער. הבדיחה כבר לא מצחיקה, ככה זה כשהמציאות מרביקה את הבדיחות.

יש חגיגה!

עמוס קינן

רומא בוערת, נירון מנגן

1. עמידה בשער

כאשר עזה בערה, שמעון פרס רקד סאמבה בברזיל, יצחק רבין שיחק טניס בוושינגטון. לא קשה ביותר לתאר את השניים מנגנים דואו לכינור ולפסנתר, אילו ידעו גם לנגן.

אם היה רגע שבו השי"ן גימ"ל של עם ישראל היה צריך לעמוד בשער, זה היה הרגע.

השער, מר רבין, היה ריק.

★

2. שמיר תפס את הבימה

שמיר אינו אישיות מנהיגותית גדולה. אבל גם הפוליטיקה, כמו הטבע, שונאת חלל ריק.

ברגעים הדרמטיים שבהם נוצרת היסטוריה, מי שאיננו, נותר בחוץ.

המערך לא היה.

בימת ההיסטוריה היתה ריקה.

שמיר, שאולי כל מה שהוא יודע הוא להישאר, נשאר.

ואז, כמעט בכוח, נשאב אל הריק ועכשיו הוא ממלא אותו.

המערך בחוץ.

★

3. מילכוד יפו

אם אין לנו זכות על שכם, אומרים אנשי ארץ ישראל השלמה, אין לנו זכות גם על יפו.

נכון מאוד, אומרים אנשי פלסטין השלמה.

★

4. מילכוד השקט והסדר

כאשר הערבים יושבים בשקט ולא עושים רעש ומהומות, אנחנו לא מדברים אתם, כי הכל בסדר.

כאשר הם עושים מהומות ומפירים סדר, בוודאי שלא נדבר אתם כי לא בטרור ולא בכוח יאלצו אותנו לדבר אתם.

ואלה, רבותי, אלה שתי ההוכחות לכך, שאין עם מי לדבר.

★

5. אמת מארץ ישראל

רק בארץ ישראל המחולקת, יש מקום לשני עמים, לשתי יישויות, לשתי מדינות.

בארץ ישראל השלמה והבלתי מחולקת, יש מקום רק לעם אחד, רק למדינה אחת.

מדינה אחת לעם אחד בארץ ישראל שלמה אחת, אפשר להשיג רק אם:

אנחנו נגרש את הערבים למדבר. או נשמיד אותם.

הערבים יגרשו אותנו אל הים, או ישמידו אותנו.

★

6. מה קרה

קרה שהזורעים רוח – וזה כולל את המערך – קוצרים סופה.

קרה שמול „גוש אמונים" יהודי, מתחיל לקום גוש אמונים ערבי. מול „הליכוד" ו„התחיה" שלנו, קמים ליכוד ותחיה של ערביי ישראל. ומול כהנא יהודי, יקום כהנא ערבי.

הסופה החלה. גם עיוור יכול לחוש בה.

במשמרת מחאה קטנה מאד של סופרים, מול משרד הבטחון, אמר לי יורם קניוק: אשר יגורנו, בא.

עוד לא בא, אמרתי לו.

זיוה ידיב

המחצבה הלאומית

כל המלים כבר נאמרו. הכל כבר נכתב. הדם נשפך, ועולם כמנהגו נוהג. שם מיידים אבנים, ואצלנו במחצבת האחדות הלאומית מונחים מאובנים, נחושים כחלמיש, הסבורים שניתן לפתור את הסיכסוך ביד חזקה או לחילופין ביד קשה ובזרוע נטויה.

עשרים שנה הזמן פועל לטובתנו. עוד עשרים שנה כאלה, ולא יישאר לזמן לטובת מי לפעול.

וכששואלים את שמיר ב„מוקד" מה יהיה הסוף, הוא עונה בקול חוצב אבנים: יש רעיונות, ויש תוכניות, ויש פתרונות, ויש עמדות, ויש דרכים, ויש אפשרויות, ויש מגמות, ויש כיוונים.

איזה פתרונות? אילו כיוונים? אלה דרכים?

ששש...זה סוד. עוד לא הגיעה השעה לגלות. וכנראה גם לא תגיע. כי הזמן פועל לטובתנו.

ענין של הסברה

בעולם מגנים אותנו על הריגת 21 אנשים. גינוי זה דבר לא נעים, אבל כל הגינוי הזה נבע מאי הבנה כפשית שניתן עדיין לתקנה בנקל.

ההסברה שלנו צריכה בסך הכל להעמיד את העולם על טעותו: לא נהרגו 21 אנשים. נהרגו 21 ערבים.

אתמול ניפקחו עינינו

„אתמול נפקחו עינינו", אמר שמיר, „נפקחו עינינו לראות את עוצמת המשטמה של ערביי ישראל".

מעניין, חשבתי לעצמי, מדוע לא חש שמיר את אותה חוויה מיוחדת של פקיחת עיניים אחרי הפגנות אלימות לא פחות, של דתיים בכבישי רמות, של שורפי הצמיגים בתעשיה האווירית או אחרי המצור בסולתם.

מדוע אחרי הפגנות אלו לא הציע השמירים, הקיפמנים והמילואים, להטיל ממשל צבאי מוגבל על המפגינים, להחרימם, להוקיעם ולגרשם?

מדוע אחרי הפגנות אלה לא נפקחו עיני שמיר לפתע לראות תהרבות של משטמה כלפי מדינת ישראל? מדוע רק כאשר המפגינים הם ערבים נפקחות עיניו לראות שנאה?

ואז, בעודי מנסה לפענח תעלומה זו, נפקחו סוף־סוף גם עיני. נפקחו וראו את עוצמת האהבה של השמירים, הקיפמנים והמילואים, לערביי ישראל.

הגם את, יפו?

ביפו הצמיגים לא התחילו לבעור אתמול. ביפו בוערים הצמיגים כבר הרבה שנים.

גם תימרות העשן השחור המתאבכות מעל העיר העתיקה לא פרצו אמש עם שחר.

חמש עשרה שנה מכסה העשן השחור את יפו שפעם שכנה במלוא יופיה לחוף ים, ועתה רובצת במלוא חורבנה מול הדרי זבל בוערים והוצצים בינה לבין הים ומגיעים כמעט עד קסריסין.

עזובה, נהלי ביוב, פשע, עבבדרשים, ובולדוזרים הכותשים בית אחר בית. ארבעים שנה לא היתה הפגנה ביפו, ועכשיו המערכת הפוליטית תמהה ואפילו מופתעת. הגם את, אחותנו יפו?

מה יש כאן להתפלא? ארבעים שנה אנחנו מנסים להכניס להם לראש שהם ערבים. או עכשיו הם סוף סוף הבינו.

פינתו של פרופסור אביזג

מחקרים סטטיסטיים שנערכו במעבדות אוניברסיטת פנסילבניה הוכיחו שמרי אזרחי הוא פונקציה של אינטראקציה טרציונלית בין כמה משתני מפתח.

עלי לציין שבמסגרת המחקר נבדקו מספר פראמטרים, ונמצא מתאם חיובי של 0.98 אחוז בין תופעת המרי האזרחי לבין אלמנט המנהיגות.

ועל כן, רבותי, מאחר שבשטחי יהודה ושומרון אסורות ההתקהלות, ומאחר שכל המנהיגים גורשו או נעצרו, ברור שנעדר מרכיב המנהיגות, החיוני להתהוות תהליך המרי האזרחי (ראה רות סמואלסון, סנסורי לבניה 1985).

לפיכך, לנוכחות ריקתי הסלוגרית, קיימת הסתברות מדעית מוכחת שבשטחים אין מרי אזרחי, אלא התקוממות עממית לוקאלית (לקסיקון רוזנטל, עמ' 674).

ואלה הטוענים שהעובדה שההתקוממות פרצה בעשרות מקומות גבוהות ללא מנהיגות מצביעה שזה מרי אזרחי, מעידים על עצמם שהם הילי־ טכנים נמהרים שלא קראו את מאמרו המצולם של פרופ' פתיתיהו מיצ'גראלד מאוניברסיטת מינסוטה.

נתן ברון

בלי שלום ב"יום השלום"

[...] השלום", כך הם קראו לו. איזה יום, איזה שלום.

אולי עכשיו, סוף־סוף, אחרי כל־כך הרבה דיבורים ופיטפוטים, מתחילים אצלנו להבין לאיזה מין "שלום" מתכוונים כל אלה הרודפים אחריו בריצת אמוק ממש. אולי היום, למרבה הצער והאכזבה, יותר קל לראות לאן רוצים להוביל אותנו.

שוב ושוב טוענים כל ה"עקשנים" וה"סרבנים", שהשלום איננו רק עניין טכני, איננו רק עניין של חוזה או הסכם. השלום הוא צורת חיים, שצריכה לפתור בעיות ולהסדיר קשיים וסכסוכים. והנה, בא "יום השלום", וסטר על פני כולנו, כאשר בבת־אחת החזיר אותנו למציאות העגומה – והאמיתית.

ה"שלום" עליו מדברים כל־כך הרבה, קיבל לפתע את המשמעות האמיתית שלו: אבנים ובקבוקים ייזרקו לא בעזה או בשכם – אלא ביפו ובכבישי הגליל; הפגנות וחסימת־דרכים יהיו לא במחנות הפליטים או בשווקים – אלא במרכזי הערים היהודיות, בלב הישובים היהודיים.

והסוף יהיה – וזה כלל לא נראה היום בלתי מתקבל על הדעת – שהזירה תועבר מעזה, יהודה ושומרון – אל כיכר מלכי ישראל בתל־אביב, ואולי אל כיכר מוזיאון תל־אביב, שם הפגינו בשבת השרידים והפליטים העצובים והמרוכאים של "שלום עכשיו".

■■■

נראה אותם, את כל רודפי השלום המקצועיים הללו, את כל חותמי העצומות, את כל המפגינים־של־שבת־בבוקר. נראה אותם חכמים ונבונים. נראה אותם אומרים לנו עכשיו, עם יד על הלב, שהאבנים שנזרקו ביפו או באום־אל־פאחם הם "דבר שולי" או "משהו לא חשוב". נראה אותם מרגיעים אותנו, שאם יהיה שלום אמיתי, תשקוט הארץ ונחיה בשקט ובשלוה עד סוף ימינו.

אפילו הם מבינים, שההיפך הוא הנכון.

ההפגנות של תושבי השטחים הן מובנות ואפילו הגיוניות. לא צריך להיות צדיק גדול ורודף־שלום־מי־יודע־מה בשביל לדעת, שקיימת מרירות וקיים תסכול בקרב תושבים אלה. אין זה מפתיע כלל, שתושבי מחנה פליטים שורפים צמיג או זורקים בקבוק תבערה.

אבל, ביפו? ליד מסעדות הדגים? ליד כל החנויות של הלקרדה וליד המופעים שכולם רצים לשם בשבת? בדרך מבח"יים?

אם היה יכול להתרחש דבר כזה השבוע, סימן שמשהו עמוק מאוד השתבש לחלוטין.

מעניין, שהקריאות "איטבח־אל־יהוד" לא מושמעות בתדירות כזו בהפגנות בשטחים. שם זועקים סיסמאות מקומיות, וקריאות תמיכה באש"ף. את הצעקות "איטבח־אל־יהוד" אנו שומעים דווקא בתוך תחומי הקו הירוק, במדינת ישראל "פרופר"; לפני זמן־מה שמענו זאת בהפגנה של הערבים בגליל, והשבוע שמענו זאת באירועי־יום הדמים הזה, הקרוי (כנראה באירוניה) "יום השלום".

אז על איזה "פתרון מדיני" מדברים כל החכמים וכל הנבונים וכל ה"שפויים". הרי אפילו לעיוור צריכה להיות ברורה הכתובת על הקיר.

נניח, שאכן יהיה "פתרון מדיני", שבמסגרתו תצא ישראל מן השטחים. האם היום, בלב שלם, עם בטחון כלשהו, יכול מישהו לומר שקיים סיכוי כלשהו שהמצב בתוך ישראל ה"ישנה" יהיה יותר טוב ויותר יציב? הרי עכשיו ברור מעל לכל ספק, שהשאיפה ל"פתרון מדיני" או למדינה פלשתינית או למה שקרוי "זכויות לגיטימיות של העם הפלשתיני" אינם אלא הסוואה אחת גדולה למטרה האמיתית: "איטבח־אל־יהוד".

ועם כל הכבוד, האלטרנטיבה הזאת, להיטבח פה ושם בגלל היותי יהודי, כלל וכלל לא מוצאת חן בעיני.

המסווה הוסר השבוע מעל פנים רבות המעורבות בסכסוך הערבי־ישראלי.

קודם כל, ברור עכשיו שראשי המועצות הערביות שקיבלו את ההחלטה על "יום השלום", עשו מעשה שלא ייעשה. אחת משתיים: אם ידעו מראש מה יקרה – הרי שפשוט העניין הוא בגדר שערורייה לאומית. ואם לא ידעו, ורק איבדו שליטה – הרי הדבר חמור לא פחות, ואי־אפשר להתייחס אליהם כאל מנהיגות רצינית ואחראית.

ואכן, איזו מין מנהיגות זו, כאשר נותני הטון בה הם אנשי רק"ח ותופיק זיאד בראשם? איך נוצר מצב, שחבורה זו מקבלת תכתיבים והוראות מאנשים הכותבים שירים על הרג ורצח של יהודים? איך אפשר להרשות שראשי המועצות, האחראים על הסדר והמינהל התקין במקומותיהם, יהיו המובילים הראשיים לקראת הסלמה ואלימות?

ועוד מסווה שהוסר: יותר ויותר אנשים, שדיברו בעבר על "הצורך לחיות בשלום עם שכנינו", מתחילים לדבר אחרת ולראות אחרת את המצב. אני אישית מתנגד בכל לבי לרעיונות של כהנא ולרעיון של ה"טראנספר" – אבל אני חש ממש שרעיונות נוראים כאלה הולכים וכובשים לעצמם יותר ויותר אוהדים.

"אי אפשר להמשיך כך", אומרים לך ברחוב, וכשאתה שואל למה הכוונה משיבים לך בביטויים הלקוחים מאוצר־מילים המעורר ממש חלחלה.

כל מי ששמח על ההתפתחויות האחרונות, וחושב ש"מה שיותר רע יותר טוב", ובטוח שכך תיאלץ ישראל להגיע לפתרון כלשהו – צריך לדעת, שטעות גדולה בידו. כל מה שקרה השבוע מוביל לכך, שדווקא הימין הקיצוני ביותר, הגזעני ביותר, עשוי להתחזק ולהתגבר. האם באמת זו מטרתו של "מחנה השלום" ושל כל ידידיו?

■■■

באיחור גדול החלה הממשלה לדבר בלשון תקיפה וקשוחה, וגם בשטח נראתה תמונה אחרת. לא צריך להשתמש בביטויים כמו "אגרוף ברזל" או "יד קשה", אבל ברור שההיסוס והגמגום בימים הראשונים של ההתפרעויות – רק עודדו את המשך המהומות. השאלה צריכה להישאל, מדוע היה צריך להמתין שבועיים כדי לנקוט בצעדים קשוחים, שיביאו שקט וירגיעו את ההתפרעות.

אבל, מוטב מאוחר מאשר אף פעם לא. אירועי השבועיים האחרונים לא יישכחו במהרה. משני עברי "הקו הירוק" קרו דברים חמורים ביותר. יש עכשיו הרגשה, שמערכת הבטחון אינה מוכנה יותר לסבול תופעות כאלה, וזה טוב.

לא נותר אלא לצפות ולראות, האם אכן הקו החדש יפעל כראוי. יש לקוות, שאכן כך יקרה.

הכבוד האבוד

(המשך מעמוד 7)

לא, אפשר לנהל מדיניות אחרת וניתן לקיים רמת אמינות וכבוד ביחסים עם הפלשתינאים בלי קשר לשאלה, מה יהיה עתיד שטחי המריבה. אבל את זאת לא תעשה המערכת הפוליטית הנוכחית. חשיבה ותכנון לטווח ארוך, עקביות, אמינות ומינוי אנשים על־פי כישוריהם – תכונות אלה חסרות היום במערכת הפוליטית ובמערכות הקשורות בה.

ועל כן, כל עוד לא יחול שינוי עמוק ויסודי בסדרים הפוליטיים והחברתיים בישראל, פרצופה של המדינה יהיה כפרצופם של הפוליטיקאים. במחיר כמובן נישא כולנו.

■■■

שמעתי פעם סיפור:

בראשית ימי המנדט הייתה בירושלים תחנת משטרה באזור שלימים נקרא מעבר מנדלבאום, וכתחנה היה מוצב סמל משטרה בריטי יחיד.

לעיתים היה ה"שאבאב" הערבי יוצא משער שכם ומתפרע מדרום לתחנה ולעיתים היו נערי מאה שערים מחוללים מהומות מצפון לתחנה.

אז היה הסמל הבריטי חובש את כובעו נוטל את מקלו מתחת לבית השחי ומתחיל לצעוד בנחת באמצע הכביש לכוון המתפרעים.

כשהיו הפורעים מבחינים בסמל הצועד לעברם היו נסים על נפשם והשקט היה שב על כנו. "למה?" שאלתי את בן שיחי, "למה פחדו מסמל בודד?" והוא השיב לי: "כי מאחוריו עמדה האימפריה הבריטית. ולאימפריה הבריטית אז היה כבוד".

הסיפור הזה איננו האמת כולה, אחר־כך באו זמנים שהפורעים לא נסו מפני שוטר בריטי בודד ומהומות דמים נמשכו בארץ שנים, אבל אז גם לאימפריה כבר לא היה כבוד גדול כל־כך.

העקרון היה נכון ונשאר נכון עד היום – חייל או שוטר העומדים מול המון מתפרע, הסיכוי שלהם אינו תלוי רק בנשקם או בזריזותם, אלא בעיקר במה שעומד מאחוריהם – בכבוד של המדינה שהם מייצגים.

ולמדינת ישראל אין היום כבוד.

SPRING JUMBO ביתי P.C.

הזדמנות שאין להחמיץ

SPRING המקורי ב־12 תשלומים רק עוד 6 ימים!

SPRING TURBO 10 MHZ עסקי P.C.

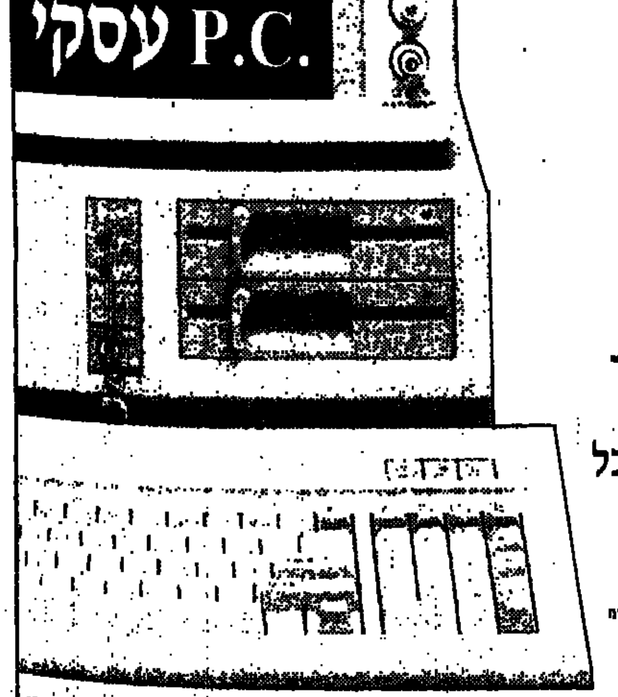

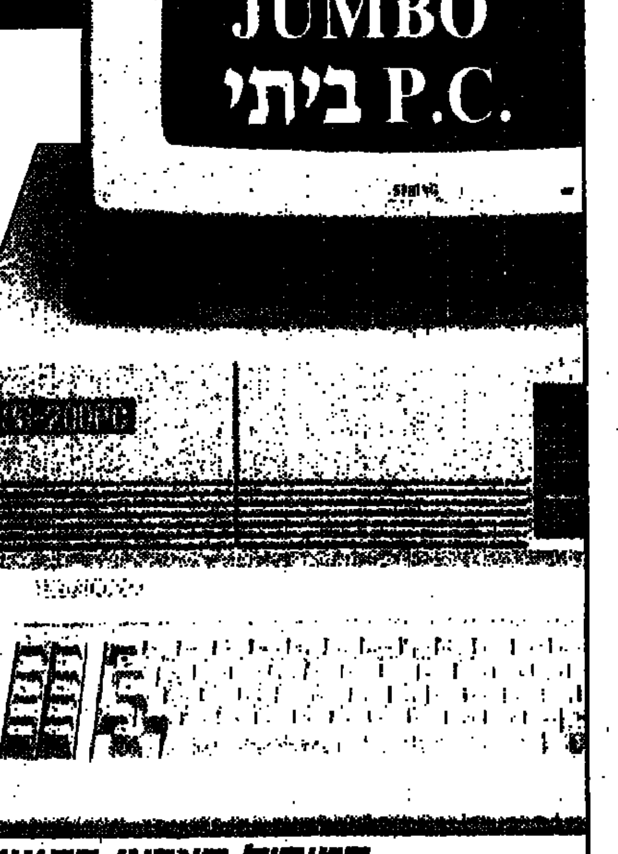

רק עוד 6 ימים תוכל לזכות בתנאים מיוחדים לרכישת המחשב האישי (העסקי) הנמכר ביותר במדינה SPRING P.C. המקורי ב־12 תשלומים. החל ממחר 26/12 מוצ"ש ורק עד 31/12/87 תוכל לקבל את ה־SPRING שלך מיד ולגמור לשלם אותו בנובמבר 1988! כל הקודם זוכה!

מלל – המוביל הארצי בתעשיות תוכנה ומחשבים

מלל מערכות ומחשבים בע"מ, בית מלל, רח' הבונים 9 רמת־גן, ע"י גשר ההלכה, טל. 7515151 (10 קווים). מלל חיפה, שד' המגינים 39/4 חיפה

מפיצים מורשים: חיפה מלל חיפה, שד' המגינים 39/4 טל. 04-633753. עפולה א. רחום, ארלוזורוב 8 טל. 06-590524. טבריה הכל למחשב, אחים גוזלן, רח' הגליל טל. 06-720871. קצרין דמתי גולד מחשבים ותקשורת, מרכז מסחרי טל. 06-961382. [illegible]

פרשת השבוע

ויגש

מאת מנחם בקר

"ואל יחר אפך בעבדך, כי כמוך כפרעה" (מ"ד, י"ח)

את דברי־הפתיחה של יהודה ליוסף: "כי כמוך כפרעה" מפרש רש"י בכמה אופנים: לפי הפשט, מרגיש כאן יהודה באזני יוסף, שהוא חשוב בעיניו כפרעה מלך מצרים, ולכן הוא מתנצל בפתח דבריו על הטיעונים הקשים שנאלץ להשמיע באזניו. ולפי הדרש, משמיע כאן יהודה באזני השליט המצרי דברים חריפים ונועזים ביותר. כך, למשל, הוא קורא נמר ליבו: "כי כמוך כפרעה" – מה פרעה גוזר ואינו מקיים, מבטיח ואינו עושה; אף אתה כן; וכי זו היא "שימת עין", שאמרת לשום עינך עליו?! עניין זה מזכיר יהודה במפורש בהמשך דבריו, ככתוב: "ותאמר אל עבדיך: הורידהו אלי (= את בנימין), ואשימה עיני עליו" (מ"ד, כ"א).

★

כאן יש מקום לשאול: היאך ייתכן, שיהודה החכם שחש עצמו אחראי לשלום בנימין אחיו ודאג גם לשלומו ולשלום שאר אחיו, יסכן את כל בני יעקב בהשמעת דברים מעליבים ופוגעים כל כך באוזני השליט המצרי?

משיבים על כך כמה מחכמי ישראל האחרונים, שבדבריו כאן לא פגע חלילה יהודה בכבודו של המשנה־למלך המצרי; ובקריאה "כי כמוך כפרעה" לא ביקש אלא לרכך את לב השליט המצרי וכך אמר לו: הרי אתה גדול וחשוב במצרים כמלך פרעה! "מה פרעה גוזר ואינו מקיים" – כשם שפרעה הוא שליט כל־יכול במדינה, וכאשר גוזר על אדם עונש כלשהו, בכוחו לבטל את גזר־הדין בהבל פיו: "אף אתה כך" – גם אתה יכול ליטול לעצמך שלטון ושררה ולבטל במחי יד את העונש המגיע לפי דעתך לבנימין אחי...

ועוד אומרים כמה מחכמי ישראל בעניין זה: יהודה פונה כאן ליוסף, שינהג עם בנימין אחיו כפי שפרעה מלך מצרים נהג בשעתו כלפיו: כשם שפרעה הכיר בחפותו של יוסף וציווה להוציאו מן הבור, שהוטל לתוכו באשמת שווא (מ"א, י"ד); כך יכול גם יוסף לנהוג כלפי אחיהם, שמאשימים אותו שלא כדין בגניבת הגביע היקר...

ממידרשי חז"ל

"ויאמר יוסף אל אחיו: אני יוסף" (מ"ה, ג')

כוון שראה יהודה ליוסף שאינו מתפייס (= שאינו נעתר לבקשתו לשחרר את בנימין), התחיל לומר לאחיו: מה אנו עומדים? מזה (= מיוסף) נתחיל, ובפרעה (ומלך מצרים) נסיים! והם לא היו יודעים, שיוסף מבין לשונם...

כוון שראה יוסף כך (= שאחיו מוכנים למסור נפשם על אחיהם הצעיר), התחיל אומר להם בתחנונים ובלשון רכה: איני רוצה אלא לידע, מי נותן לו לבנימין זה עצה לגנוב את הגביע?

כוון ששמע בנימין כך, אמר: לא הם נתנו לי עצה, ולא אני נגעתי בגביע.

אמר לו יוסף: הישבע לי!

התחיל (בנימין) לישבע לו וכמה נשבע לו? ביוסף אחיו נשבע, שלא נתנו לו עצה ולא נגע בגביע.

אמר לו יוסף: מי יודיע לי, שאתה נשבע על אחיך באמת?

אמר לו בנימין: משמותם של בני אתה יכול לידע, כמה אני מחבבו (= עד כמה אני אוהב את יוסף אחי): שהוצאתי שמותם על מה שארע לו (= שקראתי לעשרת בני שמות, המביעים אהבתי וגעגועי לאחי המת).

כוון ששמע יוסף כך, לא יכול לכבוש רחמיו (= לא יכול היה לעצור את רגשות אהבתו לבנימין בן אימו): "ויאמר יוסף אל אחיו: אני יוסף".

חסידים מספרים

תגובתו של רבי חיים מוולוז'ין על התרשלות בתלמוד תורה

הגאון רבי חיים מוולוז'ין (1749 – 1821) נכנס פעם לעת ערב להיכל הישיבה הגדולה שלו והתבונן בקורת־רוח מרובה בפני עשרות הבחורים, שישבו על תלמודם וחבורות חבורות. לפתע קלטה אזנו הבריה שיחה בטלה של שני בחורים, שהיו מסובים אצל כותל המזרח ושעונים על גמרות פתוחות.

ניגש אליהם רבי חיים ואמר: תמיהני על למדנים מובהקים כמותכם, המבלים זמנם היקר בדברים בטלים!

לא בדברים בטלים עסקינן – קרא אחד הבחורים – אלא אנו מסיחים בינינו שעה ארוכה בעניין חשוב: איזוהי הדרך הראויה לבחורים כמותנו, שכבר נוכל לגבור על היצר־הרע, שאינו מניח לנו יומם ולילה?!

השיב רבי חיים לדובר בנימה של מורת־רוח: היודעים אתם כיצד נוהג כלפיכם היצר־הרע בשעה זו? אומר הוא בליבו: יתווכחו נא הלמדנים הצעירים בישיבת וולוז'ין על הדרך, שבה יעלה בידם לנצחני – בין כה וכה הם מבטלים עצמם מתלמודם שעה ארוכה, ובכך השגתי כבר כל מה שאני מבקש מהם...

הערבים בעד מדינה פלשתינית

(המשך מעמוד 2)

מכפריהם לעבוד ביישובים יהודיים. הממצאים של מחקרנו הם שהערבים העובדים בסקטור היהודי משלמים על כך במחיר שוויון ההזדמנויות שלהם. הם אינם מקבלים שם פיצוי עבור ההשכלה שרכשו. הם לא מגיעים לעמדות המקנות סטטוס. הכפר הערבי והעיר הערבית ממשיכים לייצר פקידות ועובדי צווארון־לבן, אבל בחברה היהודית מועסקים הערבים רק כעובדי צווארון כחול, ללא התייחסות להשכלתם וכישוריהם.

סטטוס ירוד

"המסקנה היא, שאותם ערביי ישראל ששיפרו בצורה דרמטית את השכלתם, לא הצליחו להשתמש בכך כדי לשפר את הסטטוס המקצועי שלהם. בעיקר מדובר בדור הצעיר המשכיל. עם האינטגרציה שלהם בשוק העבודה היהודי עלתה רמת ההשכלה שלהם, אבל לא ניתנת להם אפשרות לתרגם זאת להישגים מקצועיים. כשהם פועלים בכלכלה נפרדת, זו של הסקטור הערבי, הם מגיעים להישגים מקצועיים, אבל במיגזר היהודי מצבם לא השתפר, יחסית ליהודים".

מסקנת מחקרם של סמיונוב ולוין־אפשטיין, שהתפרסם באוקטובר, היא שערביי ישראל העובדים במיגזר היהודי סובלים מאפלייה מקצועית וכספית, בעוד שאותם מערביי ישראל החיים ועובדים בקהילות ערביות, מתקדמים מבחינה מקצועית ובהעדר תחרות, מצליחים לתפוס שם מישרות שבמקומות אחרים מאויישות רק על ידי יהודים. יתר מכך, בהשכלה נמוכה מזו של היהודים, הם מסוגלים להשיג בתוככי קהילותיהם עמדות סטטוס גבוהות יותר.

מה שמשתמע מכך הוא, שאחד מגורמי התיסכול במיגזר הערבי בישראל, המזין ומלבה מדי פעם את ההתפרצויות על רקע לאומי, היא דווקא הפריצה הדרמטית ברמת ההשכלה, אותה הם רוכשים לעצמם ואינם יכולים לתרגם אותה למונחים של סטטוס חברתי ושכר.

כמעט אותו היבט עצמו, נבדק במחקר אחר, מהזווית ההפוכה, ומגיע כמעט לאותן מסקנות.

הפרופסורים יוסף שביט, מג'ד אל חאג' ויהודה מרדס, מהחוג לסוציולוגיה של אוניברסיטת חיפה, משלימים בימים אלה מחקר על ההיסטוריה ההשכלתית והתעסוקתית של ערביי ישראל.

המחקר, הנערך בסיועה של קרן פורד, מיועד לבדוק איך עוברים ערביי ישראל מנערות לבגרות, אילו הזדמנויות נפתחות בפניהם ובאילו אילוצים הם צריכים להתפתח. המחקר טרם הושלם וסוכם, אך מתוצאות של חלק מהנתונים שעובדו, עולה ממצא מפתיע למדי, שיש בו להאיר פן נוסף של עומק התיסכול בקרב ערביי ישראל.

אומר יוסף שביט: "זה שאצל ערביי ישראל חל גידול דרמטי בשיעור המסיימים לימודים על־יסודיים, אינו מפתיע. זהו תהליך הקיים גם אצל המזרחיים באוכלוסיה היהודית. הממצא המפתיע הוא, שבעוד שאצל המזרחיים הגידול במסיימי בית הספר העל־יסודי, התיכון והמקצועי, אינו מלווה בגידול בשיעור הלמידה העל־תיכונית, הרי אצל ערביי ישראל חל גידול מקביל כמעט גם בלימודים העל־תיכוניים.

חינוך עיוני

"המוסלמים בישראל עוברים בהשכלה העל־תיכונית את המזרחיים. בקרב ילידי 1958, למשל, שיעור המוסלמים שלמדו 13 כיתות ויותר מגיע ל־18 אחוז בהשוואה ל־15 אחוז אצל המזרחיים. בשנתון של ילידי 1957 היחס הוא 19 אחוז למוסלמים בהשוואה ל־17 אחוז אצל המזרחיים ואצל הנוצרים השיעור לילידי אותם שנתונים הוא 29 אחוז ואצל האשכנזים כ־50 אחוז.

"התופעה נובעת מכך שבמיגזר הערבי כמעט אין חינוך טכנולוגי. שיעור המקבלים חינוך טכנולוגי נע בין 15 ל־20 אחוז, בהשוואה למזרחים, שם מדובר בכ־60 אחוז המקבלים חינוך טכנולוגי. החינוך הטכנולוגי אצל בני עדות המזרח הוא סוף הדרך. אצל הערבים התרחב החינוך העיוני המאפשר המשך לימודים אקדמיים.

"מה שמשתמע מכך הוא שרמת המורים במיגזר הערבי השתפרה בשנים האחרונות גם היא באופן דרמטי. כיום אחוז המורים בחינוך הערבי שהם בעלי תואר ב.א. גבוה יותר מהשיעורים המקבילים בחינוך העברי היסודי והעל־יסודי. זה נגרם לכך שהחינוך הערבי מסיים ומייצר אקדמאיים מעל להזדמנויות התעסוקתיות המוצעות להם ואז הם פונים להוראה".

מה שקורה כיום בתחום החינוך בישראל, הוא בעל משמעות עצומה לגבי העתיד. בעוד שבחינוך היהודי הולכת רמת המורים ויורדת, הרי בחינוך הערבי היא עולה בצורה משמעותית ביותר. התהליך בכללותו יוצר שיפור ניכר של איכות החינוך בסקטור הערבי, למרות הבעיות המוכרות של מחסור נורא במיבנים ובמשאבים.

באופן פרדוכסלי, למרות מצבי הנחות, מצמצם החינוך הערבי את הפער בינו לבין החינוך במיגזר העברי. הוא מייצר דורות של משכילים, ששיעור האקדמיים בהם הולך וגדל משנה לשנה. כשמנגד אין להם כמעט הזדמנויות לממש את ההשכלה שרכשו.

כך הולך וגדל הפער בין תדמיתם של ערביי ישראל בעיני הציבור היהודי, שאינו מתעניין בתהליכים העוברים עליהם, לבין מה שמתרחש בקרבם במציאות. בעוד שהערבי הישראלי נתפס בעיני היהודי כפלאח, פועל־בניין, איש שירותים בסטייקיה או במלון או כפרחח המיידה אבנים באוטובוסים, משנה החברה הערבית בישראל את פניה בצורה דרמטית. מי שאינו מוכן להבין זאת ואת מה שמתחייב מכך בשינוי ההתייחסות למיגזר הערבי, יקום יום אחד ויחזור על אותן מלים שאמר ראש הממשלה השבוע, "עם ישראל ביופיו ובהדרו".

המוסד לביטוח לאומי

הודעה למבוטח העצמאי ולמבוטח שאינו שכיר ויש לו הכנסה

בפנקס המקדמות לשנת 1988 תמצא את האישור השנתי למס הכנסה על דמי הביטוח ששילמת בשנת המס 1987.

אם תשלם עד 31 בדצמבר 1987 את מקדמת חודש דצמבר, שמועד פירעונה 15 בינואר 1988, ו/או את הפרשי השומה, שהודעה עליהם תישלח אליך בימים הקרובים, ייכללו גם הסכומים האלה באישור שתקבל.

המח' להסברה וליחסי ציבור

למכירה
עגורן צריח סימה
בהזדמנות
זרוע 42 מטר רדיוס. כח הרמה 3000 / 1200 ק"ג. שתול לגובה 35 מ'. מצב מכני מעולה. ביצע פרוייקט אחד בלבד.
פרטים צ.מ.ל. 03-804455

לקיבוצים, לחקלאים, למגדלי עופות ובקר ולמפעלים כימיים
מגף ערדליים
מתוצרת גרמניה
במחיר 4.40 (+ מע"מ)
בסיטונות וליחידים
טל. [illegible]

בעל מונית מרצדס חדשה מעונין בעבודה קבועה עם משרדים, עסקים, ומפעלים 776360

ההשקעה הנבונה כיום – נדל"ן!
רכוש
בית כפרי בכנרת
החלה בניית ומכירת השלב האחרון!
בנוה־נוף – מגדל
03-721191 ■ 419234-6

קבלני שלך באזור המרכז מעונינים לקנות
• לוחות משומשים קצרים וארוכים
• קרשים משומשים קצרים וארוכים
• דיקטים משומשים קצרים וארוכים
• רגלי ברזל
• מערבלי בטון
• כננות
8–13 16–19 03-894150

ארזים חולון

דירה + אוטו

מכונית אוטוביאנקי Fila 88
תוגרל בין רוכשי דירות בתקופת המבצע*
• דירות 3 חדרים עם אפשרות הרחבה
• דירות מרווחות - 4 חדרים
• דירות דו־קומתיות - 5 חדרים עם מרפסת גג.
רק עד ה־31.12.87
במחיר החל מ־85,760 שקל חדש**
** כולל פיתוח, לא כולל מע"מ, לתשלום תוך 30 יום. * לפי תקנון החברה

יובל גד בע"מ – זה קו הבניה
משרד המכירות באתר [illegible]

"יש בתוכי גבר, יש בתוכי אשה"

ראיון עם מאיה בז'רנו בעיקבות הופעת "רצף השירים"

יונה הדרי־רמג'

חלילית, הולוגרמה, סיב אופטי, עיבוד נתונים, תדר קולי, עב"מ, אינטרפרון, ניטרינו, הספיר הסינתטי – מושגים שאינם עוד נחלתם הבלעדית של יודעי ח"ן מקצועיים, או של מהנדסים מתוחכמים. המשוררת מאיה בז'רנו העשירה בהם את המילון השירי והם מצטרפים לאנשים, למקומות, לחומרים, לצמחים, לחיות, מופלאים כולם בעיניה, בספרה "רצף השירים" 1972–1986 (אסופה של ספריה "בת יענה", "החום והקור", "עיבוד נתונים 52", "שירת הציפורים" ושירים שלא ראו אור), שהופיע באחרונה בהוצאת "עם עובד". "רצף השירים" הוא מסע שאינו מכיר בגבולות לתוך "עולם ומלואו", מסע אנציקלופדי, לעיתים בלתי עביר בלשונו, אך מהמם ביפי עושרו ובתודעת כל יכולתו.

ב"קול" (1981–1986), ספר שירים שאף הוא ראה אור באחרונה בהוצאת "סימן קריאה, הקיבוץ המאוחד", כבר ישנה הידיעה שלמרות אינספור אפשרויות המסע ברצף הזמן השירי, גבולותיו נחתמים ברצף הזמן הקיומי: "צעירה / יותר / ויותר לקראת המוות אני / נעשית יותר יותר / צבעים מסתוים / לקראת המוות / לאחר השימוש / ואולי / זו הצניעות שעושה לי את המוות".

מאיה בז'רנו

● "שבה אלי רוח הרוע... / והפעם סמוכה בזמן החיים...", את כותבת בשיר "עיניו החדות".

כך בדיוק זה היה, דומן החיים. יש שירים שנכתבו במפולת רגשית, בעצבות, בפחדים נוראים, בדיכאון, בבדידות איומה, בניתוק.

● יש ב"רצף השירים" שירים שמצליחים לטשטש את הגבול בין אמירה בלתי מאורגנת חסרת פשר, לבין מיבנים אסוציאטיביים מאורגנים ובעלי משמעות.

הייתי או על סף חוויה גבולית של שיגעון, במצב מפורק. ה"עיבוד נתונים" נכתב מתוך פירוק, תרתי משמע, של עצמי ושל השפה. הייתי בכאוס, היה בי כעס, כאב וחרדות ילדים שברחו מבית־הספר, וידעתי שאין לי כלום בידיים. אך ידעתי שאני רוצה לשנות את העולם, לומר משהו.

● "רצף השירים" הוא בו־זמנית פירוק ובנייה־מחדש של עצמך ושל השפה במקביל.

הוא התגברות על הקוויות של השפה, על רצף הזמן, כמו בפוגה. השפה היא כמו נדוניה. לא היה לי חתן, לא כסף, לא מישרה, לא בית. פירוק השפה הוא בעצם הנדוניה שלי. מי בחברה שלנו יכול להתחתן עם אשה שהשפה היא הנדוניה שלה.

● עזובה שנישאת.

הוא לא יכול להעריך את הנדוניה הזאת: עברית אינה שפת האם שלו...

● הכתיבה, אם כן, היא גם אומן של אירגון וביטוי, כעין מחסום בפני הכאוס או השיגעון.

המארג השירי הוא אופן של שהייה, מצילה מתהום. אם מצאת דרך להתבונן בעצמך מבעד למלים, אז ניצלת. אם לא הייתי מצליחה לממש את העולם הפנימי שלי בשירים, אילו לא הייתי שולטת בשפה לאחר שפירקתי אותה, הייתי יושבת היום על תקן די עלוב, או גומרת במקום אחר.

● פירוק השפה ליחידות קטנות הפך אותה גם לאמורפית ולחסרת משמעות.

הרגשתי המון מהירות, הייתי בלי מיכשור. הדבר היחיד שהיה לי הוא השפה. הפריעו לי המשפטים המלאים, קיטות־הסדרים והתחביריות. רציתי לצאת מהן כדי לנסוע במהירות, ואז אפשר כמובן גם לעשות תאונות. כל "עיבוד נתונים" היה כעין נסיעה במסלול [illegible].

● ניצחת, אם כן, השפיות.

> השפה היא כמו נדוניה. לא היה לי חתן, לא כסף, לא מישרה, לא בית

> ניצחה היכולת לארגן ולגבש את הכאוס הפנימי לפואטיקה. ואם היא עומדת במיבחן הזמן, את יכולה להיקרא אמן

ניצחה היכולת לארגן ולגבש את הכאוס הפנימי לפואטיקה. ואם היא עומדת במיבחן הזמן, את יכולה להיקרא אמן. השפיות הגדולה ניצחה. היכולת לתכנן ולעמוד בתיכנון, גברה על הטירוף. השפיות הגדולה ניצחה את החשקים, את היצרים ואת הסחף הרגשי. כל זה נכבש. אני לא מצטערת שהתרחקתי מאותו עולם מטורף. אבל אם אין לאדם משברים ותהומות, אין לו חומר במה לעבוד.

● ומה על הפחד? הרי אפשר לחצות שוב את הגבול הדק שבין שפיות לשיגעון.

היכולת לשחק היא המבדילה בין השפוי לבלתי שפוי, או בין המאורגן לכאוטי. אני מנסה להגיע עד קצה גבול השפיות של השפה כתרגיל וכמישחק. יש ב"רצף" שירים שנכתבו כתרגילים מאחורי הקלעים, המעידים על טירוף, אך הם נשלטים על־ידי השכל. ואם את ממציאה את התרגילים המטורפים האלה ומשחקת בהם, את אמן יוצר, להבדיל מן המטורף שבשבילו הכתיבה היא דרך יחידה אותנטית של ביטוי שהוא מסוגל לה. התרגילים המטורפים שאני עושה הם בשליטתי.

● עיקבות המקורות והשפעתם הלשונית כמעט אינם בשירתך.

לא רציתי שיראו כלום. רציתי לפרק הכל מההתחלה ושתהיה לי טביעת הכל פי. על־ידי שימוש אישי בשפה את מגיעה ליחידות הקטנות ביותר שלה. רציתי להימלט מקלישאות מובנות: השתמשתי במקורות לאו דווקא בצירופים מוכנים, אולי דווקא בהגבהה לשונית, בריבוי וגיוון הצורות.

● ומאותה סיבה אין סימני מקום בשירים שנכתבו בירושלים.

המרחק המוסכם של תייר מנופו ודאי אינו המרחק שלי. העיר שכנה בי, הייתי בתוכה ולפיכך אי־אפשר לזהות מקום: הייתי במרחק של חמישה סנטימטרים מן המקום, מירושלים, וכשאת כה קרובה אליה, קשה לזהות מקום עם שם מוגדר. דווקא הקירבה הגדולה אל מקום מנעה את זיהויו הספציפי. המיתואר כבר לא עניין אותי, רציתי לתפוס פרטים קטנים, אטומיים, חלקיקים של ירושלים, רציתי לתפוס איזה לב של קצב פנימי יותר. לא עניינו אותי הקלישאות של אבן, מינור, פעמונים ו"אוויר הרים צלול כיין".

● עולם הדימויים שלך שייך לתרבות המערבית.

גדלתי עליה, אך לא הייתי יכולה לכתוב שירים בלי האזנה לעברית כשפה קולחת מסביב. אנחנו חוזרים לוויכוח הישן שבין אמני "בצלאל" לאמני "אופקים חדשים": האם ישראליות היא גמל, אבטיח, עץ זית? אני בעד המופשט.

● "אני הולך פנלופ ואת / הישארי פה פנלופי", אומר אודיסאוס. זהו "המצב הישראלי" בשיר "פנלופ ואודיסאוס".

פנלופ האשה המחכה והגבר היוצא למלחמותיו, זאת המהות שלנו כאן בארץ. הכוהניות, אולי מתוך חוסר ברירה, היא מרכז חייה של החברה הישראלית. פנלופ מנסה לשמור על איזה רצף של חיים, מנסה לעדן, לעשות תרבות. כאן בארץ יש תפקיד חשוב לפנלופ היושבת בבית, לא נלחמת, רק מנסה לעדן.

> "עיבוד נתונים" נכתב מתוך פירוק, תרתי־משמע, של עצמי ושל השפה. הייתי בכאוס, היה בי כעס, כאב וחרדות ילדים שברחו מבית־הספר

● "למיין להתנקות / למיין להיעזר / למיין להישאר / לא להוסיף, לתת מיספר לְבַשֵּׂר, לְמַסְפֵּר..." ("מיון"). את מעידה על־ידי מיון וכך גם מתגברת על הכאוס.

עבדתי או במישרד ממשלתי ועסקתי באירגון ובמיון חומר ספרייתי והבנתי שאנחנו כל הזמן מעבדים, ממיינים את הכל, כי אנחנו כל הזמן בכאוס. אשר למיספרים, המיספר הוא רב אפשרויות, הוא מופשט, וגם אישי: גם מיספר של בית, של אוטובוס, של טלפון...

● "רצף השירים" מסווה את מין הכותב, אינו מסגיר שאשה כתבה אותו.

הרגשתי עצמי זכר ונקבה כאחד. אני לא יודעת כיצד מגדירים יסוד זכרי ויסוד נקבי. המיניות שלי היא לא משהו מוסכם שיכול להיכנס לצורה מוגדרת – אשה. הרגשתי שאני לא נכנסת לחליפה. היכולת להשתנות ולשנות היא אחד הדברים היפים באמנות: את עומדת בפני כל־כך הרבה אפשרויות – הלב דופק לי.

● "גינסבורו, נער קטיפה. מרקלינים עליך / גינסבורו השמעות מכל צד; / מכל אבר...". את מספרת על הזוהר שבריבוי האפשרויות.

כן, הייתי בין הראשונות שלבשה חצאית עם שוליים לא ישרים בראשית שנות ה־70, לבושה במין הפקרות של צבעים רועשים. מי הלך אז עם מכנסי ברמודה ומיקטורן גברי. אני תיכננתי את חליפת הגינסבורו: משכה אותי הדואליות של גבריות ונשיות.

● אבל אין שירי אהבה ב"רצף".

הייתי מלאת תשוקה ומיניות. אולי מתוך מעצורים ובלימה עשיתי להם סובלימציה חזקה מאוד.

● אולי ניכרים עיקבותיה של הסובלימציה שעשית ב"עיבודים" בגליל וקשת, [illegible].

להטתי מחום בתוכי כשכתבתי את ה"עיבודים". הייתי צריכה המון קומפרסים של קור כדי להוציא את ה"עיבודים". והלהט הזה, שהוא עמוק מתשוקה ומין, הבדידות, המרחקים מבני אדם, [illegible]. הרגשתי שאני חייבת לחצות מידבר, לגמא מרחקים, לשנות משהו מן הצורה ויצאו ה"עיבודים".

● הדואליות הנשית־גברית ב"רצף" גם היא ביטוי לרצון הפירוק שלך.

יש בתוכי גבר ויש בתוכי אשה. רציתי לשבור ולפרק את המוסכמות: אשה יכולה להיות אינטלקטואלית, מופשטת בחשיבה, מושגית, מה שנחשב לתכונות "גבריות".

● לפי מיון זה ספר השירים "קול" אינו "גברי".

"קול" הוא מסע לסוג של סידור החלקים הגבריים והנשיים. את מגלה את הגוף, את מגלה שיש לך שדיים ואברים אחרים, את נהיית [illegible] אני היתה אינטימיות ביני לבין הגוף שלי. ההבחנה בין גברים לנשים מתחדדת דווקא מפני שנשים פירקו מוסכמות, השתנו, מפני המהפכה הגדולה שנשים עושות. עכשיו אנחנו לאחר המהפכה: כולם כבר יודעים שעשינו מהפכה. בואו נחזור להיות נשים, נשחק את המישחק הנשי, לא מתוך חולשה אלא כמישחק. אבל אין כבר שטנצים יותר. אפשר להגיע כבר בחזרה לנשיות, אבל רק אחרי שאת מפרקת את עצמך ומגיעה לחשיבה אחרת.

● "קול", שנכתב בחמש השנים האחרונות, שונה מ"רצף השירים", הוא חרישי, מתקשר, מעודן.

כתבתי את "קול" כשהייתי אם ואשה נשואה, ברגעים אידיליים עם רגעי אימה, בהרכנת ראש בפני חוקי החיים והעולם־הפריחה, האמהות, הגלייה, הבדידות והסוף. הייתי מדמה את "קול" לאפידרמיס נעים, חלק, קטיפתי. ה"רצף" הוא הקרביים, הדם והזיעה. לא בחלתי בשום דבר, עשיתי שירה מכל חומר אפשרי. בלעדי הקרביים אין "קול".

> כתבתי מחזה בעיקבות הטרגדיה של ימית: עיר נהרסת בידי תושביה, עיר שנחרבה. מקום שהיה על המפה ואיננו

● גם חזרת ב"קול" למיבנים תחביריים מקובלים יותר.

ה"רצף" נכתב מתוך אי־שקט נוראי, במצב תסיסה: כתיבת משפטים קלאסיים או היתה זיוף מכאני. גם לא יכולתי לכתוב או במיבנים מקובלים. ה"עיבודים" הם מין מכבשים, אגרופים של רוח. הורדתי את היסוד התחבירי של השפה עד כדי אי־הגיון כביכול, כשהעיקרון היה לשמור על שלמות החוויה. לא פחדתי מהעילגות. ה"רצף" הוא דרך ההבקעה שלי. השירים ב"קול" הם הצד השני של המישפט: הם הזכות לעבור למסלול אחר, הם מין רכישת וכוויות מחדש בשפה.

● כיצד ניצלת את פרס ראש־הממשלה ע"ש לוי אשכול?

כתבתי מחזה בעיקבות הטרגדיה של ימית: עיר נהרסת בידי תושביה, עיר שנחרבה. מקום שהיה על המפה ואיננו.

● האם זה מחזה פוליטי?

יש בו יסודות פוליטיים מקובלים של יהודים וערבים, דתיים וחילוניים, אך זהו מחזה על בני־אדם ומקום. ימית היא רק נקודת־מוצא. שיניתי את כל העובדות, יצאתי מהזמן ההיסטורי. ימית יכולה להיות עיר כמעט מיתולוגית, למרות שהשפה היא עברית והאנשים ישראלים. נקודת־המוצא בלבד היא של ימית. אני גילגלתי את פרשת ימית מבחינה פילוסופית, פסיכולוגית, מיתית. אין זה בשום פנים מחזה תיעודי, הוא כלל אינו נאמן לעובדות.

● השיר "מורדות הברמיהן" הוא כבר מין מעבר מה"אני", מהפרטי, אל האחרים ואל עולמם.

אי אפשר להישאר דרדק ולהגיד: אני אשאר בכאבים שלי, בתשוקות שלי. הלוקסוס לא להכיר ולא לדעת לא נתון לנו בארץ שהכל לחוץ וצפוף כאן כל־כך.

● זו לא רק התבגרות אלא שוב התחלה חדשה?

אני כל הזמן משתוקקת להתחלות. אם אדם מפסיק להשתוקק למשהו חדש, כל מה שנשאר לו זה לשכב על דודאים ולהתכסות [illegible].

מיכל סנונית
אני אבוא אליך ובכיי

אני אבוא אליך ובכיי
ישטוף אותך כנהר.
אל תפנה ממנו
אל תעזוב
אסוף אותו בידיך
התעטף בו
שתה ממנו כגבר צמאונך
ואני אקטן ואקטן
עד לפרידה.
ואחר־כך אגדל ואגדל
ואהיה לאשה בוכיה
ומשלמת
ובכיי יוסיף וישטוף כנהר
ואתה תאהב אותי
כפי שמעולם לא אהב
גבר אשה.
וכגבר הירקות של הנהר
יעטוף את שנינו,
ונהפוך
לאגדה.

★

מתוך הספר "מי ממחר משירים רומנטיים" הרואה אור בקרוב בהוצאת "כתר".

יגאל סרנה / קרא ספר
זעקתו האחרונה

■ בלז סנדרר, היד הקטועה, תירגם: אביטל ענבר, הוצאת זמורה־ביתן ומישרד הביטחון.

קח משורר צרפתי חסר מנוחה, מבריק, שים אותו בתעלה מלחמתית ספוגת מים, שורצת חולדות, מלאה חברים מתים וחיים ותקבל את "היד הקטועה". "הזעקה הנוראה ביותר", כותב סנדרר בסוף ספרו, "זו קריאת המצוקה הטהורה של ילד קט בעריסתו: אמא אמא שוועקים הגברים הפצועים פצע־מוות שננטשו בשטח ההפקר, לאחר מתקפה שנכשלה...היא נוראה כל־כך שבסוף יורים עליה מטווחי אש אחרים בשביל להשתיקה". "היד הקטועה" נכתב בתוך תבוץ רווי הדם של מלחמת־העולם הראשונה, חברות, מוות, בגידה ואחוה חיילית. תן אותו לשמיניסט לפני גיוס ותקבל סרבן או חייל חכם יותר. פוליטיקאים ישרפו ספר כזה. גם גנרלים. הוא נפגע כמו סיכה הרה לתוך נאומי המלחמה הנפוחים שלהם.

מורתק גם בזמן שלום.

חגיגה אמיתית

שולמית גינגולד־גלבוע

■ יואל הופמן, ספר יוסף, כתר, מסדה, 1988, 169 עמ'.

כשמתחילה מיתקפת "תגלית סופר השנה" אני נכנסת כדרך־כלל לכוננות ספיגה. מתברבלת כמאורה עם בסט־סלרים ללא יומרות וממתינה לסופרלטיבים המפוארים שיחליקו ויעלמו. רק אחר־כך יש בי העוז לקרוא את התגלית ולגלות בפעם האלף שהמלך אומנם אינו עירום, אך גם אינו לבוש.

אי־שם הוא עומד מול ראי, נוצות לראשו וקשקשים על מבושיו ובמאניירות קבועות שואל: אני יפה, אני יפה – ולפעמים, רק לפעמים, עם סימן שאלה.

הפעם, לשימחתי או להוותי (תלוי בפרשנות של מבקרי המבקרים), בא לי לצעוק: חגיגה, חגיגה אמיתית!

מה שהתחיל בלקיחה חשדנית, מהוססת, של ספר שחור־כריכה בעל שם ארכאי, שכאילו מבקש לחזור לך חידות (קרא/י את הכתוב על גבו) הפך לחוויה שלעיתים רחוקות זוכים לה. שום מלה (כמעט) אינה מיותרת, טעון ברגישות ובאירוניה עצמית, כתוב בתיחכום גם סופיסטי וגם לוגי, ובמלים אחרות: פשטות מורכבת או מורכבות פשוטה, זו, לדעתי, המחמאה הגדולה ביותר שיכולה להינתן לא רק לספר. גם לאדם.

יואל הופמן
צילום: דן סלומון

איך איך איך הוא עשה את זה? חשב הרבה? תיכנן? ישב כמו יעקב שבתאי ז"ל שעות על גבי שעות על קטע אחד וכתב כמה גירסאות? אם יאמר שכן, אקח בחזרה שמונים אחוז מהשבחים. ואולי במנטאליות של חניך פילוסופיית המזרח־הרחוק נתן לדברים לזרום, להירקם, לחיות מעצמם? הצד המפרגן אומר לי: מה זה חשוב, העיקר התוצאה הנפלאה; והצד המינוריטרי שבי חוגג: חשוב ועוד איך, מאמץ מעיד על פחיתות. ובדיאלוג אינפנטילי זה רציתי רק להמחיש שאי־אפשר לקרוא את הסיפורים מבלי להזות על כותבם.

> איך איך איך הוא עשה את זה? חשב הרבה? תיכנן? ואולי במנטאליות של חניך פילוסופיית המזרח הרחוק נתן לדברים לזרום, להירקם, לחיות מעצמם

ביוגראפיה היתה מאז ומתמיד עקב־אכילס של הספרות. נזה עוד שהופמן עצמו מקפיד לפזר מוטיבים וארועים חוזרים בסיפורים השונים ומאלץ את הקורא להיות מעורב לא רק בסיפור עצמו, אלא גם בהשערות על דמות המספר, שלכאורה נתפס כאמין.

ארבעה סיפורים בקובץ, האחרון שבהם יוצא־דופן. הוא מורכב מקטעים־קטעים המתעדים את ילדותו, בני משפחתו וסביבתו של הסופר. איך אומרת השכנה גברת שכטר בהערת הפתיחה: "מיין גוט, עכשיו יהיה לנו שכן מפורסם. עוד יכתבו את קורות חייו של הארון באנציקלופדיה". הערת־אגב חיצונית זו, שניתנת על־ידי נושא חיצוני לסיפור, אך על המספר ולאמיתו של דבר גם מאת המספר, מאפשרת הצצה קטנה אל איכותם הנדירה של הסיפורים. הסופר משחק בתמימות בלי לפגוע באותנטיות, שפירושה ברוב המיקרים רגישות, כאב והומור מתפרכל. בהמשך ההערה, שהיא כעין מוטו מונמך, כותב המספר: "לפעמים נדמה לי שכל חיי לא נתקיימו אלא כדי שיתרחש בהם מה שנתרחש ב'אבק' ובכלב. אחרי ככלות הכל אין חיים אלה, או לפחות ראשיתם, גרועים מחיים אחרים". ומה התרחש ב"אבק" ובכלב? "אבק" הוא מנהל בית־ספר, שנהג לנאום מעל בימה מוגבהת לפני תלמידיו המסודרים שורות שורות, והכלב הוא כלב שחור שמוט זנב, שמצא לנכון לעלות, בעת אחד הנאומים החכמים הללו, על הבימה ולהשתין על רגלי המנהל.

ארוע "קטן" זה מעמיד את המציאות בפרופורציות הנכונות. כלב ומנהל, שני קצותיה של פירמידה חברתית, הנגרו בארוע הבודד הנתפס כמביש. מהו, אם כך, ערכם של סכסוכות, של ידע, של גילי הבל נמוח, או מוטב: נשטף. סינקדוכה זו מעידה על הכשר הסמוי הבצוי גם בסיפורים האחרים. נקודות־מבט שונות מעניקות פרשנות שונה לחלוטין לאותם ארועים. מה שמובן לקורא העוקב אחר הרפתקאותיו של קַּצָּבָן הנער (בסיפור הראשון) אינו מובן לפסיכולוג המתפאל אותו. הפער כה גדול שתוצאותיו כראניות, ואקיל־פרכן הוא מיצג באמצעיו האמנותיים של "הומור של מצב".

יכולת יצירתית זו, שמאפשרת להופמן לשתול ארועים ואמירות ולהשתמש בהם באופנים שונים בהמשך, היא למעשה גורם אחד בלבד במורכבות התיחכום שבסיפוריו. יש להוסיף לו את המעורבות הבלתי־שיגרתית של המספר בהלך הסיפור. הדבר בולט במיוחד בסיפור המסורף והמקסים "בין הרים ובין סלעים טסה הרכבת". החל בכותרת, המתנגנת בירונית עם קריאתה ובתיבת אסוציאציה של ילדות, וכלה בפיקי הזמנים וההקבלות בין הדמויות, שהסופר, תוך כדי כתיבה, מעיר על היווצרותם ומתאר את שיקוליו. תכניו ריאליסטיים וסוריאליסטיים גם־יחד, וכאילו חברו בו סטר דיים וכמינימאליזם רגשני, מאקס פריש ובהחלפת הזהויות ונאבוקוב ובמורכבויות, כתיחכום ובידע. אך התיחכום המורכב הוא רק הפיגום שעליו חיות ונושמות הדמויות. הטייפהקים הלוגיים, שהמספר שוגה בהם, אינם באים על חשבון של נשימה או ריח עטן. בספר שנמנעת ככל האפשר מהגבהה או מסנטימנטאליות הוא מצליח לעורר ריגושים מפיסבים. הוא מחייב את הקורא לפרט, להשלים, לקרוא בין השורות, אבל הוא זורק לו לשם כך גם את הפיתיון שבהצצה היוכם.

האם שמתם לב שלא סיפרתי את תוכנו הנבחר ולוא של אחד מהסיפורים? כל מסירת תוכן רק תחטיא את המצוי בהם ותפגום באיכותם. האופן שבו נכתבו הוא היחיד המקיים אותם, בשים שהוא בלבד משקף את רב־סיכבותיותם. נכון שאפשר גם להעיר על הסיפור שחלקם הגדול ביותר, ועל השבות שחלקם בה בקוס עד שהוא "מכשיר" מדי וחסר הצדקה עצבית, ואפשר להתאנות לחלק מהמוטיבים החוזרים ואציין רק שניים: הקירבה והתיולי בביזון שבארבעה סיפורים ההבלה בולטת בדי ולכן מפריעה. ואפשר גם ללגלג על הסיגנון, שלפעמים מזכיר את הזה כלבוש עגנון או להיפך. אך הערות אלה וכבכותן הן בחזקת מעט שאינו מעיד על הרוב. השליטה הווירטואוזית־שפוטה של הופמן בלשון, השימוש בדיאלוגים ובעשות שונות, הנטמע בטקסט מבלי להכיר בקווי התפר כליבם, ובעיקר המיגע האינטלקטואלי, שבא לידי ביטוי לא באבות יעידות אלא באמצעות ותיאור הדמויות – הם שהופכים, לפחות לי, מיספר שעות של הנאה צרופה.

התצלום על כריכת הספר הוא ילדים עיוורים, ולא לשווא. דמות הילד בארבעת הסיפורים מעידה על עיוורון נוראי של המבוגרים, שהוא לכיבה עיוורונו של כל מי שיש אח הייו בקונוונציות הסיגרתיות. אתה צריך להיות מכיר או עיוור כדי לראות את הנכון. או מוטב: אין נכון, ועליך להיות מכיר או עיוור כדי לברוא אותו. כי מהי המציאות אם לא מה שאנו מעניקים לה. ומה הנכון אם לא תוצאת פרשנותנו. ואם אנחנו [illegible] עיוורים, אבל בכיוונת יופי.

ועכשיו, בנוסח הבירוקרטיים: רוצו לקרוא.

שלושים לפטירתו של שמעון הלקין

להתחדש תמיד

מרים דרור

כמו שתי ויצר מראשית המאה ועד ימינו, שמעון הלקין הוא תופעה בלתי־רגילה בשדה הספרות העברית. הוא היה בן דורם של ביאליק וטשרניחובסקי, שניאור ופיכמן, אך גם בן דורם של המודרניים שבכותבי השירה העברית. שירתו, שידעה להתחדש תמיד, מפגינה סיגנון של יותר מדור אחד, ובכך אין לה אח ודוגמה בספרותנו. גם פעילותו היוצרת כמעט בכל תחומי הספרות (שירה, פרוזה, מסה ומחקר) היא תופעה בלתי־רגילה. הלקין היה איפוא אישיות שישלבה בחייה וביצירתה את הסוד שנתרכות העם והעולם: ושירתה להיות בת זמנה ומקומה. אם ביצירה, אם בהוראה ואם בראייה גבוהה של המציאות.

השירה נתפסת אצל הלקין ככוח אלוהי. היא כרוכה בתחושת תפילה והשתאות על פלא השירה, לקשרת כמנייה אל האל: החיפוש אחר פשר הדממה מביא את המשורר להבנת המקור האלוהי. הצימאון הראשוני ליצירה נתפס אצל הלקין ככוח אלוהי המצוי באדם. מכאן ואילך האדם־המשורר הוא מאבק על נפשו בצימאון־היצירה, בבקשו להביע את הנפש המלאה מהביל, ואינה יכולה לבטא את עצמה.

"נשיקת־האל יוצרת צרה
את נפשי, הדביקה צמאונה בה"
(בין סלעים, "שירים", עמ' 36)

וכן:

"אני, הדל, הלא רק משורר אנכי,
[illegible]
[illegible]
[illegible]"
(שם, עמ' 70)

המשורר גוזר גזירה שווה בין האל לבין המשורר ומציג את התפיסה, שלפיה השירה היא גם כוח אלוהי וגם כיסוי לאל. מוצאים בה את גאולתם "אל ועולם אלמים":

"אחדות משולשה ואימה! אחדות
אל חי, לב העולם וארשת שיר וכאב,
אל ועולם אלמים מה גאולתם ומצאנו"
(מנוי אליה, שירים, עמ' 163)

המשורר נתפס כשליחו של העולם אל האל וכמבטא את געגועי האל אל העולם. עם זאת, מעמיד הלקין הקבלה בין האמן הבורא־עולמות באמנות לבין הבורא המבקש אחר משמעות כוחו היוצר: שניהם מבקשים לגלם את הדברים כדמותם. האל עצמו מזוהה בפייטן "אח, כמוהו עוד וגלוי־עין". השירה היא איפוא כוח אלוהי גם בשל מקורה, גם בשל מהותו ה"אלוהית" (או "הנבואית") של מבטאה המשורר, וגם בשל מטרתה: לבטא את הנפש האלוהית בפני העולם, ואת העולם בפני הנפש האלוהית.

מכאן חשיבותו ומרכזיותו של נושא 'אדם ואלוהים' בשירת הלקין. האלוהים אינו נתפס כיישות טרנסצנדנטית, שהקשר בינה לבין העולם הוא בדרך של האצלה בלבד, אלא כמהות פעילה בעולם, לעיתים רחוקה ולעיתים פיסית ולעיתים אפילו מאונשת ומזוהה. האל הוא מקור היצירה, הוא מתגלה בטבע ובעולם, הוא נחבא ונצחי, הוא משאת־נפש וערגת־אדם: הקשר בינו לבין העולם הוא קשר של הדיקות הדדית. המתחים בין האדם לאלוהים כוללים גם את ערגת האדם אל האל, אך גם את ערגת האל אל האדם. גם את ביקוש־אלוהים, וגם את ההגשמה שמבקש האל בעולם ובאדם. הרצון להתמזג באלוהים מגיע עד כדי העמדת זהותו כאדם – כאלוהים. אך מולו נמצא גם את קטנות האדם ואובדן האלוהים.

האל מתואר על־ידי הלקין כ"אל מצמיא ולא ירוה", ה"פירורי פרורי" מפוזרים באדם ובעולם, כשהם מצויים במצב של געגועים מתמידים על איחודם מחדש. לכן מתגעגע האל מתוך האדם על פלואו ואיחודו. ועם זאת שואף להתגשמות באדם, כי המשכיותו מותנית בנפשות הנפתחות לקראתו.

תפיסת היסוד של התגלות אלוהים בעולם מציגה את "האל המתהוה", כלומר, האלוהות היא תמיד בדרגת התהוות שבטבע. לכן האדם הפועל בעולם הוא האלוהים הפועל בעולם, וה"אל המתהוה" הוא האל המתפתח עם הבריאה, ומתגלה תמיד בדרגתה העליונה (על כן הוא מתגלה באדם). תפיסת האלוהים כ"אל המתהוה" היא מיוחדת להלקין, ונסמכת על תפיסה פילוסופית שפיתח ברגסון במסה שנכתבה ב־1926 ובה הציג את האלוהים הנעשה בעל־תודעה באדם ועל־ידי האדם, כשהתחלת קיומו היתה כבחינת "רוח חיים" שאינה מודעת למטרתה ולתכליתה. בשירה מצאה תפיסה זו ביטוי בשירים רבים.

הלקין מכיר את האל כמקור היצירה, אך גם כנחבא למרות רצונו, אל הנשאר עלום ונסתר.

המשך בעמוד 25

הרבה חוכמה מתה איתו

נתן יונתן

"כשאיש מלומד מת, כל־כך הרבה חוכמה מתה איתו". זה מה שאמר אדם זקן במחזה יחיד שראיתי לפני שנים רבות על במה לונדונית. היום, כשאני יושב לכתוב מלים של פרידה והוקרה לשמעון הלקין, חוזרת אלי אותה אמירה ואני יודע שלא בכעם כמוהו נועדה: הידיעה העצובה שכל־כך הרבה חכמה ודעת נדונה למות עם האיש הזה.

כמדומני שהיה זה קיץ 1956, שבו עליתי ירושלימה והתדפקתי על דלת חדרו שברחביה, כאחי מהקיבוץ לשנת לימודים. בלי תעודות, בלי אשראי אקדמאי, בידיים ריקות ונפש שוקקה לקנות דעת. האיש קיבל אותי במאור פנים, ובין כוס תה לעישון סיגריה התנהלה שיחה בין אנשים שלא הכירו זה את זה וזולת הפגישה עם השירה. אני הכרתי היטב את "על האי" ואפילו יכולתי לצטט לפניו את הבית האחרון בשיר הפותח את הספר: "כנפי צלמוות נשק את נפשי / אם רוחאל עד מרהמתו / ובוכה כי הלב, בלי ידע על מה יבך, / ויד רבה נעלמת מלטפת". ואף הוא השיב לי בשירי "קנה קיץ" שנדפס בעיתון ומצא חן בעיניו עד שהביא אותו לפני תלמידיו בחוג לספרות. על ספר שירים שנתן לי למזכרת [illegible] רשם לאות [illegible] בעולם השירה", וכך אימץ אותי אל ליבו לתמיד. כל אותה שנה לימודים ליווה אותי בהתעניינות ובעידוד ולא מעט מכוחו היתה לי שנה "קרה" [illegible] לאחת השנים היפות בחיי.

בעוד אני רושם את הדברים האלה עולה בי זיכרון מעורפל משחר ילדותי. הייתי עומד בחצר הצריפים ובכלבל כמורה ערמת־זמה ודוד של כבסים, מסייע לאמא במלאכתה, והנה נחשף מבין גושי האקליפטוס הגישים שעמדו לבעור, ספר מקומט וקרוע ואכול עש. העותי את האש ואת העצים, ואת המצורה הרותחת שכחתי, ושקעתי כולי בירפרוף בקטעי באותו ספר גלוי. שם נתקלתי לראשונה בשמו של הלקין, ותום על שירים שלו או תרגום. לא הבנתי את פירושם, אבל המנגינה שלהם הקסימה את דימיוני והייתי משתוקק לדעת היום מה היה מקורו של אותו קסם שהשגיר את רפיוני הילדותי באותו בוקר של כביסה. כאן נתחבר אצלי שמו של הלקין עם פליאה ראשונית של ילד קורא שירים ליד מדורה עשנה בתוך ניחוח חריף של עצי אקליפטוס.

★

ימי סוה־סטנט, מינוי וכבוד לטוב. והר הצופים מנותק ונעזב וחן שיירה קטנה עולה אחת לכמה שבועות להחליף את שומרי המסכים ולהביא מזון. בשובה, היו נשים שמבוגרה, נשות הפרופסורים, מביאות בקפלי בגדיהן ספרים יקרי מציאות.

שם, בחדרי המגורר שהפך לאוניברסיטה, הקשבתי לשיעוריו של המורה. פגשתי איש חמור סבר וקפדן, תמיד עורך עם סוללת ספריו ומובאותיו, מוכן לקרב עד התג האחרון של הטקסט.

הסמינריון שלו ב"לשון למודים" של רמח"ל היה מהמעולים בקשותיו. זו היתה תורת הספרות באינטרפרטציה המיוחדת שלה, רטוריקה ופרוזודיה, אתיקה ואסתטיקה – לא הותיר פסוק או מלה שלא חקר בהם עד שהפיק מהם את כל משמעויותיהם. [illegible]

[illegible]

ותכות, וכבענו נרכה הזה שהשיעור כלה והולך [illegible]. ואז היה מתחולל המהפך. לפתע היה נושא את ראשו ופתח בהרצאה בנקודות־תצפית רחבה [illegible] ושיר את תולדותיה ותפתוליה של הספרות העברית, כשהוא מגשש את [illegible] לבין ההיסטוריה היהודית. [illegible]

[illegible]

★

[illegible]

ממכבש הדפוס

תרבות · ספרות · אמנות

אורי סלע

הומור

האקר מיודענו

כן, אדוני ראש־הממשלה / ג'ונתן לין ואנטוני ג'יי / תרגום: נעמי כרמל / מבוא מאת אבא אבן / עידנים, ידיעות אחרונות / 267 עמודים.

אין צריך לומר, שמדובר כאן בגירסה כתובה של סידרת הטלוויזיה המבדריה שתחילתה ב"כן, אדוני השר" והמשכה ב"כן, אדוני ראש־הממשלה" ועניינה הקריירה הפוליטית של ג'ים האקר מיודענו, המשמש לרוב כחומר ביד המזכיר רב־התככים ועתיר־הנימוס סר האמפרי אפלבי (גם הפרקים הקודמים של הסידרה ראו אור בתרגום עברי בהוצאת מודן). לספר שלפנינו יש ערך מוסף מובהק ברמות המבוא של אבא אבן, שבו הוא מתאר את לידתה של הסידרה מהיומנים שכתב ריצ'ארד קרוסמן ובהם תיעד את ימיו בממשלה תחת שילטון העריצות של המנכ"לית של משרדו דיים אוולין שארפ. וכשהבדיחה אינה שלנו (אף כי קווי הדימיון זועקים ממש) – למה שלא נצחק?

אמנות

שאגאל, קדישמן, טל

שלושה קטלוגים חדשים: מארק שאגאל מאה שנה להולדתו – אוסף מרכוס דינר / אוצרת: עדנה משנון / מוזיאון תל־אביב • מיתוס וגילגולו: ציור ופיסול מונומנטאלי של מנשה קדישמן / אוצר: אדוארד פריי / מוזיאון תל־אביב • מחוה לגבר ואשה / בועז טל / מוזיאון ישראל.

מכבר היו הקטלוגים של המוזיאונים שלנו לספרי אמנות לכל דבר והקטלוג של תערוכת שאגאל צועד את הצעד האחרון בכיוון זה וכרוך בכריכה קשה, כראוי לאלבום בעל ערך של קיימא (ועכשיו חסר רק שיוסיפו מיספור לעמודים – כדאי!). ואכן, כמו התערוכה שהוא משקף, זה אלבום רב־ערך, דווקא מפני שהוא מביא עבודות פחות מפורסמות (ולא פחות חשובות) של האמן, שנותרו בצל אולי רק מפני שצויירו על נייר. מובאות פה 55 יצירות של שאגאל בהדפסה צבעונית מצויינת ולא פחות מעניינים המאמרים הנלווים, הן זיכרונות של האספן והן המידע והניתוחים של ז'אן קלוד מארקארה ושל מירה פרידמן. יצירותיו המונומנטליות של קדישמן, שעוררו פולמוס נוקב (ותומרקין קם להשמיצן בכל האגרסיביות התחרותית הידועה שלו ואילו גרבה ציין אותן כאבן־דרך מן החשובות ביותר באמנות הישראלית) זכו גם הן לתיעוד בצורת קטלוג קטן אך מטופח ולצד צילומי הצבע מובא פה מבוא קצר של האמן עצמו על משמעות המוטיב של עקידת יצחק ומאמר נוסף של האוצר. קטלוג מקורי וייחודי הפיק בועז טל לתערוכת צילומי העירום שלו במוזיאון ישראל. אם רבים מלוחות־הקיר בימינו שמים את הדגש על התוכן האמנותי והתאריכון הוא רק כנספח לו, הנה צעד טל צעד נוסף והפיק מעין לוח־קיר ללא תאריכון כלל. הדפים נושאים את הצילומים בלבד, בהדפסה מוקפדת בשחור־לבן וכך הקטלוג הופך למעין מיני־תערוכה בכוח עצמו.

שירה

שירים שנגאלו

ענגי – מבחר התפילות והפיוטים של עם ישראל מאז ברית בין הבתרים ועד עתה / נבחרו נערכו ונוספה עליהם אחרית דבר בידי פנחס שדה / כרטא / 272 עמודים.

כמו ש"ספר האגדה" של ביאליק־רבניצקי פתח לדורות חדשים את ספרות המישנה, התלמוד והמידרשים, כך יש סיכוי ש"ענגי" יפתח לדורות חדשים את השירה הגנוזה בספרי־התפילות ובשאר ספרים מסורתיים, שבני הדור הזה אינם פותחים אותם. הדתיות הפוליטית יצרה בישראל טרגדיה אמיתית. מכיוון שהמישנה, התלמוד, המידרשים, הסידורים והמחזורים נכרכו ללא הפרד עם קאפוטות, שטריימלים ואיסור רחצה בים בשבת, זרק רובו של העם את אלו ואלו כאחד ותרבותנו הידלדלה והתרוששה מאוצרות עברה המופלאים. אין כיום כמעט, דורשים לשירת הפייטנים ולשירת ספרד ואיטליה, אף שהן גדושות יופי וחוכמה. כאן ליקט פנחס שדה את מיטב הפיוטים האלה, החל מן המקרא, דרך המישנה, התלמוד והמידרשים, משוררי ספרד ופיוטים מן הסידורים והמחזורים השונים והביאם לדפוס בצורה המקובלת בימינו, כמעט ללא פירושים והערות (מה שמסתיר המעיין בהבנת עניינים מסויימים בשירים, אולי הוא מרוויח בהיעדר חציצה־של־מנגנון בינו לבין השיר, אף כי מי שיבקש ללמוד את החומר כראוי, יצטרך לבקש מקורות לפירושים נוספים). על אלה הוסיף, כדרכו, אחרית־דבר אישית. כותב השורות האלה מעז לנחש, שהספר ישמש בין השאר מקור השראה למלחינים ישראלים, שיחברו לחנים למקצת השירים ובכך יחזירו אותם, בדרך נוספת, למחזור־הדם היהודי של האומה.

באנושיותי

השראה / גבריאלה אלישע / אלי"ף / 44 עמודים.

זה ספרה השביעי של גבריאלה אלישע והוא זורם באפיק המינורי, המאופק והדקיק של הנוסח המוּכר שלה. הנה שיר קצר לדוגמה: "רוצה להתאהב באוויר פסגות צלול / במרחבים שעל פני שרות / המבטאים שקט קוסמי / באינרמותו של אלוהים./ לא יישאר ממני גופי / ולא יצרים / אהיה באינהווייתי".

סיפורת

קבלו אותו

מדחל עד כלה / יצחק אורן / כתר / 156 עמודים.

יצחק אורן, איש ירושלים, הוא סופר ותיק שכבש לעצמו מסלול של זאב בודד בספרות העברית, כל־כך בודד שתמיד נותר בשוליים, "לא שייך". ספר זה הוא ניסיון מפורש של לגיטימציה־עצמית ולכן נערך גם כעין מיבחר אנתולוגי, הפותח בסיפור המדעי־בדיוני, "איש־ם", שהיה ראשון סיפוריו שראו אור ונתן את שמו גם לקובץ סיפוריו הראשון, שיצא ב־1950. בין ששת הסיפורים שנבחרו להיכלל בקובץ זה בולט בייחודו (וגם בהיקפו) "צוואה", שעל־פי צורתו הוא מעין מיכתב לנכד ועל־פי תוכנו מסה של חשיפה עצמית, שיש בה יסודות של אירוניה, של ניתוח כמו־מדעי, של ריגרסיות פילוסופיות ומוסיקליות וגם, מאחורי כל זה, מעין "אני מאמין" המציץ החוצה בזהירות.

דוד המלך בוועדת חקירה

דו"ח המלך דוד / שטפן היים / עברית: ברוריה בן־ברוך / כתר / 191 עמודים.

בדיוק כמו ממשלת־ישראל בנסיבות המתאימות, גם שלמה המלך חש צורך לבסס את שילטונו ולסלק עירעורים על־ידי חיבור דו"ח נאה של ועדת חקירה, שיתאר את קורות אביו דוד ויישר כל מיני הדורים. לחיבור הדו"ח הזה הוא מזמן את האיש החכם ביותר במדינה ואחריו, כמובן, הוא איתן האורחי, החתום גם על כמה מפרקי תהילים. איתן מקבל את המשימה ומחבר את הדו"ח, אך במהלך החקירה ההיסטורית מתברר לו כמה הדו"ח שלו משכתב ומפברק את העבר לצרכי ההווה ולמרות ידיעת הסכנה, אין הוא יכול להחניק את האמת כליל, כפי שהיה רצוי למלך. ואכן, סופו לעמוד לדין על בגידתו, ורק החשש מתגובה מסוכנת של העם מונעת את הוצאתו להורג. בסיפור מקופלת סאטירה מבריקה על מישטרים טוטאליטארים ולא עליהם בלבד.

האח האובד

אלה תולדות סבסטיאן נייט / ולדימיר נאבוקוב / מאנגלית: לאה דובב / זמורה ביתן / 166 עמודים.

כל ספר של נבוקוב הוא מסע אפל־קומי אל מבוכי תעתועיה של הנפש האנושית והסיפור שלפנינו אינו יוצא מכלל זה. גיבורו הוא אחיו הצעיר של סבסטיאן נייט, המנסה לשחזר את חייו ותולדותיו של אחיו הסופר, יליד פטרבורג (אולי כדאי לציין, שסבסטיאן זה נולד בפטרבורג ב־1899, היא שנת לידתו של נאבוקוב עצמו) ובמשימתו זו הוא מאבד את עצמו. כמו בכל ספר של נאבוקוב, גם כאן יפיק הקורא הנאה רבה מהארודיציה ומהמירקם הפסיכולוגי הנפתל.

תהפוכות בסין

אדון המלחמה (שני כרכים) / מלקולם בוס / מאנגלית: דוד קרסיק / ספרי ארז / 756 עמודים.

שנת 1927 היתה אחת הסוערות וההפכפכות בתולדות סין החדשה. שנתיים קודם לכן הלך לעולמו מנהיגה הנערץ של סין, סון יאט סן, והקרע בין הכוחות השמרניים יחסית בראשותו של צ'יאנג קאי שק לבין המיפלגה הקומוניסטית הסינית הלך והעמיק. מיכאיל בורודין, היועץ המהפכני ששלחה ברית־המועצות להנחות את הקומוניסטים, לחץ נגד הקואליציה עם הקואומינטנג מחשש למיתון הלהט המהפכני ומאו טסה טונג תמך בגישה זאת. לשיאו הגיע הקונפליקט לאחר שהצבא הלאומני כבש בחודש מארס את שנגחאי ואת נאנקינג, ומייד אחר־כך תקף את הקונסוליות של אמריקה, יפן ובריטניה והחל לבזוז רכוש של זרים. בשנגחאי עמדו הקומוניסטים בראש שביתה כללית שאיימה על המושבה הבינלאומית. באפריל החליט צ'יאנג קאי שק לפרק את האיגוד המיקצועי של שנגחאי והחלטה זו בוצעה במהומות דמים בעיר זו ובערים אחרות. הקומוניסטים יצאו למרד ומלחמת האזרחים התלקחה בכל עוזה בכמה מעריה הגדולות של סין. אירועים אלה הם הרקע לרומאן המקיף הזה, שבו משתזרות דמויות היסטוריות אמיתיות בגיבורים שהם יצירתו של הסופר. במרכזו עומדת דמותו של הגנרל טאנג אנ־טה, הרוקם תוך מהומות הדמים פרשת־אהבים עזה עם ורה רוגאשבה, רוסיה לבנה מטקין. האווירה הסוערת של סין, המצב של כל ראלים גבר, התהפוכות התכופות, התערובת המשונה של אנשים מכל קצווי העולם – כל אלה יוצרים אפוס־מלחמה חריף ומותח.

שפן ממשיך לרוץ

שפן חוזר • שפן עשיר / ג'ון אפדייק / מאנגלית: חיים איזק / זמורה / 344 + 416 עמודים.

הארי אנגסטרום, גיבורו של אפדייק ב"רוץ, שפן", ממשיך את חייו ואת סיפורו בשני כרכים (הראשון ראה אור ב"סימן קריאה"). בשני אלה, אשתו נוטשת אותו לטובת מאהב ומשאירה אותו לטפל בבנם המשותף. הוא עצמו מתחבר לזונזונת צעירה, אכולת־סמים, והיא מכניסה לחייו את ספק־הסמים שלה, כושי עבריין. אפיזודה זו מסתיימת ואשתו חוזרת אליו. בהמשך, שפן נוטש את מיקצועו כסדר־דפוס (העיתונים עוברים לסדר־צילום) ופותח קריירה חדשה ומעשירה של סוכן למכירת מכוניות יפאניות. אך כל אותו זמן יש בו איזה כיסופים לאהבה וגעגועים לאיזה עבר יפה, שספק אם היה קיים אי־פעם במציאות. כוחו של אפדייק בתיאור החיוני והמדוייק של חיי היומיום של המעמד הבינוני האמריקני משתקף היטב בשני כרכים האלה.

הגות

שיח עם הקורא

טיפות מן הים / ד"ר ה. רוזנבלום מספר / עידנים, ידיעות אחרונות / 207 עמודים.

את ד"ר הרצל רוזנבלום אין צורך להציג לקוראי עיתון זה. במשך 38 שנים רצופות הוא כתב, כעורך "ידיעות אחרונות", את מאמריו הראשיים, שהיו כדבריו "שיח יומיומי עם הקורא", בנושאי פוליטיקה, ביטחון, חברה, כלכלה ותרבות. אבל ספר זה אינו אוסף מאמריו וגם לא אוטוביוגראפיה כוללת שלו. אלה הם 71 פרקים על נושאים רבים, שונים ומגוונים, שיש בהם גם סיפורים מתולדות חייו, גם שירטוטי דמויות שהכיר (למשל, זאב ז'בוטינסקי ואלברט איינשטיין), גם תיאורי מקומות שבהם ביקר וגם עניינים רבים אחרים. כל הספר כתוב בסיגנונו המיוחד של ד"ר רוזנבלום, שיש בו באמת מן השיח החי עם הקורא האלמוני. שר הביטחון, יצחק רבין, כתב לספר הקדמה, שאותה הוא מסיים כך: "לי, באופן אישי, היה זה לא פעם תענוג שלא להסכים איתו".

שער "טיפות מן הים"
עיצוב העטיפה: גילה פנפיל

מחקרים

כל סיני

סיני (שני כרכים) / עורכים גדליהו גבירצמן, אבשלום שמואלי, יהודה גרדוס, יצחק בית־אריה, מנשה הראל / מסדרת פרסומי ארץ, אוניברסיטת ת"א, משרד הבטחון – ההוצאה לאור / 1024 + XXXXVII עמודים.

רק אחרי שיצאנו ממנו, זכה חצי האי סיני לתיאור היסודי, המקיף והשלם שהוא ראוי לו בשני הכרכים שלפנינו, שכמדומה אינם משאירים אבן שאינה הפוכה. באים פה מחקרים מסכמים על הגיאוגרפיה של סיני, הגיאולוגיה לתקופותיה, חיפושי הנפט, האוקיאנוגרפיה, ארצות־הטבע, האקלים, החי והצומח, הממצאים הארכיאולוגים של סיני לתקופותיהם, חקר יציאת מצרים, הנצרות־והאיסלם בסיני, סיני בספרות הנוסעים, הבדואים בסיני לשבטיהם ולתקופותיהם, המלחמות שהיו בסיני, החל ממסע נאפוליון ועד לפינוי הישראלי, שאלת זכויות השיט באזור סיני, מינהל סיני ופיתוחה בימי השילטון הישראלי ועוד. כל זאת, בעבודה קולקטיבית של עשרות חוקרים מדיסציפלינות שונות ובלוויית שפע של תמונות, תרשימים, מפות ותוכניות. הספרים הוקדשו לזכרו של משה דיין ושמעון פרס הקדים להם מבוא "משה דיין – איש סיני", המספר את מקצת עלילותיו של דיין בסיני ומוסה, כמובן, על שוד העתיקות הגרנדיוזי, שהיה צעד חשוב בהשחתת המידות במדינה.

הצהרת בלפור: המניע

שאלת ארץ־ישראל בשנים 1914־1918 / ישעיהו פרידמן / הוצאת י"ל מאגנס וההוצאה לאור – משרד הביטחון / 404 עמודים + 8 עמודי תמונות.

הפלא ופלא, לנארד שטיין שהוציא ספר עב־כרס על הצהרת בלפור ותולדותיה, ודרש בו תלי־תלים של הלכות על כל קוץ ותג שבאותיות המסמך הזה, לא ידע כלל על המניעים הבריטיים האמיתיים לפירסומו, הנחשפים במחקר שלפנינו. המניע הקובע ביותר, כפי שמתברר ממיסמכים בריטיים שהיו חסויים, היה החשש שהגרמנים והתורכים יזדרזו לפרוש את חסותם על הישוב היהודי בארץ ובכך יזכו ביתרון פוליטי ואולי גם יצליחו להשיג את השילטון על הארץ, אבל נעשה עוול לספר אם נצמצם אותו כולו בנקודה זו, עם כל חשיבותה. יש בו שפע ידיעות חדשות ומבוררות גם על הסכם סייקס־פיקו ועל שאר מהלכי המדיניות הבריטית והגורמים האחרים שהיו מעורבים בעיצוב גורלו של האזור במלחמת העולם הראשונה ואחריה.

ראשיתו של וייצמן

חיים וייצמן בדרך אל המנהיגות / יהודה ריינהרץ / תרגם מאנגלית משה רונן / הספריה הציונית / 613 עמודים + 12 עמודי תמונות.

מוזר שוייצמן לא זכה עד היום לביוגרפיה מהסוג המכונה בלעז "דפיניטיבי", כלומר סיפור חיים המיוסד על מחקר מתועד היטב, כראוי לאדם ששמו מזוהה עם תקופה ארוכה, מרכזית וגורלית בתולדות הציונות והעם היהודי. חסרון זה הולך ונתקן עם ספרו של פרופ' ריינהרץ, שהוא תחילתה של ביוגרפיה כזאת ומקיף את חייו של וייצמן עד ערב מלחמת העולם הראשונה. נדונים פה ילדותו של וייצמן והרקע המישפחתי והחברתי שלו, תקופת לימודיו באוניברסיטה בברלין, ראשית פעילותו הציונית, פולמוסיו בצעירותו עם הרצל, הקמת הפראקציה הדמוקראטית, עמדותיו ופעולותיו בפולמוס אוגנדה, השתקעותו באנגליה, עבודתו המדעית, ראשית פעילותו למען הקמת אוניברסיטה עברית בירושלים ועוד. הספר מבוסס על מקורות רבים, מספרות ועד מיסמכים ארכיוניים, אך יותר מכל על מיכתבי וייצמן (בתרגום עברי ראו אור רק חלק מהכרכים עד כה) שהמחבר נמנה עם צוות מהדיריהם. לספריית תולדות הציונות נוסף עם ספר זה נדבך חיוני.

כתב־עת

על איטליה

אפיריון – 7 / עורך: ארז ביטון / 88 עמודים.

אפיריון זה – בסיועו הפעיל של גאיו שילוני – מוקדש לתרבות איטליה בכל התחומים: סיפורת (קאלווינו, פירנדלו, בוצאטי ועוד) ושירה (פטרארקה, מונטאלה, קוואזימודו ועוד), קולנוע (דן פיינרו מראיין את טאוויאני, יכין הירש על פאוס ועוד), תיאטרון (דבורה גילולה על ראשית התיאטרון הרומי העתיק ועוד), מוסיקה (ותצוך רזן על מוסיקה איטלקית) ואמנות פלאסטית (פרקים מואסארי, אלה דביר על תוה בציור האיטלקי הביניימי ועוד). ויש גם מדור ליהודים בספרות האיטלקית ובו על פרימו לוי (כלב קסטל), על מאנזוני (יעקב משען־מונטפיורי), על רבי יהודה מסיר ליאון ופעילותו כרופא (דניאל קארפי) ועוד. אך התוספת הפיקאנטית לכל זה היא מדור "הווי החיים כמעשה אמנות" ובו חומר על אופנה, כדורגל, בישול ועיצוב באיטליה.

לנוער

נער בימי המנדט

כן אוהבת לא אוהבת / ישראל לרמן / איורים: אודה איתן / מסדה / 182 עמודים.

ישראל לרמן כבש בספריו הנו עד שלו מסלול של תיאור ימי המנדט הבריטי בארץ לקוראים הצעירים העכשוויים וגם הספר שלפנינו פוסע במסלול זה, בספרו את סיפורו של הנער אהוד, שלבו הולך אחרי מירה. הימים הם ימי המאורעות והשכונה נתונה להתקפות ידי של הכנופיות. אהוד נקלע לפעילות בטחונית, שבה מעורבים אנגלים ואנשי ההגנה, אביו נפצע ומכונת הוריה נלקחת, אך הכל עתיד להסתיים בכי טוב.

לילדים

לישון במיטה שלך

מלאך הקסם של דנה / גוני מרדור־סבינד / ציורה: נורית צרפתי / עם עובד.

דנה מתקשה להירדם לבדה במיטה שלה, וכך מספרים לה הוריה על המלאך, המביא מתנות מתחת לכר לילדים שאינם עוזבים את מיטתם בלילה. מלאך זה מסייע לה במתנותיו הקטנות להתרגל לישון במיטתה ואולי יסייע גם לילד שלך.

בוץ החרוץ

תיקי ובוץ / נחמה בנדרל / איורה: אורה איל / עם עובד / 47 עמודים.

תיקי היא ילדה שאוהבת לדבר אל כל מיני דברים. בוץ, החבר שלה, הוא יצור שלא מן העולם הזה, שנולד מתוך פרח ומנסה לברר מיהו ומהו, עד שמתגלה לו כי אינו נמלה או פרפר או דבורה או צפרדע, אלא פשוט בוץ. בהמשך יחפש לו בוץ בית משלו וינסה לעשות סדר בבית. הכל ברוח חביבה ונוחה לפעוטות.

פיתחון פה

תרבות · ספרות · אמנות

יעל זיידמן

משרתם של שלושה אדונים

אהובה מלכין, שניהלה 17 שנים את ספריית "אופקים" בהוצאת עם־עובד, עומדת לפרוש תוך ימים אחדים לאחר שנים של עריכה מגוונת ו־160 ספרים.

• האם סידרת "אופקים" היא מפעל חייך?

[illegible]

האוזן השלישית

ענת לויט

קובץ חד־שירי לאבידן

דוד אבידן הוא מיפעל־משוררי שאינו קופא על שמריו. בימים אלה הוא עומד לפרסם ספר חדש, "קובץ חד־שירי", שהוא "חירוס מכוונה ביבליופילית ומרלית", כיוון שהוא מכיל שיר אחד בלבד, שיופיע במקורו העברי ובתרגומו לשמונה שפות: אנגלית, גרמנית, איטלקית, פולנית, ספרדית, צרפתית, רוסית ויידיש. לדברי המשורר, על השיר "מה חיפש קורט ולדהיים אצל האפיפיור הפולני", שהודפס לראשונה במוסף זה ב־3 ביולי השנה, הוטלה צנזורה בארצות הקתוליות, שנפרצה רק באחרונה, כאשר גיליון 102 של "אלפאבתא", כתב־העת הספרותי־תרבותי מהחשובים באיטליה, היוצא לאור במילאנו, הדפיס את השיר בעמוד 4. הספר יודפס על נייר כרומו, בפורמט אלבומי, כשעל עטיפתו הקדמית תתנוסס כעין כרזת פירסומת האומרת: השיר הפוליטי המדובר ביותר מאז מלחמת העולם השנייה. על גב הספר מצוטט פרופ' איתמר אבן־זוהר: "עם שיר חשוב זה נדרשת ספירה מחדש של הקאנטוס. למעשה זהו קאנטוס מיספר 1". הספר יופק על־ידי הוצאת "ספרי ה־130" של אבידן ויופץ בכל העולם.

שקד מניב ספרים

זה עתה שב פרופ' גרשון שקד מביקור חטוף בניו־יורק, שם נערכה מסיבה לכבודו ולכבוד ספר חדש שלו, "הצללים שבפנים", שראה שם אור באנגלית, בהוצאת ג'ואיש פאבלישר סוסייטי. בספר סידרת מאמרים המראים כיצד "הצללים היהודיים רודפים אותנו מקפקא, דרך יוסף רות, דרך הסופרים היהודים־אמריקניים, דרך סופרים כעגנון וביאליק, ועד הסופרים הכותבים היום בישראל". לפי שקד, נושאים כחורבן ותחייה, תחייה כאשר למקומו של העם ונבואות שחורות על גורלו שזורים ביצירותיהם של סופרי התקופות השונות, והם שהפכו אותן, בין השאר, לקאנוניים. בארצנו הקטנה עומד שקד לחגוג שלושה ספרים שיראו אור בקרוב: "יצירות ונמעניהן: ארבעה פרקים בתורת ההתקבלות", בהוצאת מכון כץ לחקר הספרות העברית, שהוא ספר ראשון מסוגו בעברית, ובו, בין השאר, עקרונות מתורת ההתקבלות של תיאורטיקנים גרמנים וכן דיון ביצירות קאנוניות בעברית לצד יצירות נשכחות, תוך ניסיון להסביר מה הפך סופרים כביאליק ועגנון "אהודים" על חוקרים רבים. כן מובאת סקירת כל שנעשה בשנים האחרונות בתחומי הביקורת וחקר הספרות העברית. הכרך השלישי של "הסיפורת העברית 1880־1980" מצוי בהגהה אחרונה ויראה אור בכתר והקיבוץ המאוחד, ובו מטפל שקד, בין השאר, ביצירותיהם של סופרי המודרנה כאליעזר שטיינמן, יעקב הורוביץ ומנשה לוין, דרך סופרים כחיים חזז ודוד פוגל ועד סופרים בני דורו של יצחק אורן. לכרך מצורף מבוא כללי לסיפורת העברית בארבעים השנים האחרונות. הספר "אין מקום אחר" ייצא במהדורה חדשה ומעודכנת, שבה ייכללו גם מאמריו של שקד שפורסמו באחרונה במוסף זה ובמוסף הספרותי של "מעריב", וכן מסה שתפורסם לראשונה: "בין שמר לירידה". בספר זה רואה שקד את "ילדו האהוב". מדוע? "כל ספרי האחרים תורמים למחקר ולמדע, אבל 'אין מקום אחר' הוא ספר אקזיסטנציאליסטי־ציוני, שביסודו התיזה של ברנר האומרת שאי־אפשר להיות כך, אבל אין מקום אחר. זוהי תרומתי לנשמה".

עברית הולכת ופוחתת

פרופ' נורית גוברין שבה מגלות בת שלושה וחצי חודשים בניו־יורק, שם הירצתה על הספרות העברית של ראשית המאה באוניברסיטת קולומביה, במחלקה ללימודי המזרח־התיכון. משיחה עימה התרשמה האוזן השלישית כי הביקור הפך מסע לעשיית נפשות הן לספרות העברית והן לשפה העברית, שרישומן כמעט אינו ניכר בקרב יהודי אמריקה. סופרים כמו ברנר וברדיצ'בסקי אינם מן השמות המוכרים דרך קבע בין כותלי האקדמיה. מה שסימל בעיני גוברין את גסיסתה המוזרה של העברית ותרבותה, היה גם מיספרם הקטן מאוד של התלמידים שלומדים ספרות עברית בעברית. על מחקריהם של חוקרי הספרות העברית, ברובם ישראלים לשעבר, היא מספרת כי "הם מנותקים מן ההקשר הכולל של התרבות שמתוכה צמחו היצירות הנדונות". עוצמת נפשה גברה כשביקרה ב'יריד־הספרים היהודי' שהתקיים במנהטן. הוצאות ספרים מישראל אומנם יוצגו שם, אולם עסקים גדולים כנראה לא נעשו וזרם הספרים היה באנגלית. מצבה של העברית אינו משקף את מצב התרבות היהודית, שכן לפי התרשמותה, הפעילות התרבותית־יהודית ענפה ביותר. "אבל הרי לא על כך חלמה הציונות". נוסף על ברנר וברדיצ'בסקי סיפרה גוברין לשומעיה גם על קיומן של נשים בספרות העברית: נחמה פוחצ'בסקי, חמדה בן־יהודה, לאה גולדברג, אנדה עמיר ודליה רביקוביץ עוררו עניין רב בעיקר בקרב תלמידי היברו־יוניון־קולג', ולא במקרה. "קיימת היום התעניינות גוברת במעמדן של הנשים בכל התחומים. התנועה הרפורמית מתעניינת בכך במיוחד, בשל מלחמתה על מינוי נשים לרבניות". במקומות אחרים בהם הירצתה על נשים סופרות נשאלה לא אחת, מדוע מיספרן כה קטן. את שיחתה עם האוזן השלישית סיימה גוברין במלים: "הלוואי שאני טועה, הרושם שהותירו שם על העברית הוא לא מרנין". נחמה פורתא.

התחדשות "הספרות"

כתב־העת "הספרות" יחדש את הופעתו במארס 88' ויופיע, על־פי התחייבות עורכו, מנחם פרי, שלוש פעמים בשנה. כדי להמחיש כי להתחייבות זו תוקף ממשי, יפורסם כחוברת המחודשת הראשונה [illegible]

חוקרים לחלל העולם ורעיונות חדשים, בטרם שקדו על פיתוחם. אם פתחה האוזן השלישית באיזכור מנחם פרי, היא גם תסיים עימו. בשיחתה עם עורך "הספרות" המתחדש שאלה אם ידוע לו כי גם כתב־העת "סימן קריאה" שינה את עורו, והפך מקומון הנופץ באור־יהודה, בקרית־אונו, ביהוד ובסביבה. לעורכו ומייסדו של כתב־העת היו שלוש אפשרויות לתגובה: א. ראשית, עלי לעדכנך כי פתחתי גם חנות ספרים בשם זה בקרית־טבעון. זה במיסגרת האימפריאליזם. ב. אינני עורך את "סימן קריאה" האזורי, אבל קבלת כסף־סוף כתב־העת יוצא באופן סדיר. ג. זו ההוכחה לכך שמהות גדולים עוברים במקביל. לפני שיצא "סימן קריאה" בעריכתי הגיע לידי כתב־עת נוסף בשם זה, שכלל ארבעה עמודים. לאחר שהופיע "סימן קריאה" גיליתי גם כי בספרו של אהרן בנד "הדף על המת" מופיעה חבורה ספרותית בשם זה.

כותרת המקומון של אור־יהודה, קרית־אונו, יהוד והסביבה

ספרות עברית באיטליה

החורף האיטלקי, שהתגלה במלוא עוזו בראשית השבוע, לא הרתיע את פרופ' גבריאלה מוסקטי להגיע לכאן לביקור קצר. שבמהלכו ביקרה ליעקב בסר, עורך "עתון 77", מאמר השוואה בין המחזות "גינור", "הפלשתינאית" ו"אחרון הפועלים" של יהושע סובול לבין שלושה מחזות של לואיג'י פירנדלו. מוסקטי, שנולדה בארץ ועזבה בילדותה עם הוריה לאיטליה, מכהנת כעשר שנים ב־Istituto Universitario orientale בנאפולי, במחלקה ללימודי אסיה. היא המרצה היחידה באיטליה לספרות עברית מודרנית, ואת יצירותיהם של א.ב. יהושע, עמוס עוז, יהודה עמיחי ויהושע סובול היא מלמדת באיטלקית לתלמידים לא יהודים. רובם שומעים כפיה לראשונה את דבר קיומה של תרבות ישראלית. יהיה מי שיראה בעבודתה לא מעט ציונות, שכן חלק מן התלמידים הגיעו לכיתתה אגב השלמת תואר בלימודי עברית. על פוליטיקה אין מדברים בשיעורים, אולם דרך יצירות הסיפורים העבריים והעשרת הדיון על־ידי עיון במסות היסטוריות יכולים התלמידים לעמוד על קיומן של דעות ועמדות נוספות על אלה שמציגים הפלסטינאים הרבים, הממלאים את האוניברסיטה העתיקה. לשאלת האוזן השלישית כיצד מתעדכנים שיעוריה בסיפורת בכתבי כי לפחות אחת לשנה היא מגיעה לביקור בארץ ומשתתפת בכנסים ובקונגרסים. היא גם היתה שמחה אילו נתאפשר לה להעמיק עוד יותר את בוזה היצירה העברית והתורגמות לאיטלקית, שכידוע היתה לו באחרונה עדנה.

יום־הולדת לספרייה

מלאו מאתיים לסידרת הפרוזה לבגירים "הספרייה" של כתר, הקיבוץ המאוחד וסימן קריאה. סיבה טובה למסיבה קטנה ונעימה [illegible] שנערכה השבוע בגלריה בוגרשוב בהשתתפות סופרים, עיתונאים וידידים. המאזן: כ־7,500 מנויים, 22 ספרים – חצי מקור, חצי תרגום. מנכ"ל כתר, יעקב [illegible], הציג לפני הנוכחים סקר שנערך בין המנויים על־ידי [illegible] של שלוש קבוצות: 200 מנויים ותיקים, 200 חדשים ו־200 שלא חידשו את המנוי אחרי השנה הראשונה. בין התוצאות המעניינות: המנוי הממוצע קורא רק בחלקית מהספרים, בחוסר זמן. רוב המנויים מעדיפים מקור על תרגום: רק קצרה אחודים מהמנויים משתמשים בספרים לצורך הענקת מתנות לאחרים. הגורם העיקרי להצטרפות לספריה – המחיר הזול. רוב השואלים לא הצביעו על ספר כיותר או שלילי במיוחד. ברוח אופטימית זו הם נכנסים לשנה השלישית כשיעדם: עשרת אלפים מנויים.

פתיתים...פתיתים...פתיתים

• מיפגש עם המשורר הירושלמי דניס סילק ייערך בכבוצאי שבת 26.12 בגלריה בוגרשוב, בוגרשוב 40, תל־אביב. בתוכנית קריאת שירים ונגינה.

• עם הופעת הגיליון החדש של "עתון 77", המוקדש ל־70 שנה להופעת אוקטובר כפי שהתבטאה בספרות, בתיאטרון ובקולנוע, יתקיים בגלריה בוגרשוב בתל־אביב, ביום ג' 29.12 בשעה 20.30 דיון בהשתתפות [illegible]. כן יוקראו קטעים מהסרט "פוטמקין".

• ראיון טלוויזיה מיוחד עם הסופר היהודי־איטלקי פרימו לוי, שנערך זמן קצר לפני מותו הטראגי, יוקרן בגלריה בוגרשוב בתל־אביב ביום ד' 30.12 בשעה 20.30. הערב יתקיים לרגל הופעת ספרו "הטבלה המחזורית" בהוצאת הספריה. מנחם פרי ידבר על הספר.

• הקרנת סרט ניסיוני חדש של רחל חלפי בשם "הלוהט" תתקיים ביום א' וב' בשעה 21.00 במוזיאון תל־אביב.

• בקרוב יראה אור בקיבוץ המאוחד ספרו של ק. צטניק "צופן אופרה", שם כותב יחיאל דינור לראשונה [illegible] על ק. צטניק ועל המניע הביוגרפי שאולי גוכתו עבר את טוראות השואה תוהו בחייו. כן יתפרסם בהתחדשות ספריו "סלמנדרה" ו"בית הבובות", שתורגמו לשש־עשרה שפות, ביניהן יפאנית.

• פרס בית שלום עליכם לספרות ולאמנות ע"ש שיבר יוענק השנה לכשורר חיים גורי אשרוביץ, לסופר והמחזאי נסים אלוני, לפרופ' [illegible]. הטקס ביום ראשון 27.12 בשעה 20.00 בבית שלום עליכם בתל־אביב.

• משוררים ובעלי המעונינים שספריהם יובאו לדיון ועדת הפרס לשירה [illegible], מתבקשים לשלוח ארבעה עותקים מכל ספר [illegible] תל־אביב [illegible] עד לא יאוחר מ־17.1.88.

• ספר שירים מעיזבונו של המשורר [illegible] יראה אור בהוצאת [illegible].

• בכנס [illegible] בבית־הסופר [illegible] בתל־אביב [illegible].

פסטיגל

עודד ברדשי

■ תערוכת 36 אמנים בגלריות ג'ולי מ., בוגרשוב ומרתף דיזנגוף סנטר, ת"א.

קשה לקחת צד לגבי התערוכה המאסיבית של גלריות ג'ולי מ., בוגרשוב וחלל המרתף של דיזנגוף סנטר. יהיה מי שיאמר שיש כאן אמנות לעם, לא כל־כך משום התצוגה בגלריות (שאין בהן הפעם כוח משיכה גדול יותר מתערוכות החולין), אלא משום חוברת הכרומו הציבעונית במקומון "העיר". אם להשתמש במלת המפתח בשפה התל־אביבית העכשווית, הרי מה שנעשה כאן היה "שיווק" של אמנות.

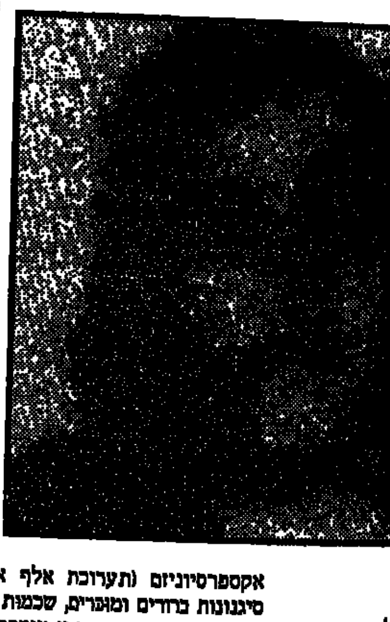
...עית כרסט: מתוך תערוכת "...לורינס", 1986.

אמנות לאלפים מעל גבי עיתון היא מעשה יפה, כמעט הקרבה מצד מקומון תל־אביבי בעידן הצ'יצ'ולינה. ממוצע של חמש רפרודוקציות לעמוד עם מיכתמים זעירים שכתבו מיספר אמנים על אודות עבודתם, דברי פתיחה של בוחרי העבודות רפי לביא,רגנית כרסט המשמשת כאוצרת התערוכות של גלריה בוגרשוב, ואורי אלוני האחראי בפועל על ניהול גלריית מועדון בוגרשוב, שערך והוציא לאור את המהדורה המיוחדת.

הבעיה העיקרית בתערוכה ההמונית היא עצם התפיסה שתערוכה המונית זה טוב. תערוכה המונית זה אולי טוב כשמדובר באימפרסיוניזם או אקספרסיוניזם (תערוכת אלף אקספרסיוניסטים) וכיוצא באלה סיגנונות ברורים ומוגדרים, שכמות הציורים אינה מעיבה על קריאת הציור הבודד. בתערוכה זו מיספר הסיגנונות הוא כמיספר האמנים המציגים. לכל אמן השפה האמנותית המיוחדת לו, המתפענחת במיקרה הטוב בביקור בתערוכת־יחיד שלו. מציור או מפסל אחד אין מקבלים מושג על האמנות של פלוני. לכל קהל, רגיש ומשכיל ככל שיהיה, המיפגש הראשוני עם כל העבודות האלה לא אומר דבר. להציג ציור אחד או פסל אחד מכל אמן זה פסטיגל של ציורים.

מעבר לבעיה העקרונית של הקונצפציה, מוכיחה התערוכה דבר אחד: יש מימסד אמנותי בתל־אביב. המימסד הזה אינו מוזיאון תל־אביב וגם לא מוזיאון אחר, אולם יש בו נוכחות חזקה של בוגרי ומורי מידרשת רמת־השרון לאמנות. העובדה שאחד משני בוחרי הציורים לירייד הוא רפי לביא, המשמש גם כמורה במידרשה, גם כמבקר־האמנות של עיתון "העיר" וגם כאחד האמנים המציגים, נראית בעיני טיפוסית לתחושת המעגל המצומצם של אמנים תל־אביביים, המשמשים ברבומן אוצרים, מנהלי גלריות, מבקרים ומה לא. טיפוסי לתערוכה כזו שיבחרו להציג בה את האמנים הצעירים והמבטיחים קופפרמן, ניקל, גרשוני ואורי, ורק וריצקי, רנציגר וסטרייכמן חסרים כדי שהקהל התל־אביבי יתוודע סוף־סוף אל האמנות הצעירה של היום.

הטענה שלי היא פשוטה. אם היה מישהו אטום דיו כדי להחמיץ עד היום את נוכחותם של האמנים שהוזכרו, לא התערוכה הזאת תחלץ אותו מאדישותו ומאטימותו לאמנות הישראלית. לפחות 21 מבין המציגים זכו כבר להשתתף בתערוכות בשני המוזיאונים הגדולים, ואינם זקוקים להופעה זאת כדי להתגלות או לפגוש קהל. יש כאן כמות, יש כאן מיספר לא מבוטל של עבודות על רמה, אבל הסך־הכל אינו מחדש דבר לאף אחד. לכל היותר זוהי ההגדרה הרשמית של "מי שייך לבראנז'ה".

ומה עם קצת ביקורת קונסטרוקטיבית? הייתי מציע פחות שמות ידועים, יותר עבודות מכל אמן, יותר בוחרי עבודות ויותר חללי־תצוגה.

האשפה, הקידמה וקופת־חולים

דליה מנור

■ פיליפ רנצר, "הלאה הקידמה", גלריה ארטיסקנו, נחמני 43, ת"א.

פיליפ רנצר (31) הוא אחד האמנים היחידים בארץ, המרשה לעצמו להוריד את האמנות מהצמרות הפילוסופיות שבהן היא נתלית לא פעם, אל המקום בו מותר לחייך ואפילו להתפקע מצחוק. הוא הצחיק אותי כששיתף פעם ביצירה רב קרפיון חי, ערימה של פיתות, פוחלצים ושאר אובייקטים משונים שהציג עד כה בתערוכות קבוצתיות. כומנו היה ההומור אחד המרכיבים החשובים ביצירות של הדאדא, אלא שכיום כשחוזרים ומצטטים בלי הרף את הגורו מרסל דושאן, שוכחים שמאחורי השאלות החשובות שהציג לאמנות היה גם הרבה הומור. פיליפ רנצר פועל כדאדאיסט: הוא מלגלג ומקניט, מפזר אשפה ההופכת ליצירת אמנות, מפעיל מערכות שסימלו פעם קידמה טכנולוגית (מאוורר, רדיו), שולח רמזים לארכיאולוגיה (ערימות של חרסים) ולאנתרופולוגיה (אדם־קוף), מעצבן בתערוכת צלילי מוסיקה של אופרה ושירה ערבית, מעורר גועל באוספים של שרצים מגומי ואפילו הופך את קופת־חולים לסמל החזון הציוני. וכל זאת באווירה משועשעת ותיאטרלית. גם לאמנים הוא שולח עקיצה באצבעות כתובה גדולה "השאלת האמן" המעוררת כליכך מתערוכות במוזיאונים. אך בתוך ההתרסה וההומור יש גם רצינות ואפילו איום. הכתובת על הקיר באותיות גדולות ושחורות היא "הלאה הקידמה". מי שירצה יוכל לראות במיצב תיאור של חורבן עתידי, לקשר אותו לסמלי המגדרדר המפורסמים לרוב או לתצלום המוכר של האחות מקופת־חולים (בדמותו של פיליפ רנצר) המסמנת באצבעה להיות בשקט. אולם הסיסמה "הלאה הקידמה" עומדת גם בזכות עצמה, כזיהום סביבתי מסוג אחר וכניסות חריף לקולות רבים הנשמעים ברחוב הישראלי בשנים האחרונות. רנצר הוא דאדאיסט עכשווי, הוא יודע שהאמנות לא משנה את העולם, אבל אם המימסד מורה לנו לשבת בשקט, למה שלא נצחק קצת בינתיים.

מיכתב לעורך

כל המתרגמים התאחדו!

טענתו של אביטל ענבר (מוסף זה 11.12.87) נגד הפרס לתרגום מעברית ללועזית כאילו "אין הוא מעניינו של משרד החינוך והתרבות הישראלי" - אינה נכונה. לספרות העברית קום מקימי ועיר, והפצה בחו"ל דרושה לה כסם חיים. מן הראוי לעודד תרגומים אלה בפרס הולם. כמו־כן דורש ענבר להגביל את הפרסים לתרגום ספרותי בלבד. כאילו הצדיקו התרגום לענפיו: הספרותי, המדעי, העיתונאי, הסכבי וכו' - תורם תרומה נכברת לתרבות הישראלית, וכל תחום ראוי להכרה והוקרה. למען נחיות השיפוט, הוחלט שבכל שנה יוענק פרס בתחום אחר - וכי כיצד ניתן למצוא מכנה משותף שיפוטי לתרגום מדעי ולתרגום של ספר שירה? זו מגבלה ללא ספק, אך בכל שיטת הפרסים. ניתן יהיה להתגבר עליה על־ידי כיסוי כל תחום בתכיפות רבה יותר.

מנוחכה, לדעתי, טענתו של ענבר על כאין המתרגמים הספרותיים מתאגדים בנפרד. אגודת המתרגמים מאגדת מתרגמים מכל התחומים - בכך כוחה, ומכאן הישגים [illegible] שהיא השיגה. אם יוצא מישהו ניקופה מהאירגון [illegible], הייתה המתרגמים הלא ספרותיים, כי רוב פעולותיה [illegible] של האגודה עוסקות בתרגום הספרותי דווקא. אין גם דבר הנוגע למתרגמי הספרות לקיים - במיסגרת האגודה ובעידודה - פעילות נפרדת, כגון הצעתני למתרגמי [illegible]. כדי לתכרים המתמחים בתחומים אחרים, לייסד סדנה להיפוש רעיונות ולעבודה משותפת. הפיצול לארגוני מתרגמים נפרדים לא יביא דבר. החסרים קליקות [illegible] אנחנו. לכן יש להפנות קריאה לכל המתרגמים, בכל התחומים, להצטרף לאגודה ולהטות שכם במאמצינו לקדם את התרגום כאמנות וכמיקצוע.

פזיין קרדין
יו"ר האגודה.
ירושלים

להתחדש תמיד

המשך מעמוד 21

למרות התגלות קיומו בכל. הוא מכיר את כיסויו של האל בטבע. המחפש אחר משמעות: זו הקשורה בדרישת ההכרה וההבנה של משמעות התהליכים שבו. הוא מכיר את הגעגועים הנדירים בין האל, העולם והאדם. האל מתגלה לאדם גם בכאב הנדיר, באופן שבו הוא מתנקם ונוגש - לצד היותו אל מעניק. הוא מתגלה באדם ובאובדו, כיש ובאין, הוא מבוקש ונרדף, הוא דורש דמים וקורבן, וכן בזמן הוא עיוור ועני כמותו כאדם.

אלוהים המתגלה באהבה, נושא עימו את מקבעותיו בשירת הלקין בכוח אלוהי, כוח יוצר ובורא, המאפשר לאדם את התגברותו על המוות, ואת השגת האל. הוא מציג בנושא זה קשת רחבה של התייחסויות, הול בריבוע והריקה, וכלה בשיטת החיים הקיומי והנסיכי.

האהבה מעוצבת בשירתו במבנה של התלבשות מתמדת, מבלי שתבוא שלוה לאוהבים. הלקין מדגיש את כאבותם, את ערגותיהם והמנוגדות בלבי האהבה, את ההתייראות מפני הנפשות, את היסוד העצמי ואת הזיקה בין לבבי האהבה לבבי [illegible]. אחת ההתלבשות הוא מצב נפשי של צפייה מתמדת, שכל התגשמות שלה רק מעוררת צמא נוסף ותפיסה נוספת.

לעיתים, זו אהבה כמוסה בשירות משום שאינה מתגלה להכרות המשכיות, ומשום שהוא כתוחשת תמיד בעוץ לתחומי המיסכבים (המישפחה, הגיל, והמדה). לעיתים קרובות זו אהבה הרקמתית, של המגן הגבוה. ולעיתים, זו אהבה משוחררה: אהבה המתנשאת את חוכן הנבון. [illegible]

[illegible]

בויס: מאסטרטגיה להשראה

אדם ברוך, ניו־יורק

בויס: "יסוד כמול", פיסול

כשנתיים לאחר מותו של בויס, ולאחר כ־25 שנות מודרניזם, בחלקו מיליטאנטי ורדיקאלי, מגומן־בויס נשטם במונחים דושאמפיים, כלומר בויס כתודעה היסטורית. מדובר במודרניזם שעו מגידסה כמעט־מיתי־מיטיפית, תמיד מודעת, בעניין החזרה לטבע ועד לקצה הדושאמפי הגבוה המשוכלל. בחוסת כל אלה ובחוסת המודע שהצטבר ב־25 שנים אלה, מותר היה לי, כפלשתינאי מתונה, לתנות את התערוכה ב"דיא ארט פאונדיישן" בערכים של חוויה שטוחה, כלומר, ערכים כמעט סנטימנטליים.

היצירה של בויס, שלא גילתה מעצמת עובשים מארקסיסטים, עברה מזמן את השלב הטאקטי שלה, ולאחר־מכן את זה האסטרטגי, ונעשתה, הרבה קודם מותו, השראה. טוני קראג האנגלי, המציג החודש במנהטן, מוערך על־ידי בזיקה לקביעות של בויס. קביעות קונספט, רלוואנטיות ומודרניסטיות, תצוגת בויס מאירה את ההכרה המודרניסטית של ניו־יורק.

חלל ענק, חשוך, גולמי, מרובה חלונות, גבוה, תעשייתי, מקיף מיספר עבודות פיסוליות: מיצבורי לבד־מהודקים בעלי מתכת, כעין "תפסים סמויים", רצפים, ערימות, דימויי תעשייתי, איזכור תיקסורתי, רמות שונות של החוסכה. המילון הבויסי: אבירות אנרגיה, תצורה גיאומטרית בסיסית, סידרתיות, והתנגדות לדיגום הדרכי; מאסה, ישירות ושפעת מן הסוג שאינו יכול להיות מובן במלואו אלא למי שהמודרניזם הזה מובן לו במלואו. וקונקרטיות הנובעת גם מהמצרים, שימתם הסדורתית. חדפות, קורית או אנכית, המוצבת בחלל נקי, גדול, מכתיבה דימוי תיאטרלי דרמטי בקטי. בויס שיכלל תחושת בידוד גבוהה וטכניקת בידוד (מסתור עסוק), העשירה להיתרגם לדרמטיות.

התפך המצוי (ראה תצלום) שלו תמונות של מכשיר טלוויזיה, ואלו מודגשות על־ידי "תוספת" האריקה והמנעל - מרגים את היכולת הפנטסטית של בויס להלך מתוך "המצב הבנאלי" את המטאדהכונות שלו. "השוני", כלומר הבסיס או היסוד, הוא הגריד והגנימי של העבודה, תפאוה האוכסים של התצוגה (גודל האולם, נרינות היופ עבודה / שטח מסריניס) כותיגיות ויחס שאינם מתוחים לנוכחה כלפי בויס כאמן מודרני קלאסי.

בויס התמסר בבניית תצוגותיו. לבניית גילוהות, כמעט תמיד, הבעירמאציה של נגיעת יד האמן ושל נוכחותו, נוכחות שתמיד חגיגה את התצוגה מרמתה האמנותית אל זו ההבהרתית. [illegible]

[illegible]

★

עישיה לאמנות, מתוך סידרה [illegible]

המשרד לעניני דתות
מפעל חינוכי
המוקדש לשואה ולמשמעותה
בחיים היהודיים והדתיים

ליל י' טבת יום הקדיש הכללי, תשמ"ח
(30 בדצמבר 1987) בשעה 19.00
בבית הכנסת הגדול בירושלים,
יכריז כב' נשיא המדינה
מר חיים הרצוג
על פתיחת אירועי
שנות ה־50
ל"ליל שריפת בתי הכנסת"
("ליל הבדולח")
קדיש והתיחדות
עם נשמות קדושי השואה
במעמד כב' הרבנים הראשיים לישראל
הרב אברהם כהנא שפירא
הראשון לציון, הרב מרדכי אליהו
דברים:
השר לענייני הדתות, זבולון המר
הרב הראשי לנתניה
וחבר מועצת "יאות ועד",
הרב ישראל מאיר לאו
ביליל הבדולח החלה עלטת השואה
לכסות את שמי אירופה
"בשנת ה־50" נציין אנו בארצנו ובפעולות את
אור התקומה ההולך וגובר, מוסיף ומאיר את
מהלך ארבעים שנות עצמאותנו.
פרקי תפילה מפי החזן הראשי של ביהכ"נ הגדול בירושלים
נפתלי הרשטיק בליווי המקהלה
בניצוחו של אלי יפה ובעיבודו של ריימונד גולדשטיין
בשיתוף עם:
משרד החינוך והתרבות
האגף לתרבות תורנית,
ביהכ"נ הגדול בירושלים, ידרשם,
בית התפוצות והמחלקה לתרבות תורנית בעיריית ירושלים.
הציבור מוזמן
"עתידין בתי־כנסת ובתי־מדרשות שבבבל שיקבעו בארץ ישראל"
(מסכת מגילה כט)

תחרות כתיבת שירה!
ל־40 שנה למדינה
– הנושא חופשי –
ומגבורות עם ישראל בכל דור!
השתתף ושלח בהקדם עד 3 שירים מפרי עטך + 20 שקלים חדשים בצ'ק או המחאת דואר לפקודת: "הגות" הסטודיו האתגרי לספרות ואמנות, ת.ד. 4818, תל־אביב, מיקוד 61047, ובתמורה תקבל ספר שירה, או קובץ נבחרי "הגות" 1987 שישלח לביתך!
● 28 השירים שייבחרו יפורסמו בקובץ נבחרי "הגות" 1988 – לקראת "יום העצמאות".
● בין כל המשתתפים יוגרלו 40 פרסי יצירה ואמנות שונים, ומענקי סיוע למחברים.
● כל המשתתפים יוזמנו לערבי שירה עם פרסום קובץ נבחרי "הגות".
● אפשרות השתתפות בתחרות עד ל־18.1.88.
★ לפונים, ישלחו ספרים בדצמבר, בינואר ובפברואר.
© "הגות" ת.ד. 4818 ת"א 61047
בחסות הוצ. "בית הזמר הישראלי".

מעוניינים לקנות
כרסומת משומשת
(ברידג' - בורד)
נא להתקשר לאמיר או יוסי
בטלפון 06-945242
מפרוכ
קיבוץ הגושרים

האוניברסיטה הפתוחה
יום עיון בנושא:
דמות הגורגונה (מדוזה)
במיתולוגיה ובאמנות היוונית
16:15 התכנסות
16:30 יו"ר: חגב' דרורה בהר"ל
ד"ר דניאל גרשנזון: דמות הגורגונה (מדוזה) במיתולוגיה היוונית
17:45 פרופ' ישראל רול: דמות הגורגונה (מדוזה) באמנות היוונית
(ההרצאה בליווי הקרנת שקופיות)
יום העיון יתקיים ביום רביעי ט' בטבת תשמ"ח 30 בדצמבר 1987, בבית ציוני אמריקה, רח' דניאל פריש 1, תל־אביב.
יום העיון נערך במסגרת הקורס "יוון הקלאסית"
– הציבור מוזמן –

עירית חולון
האגף לחינוך ותרבות
המחלקה לתרבות
עירית חולון מודיעה בזאת על חלוקת
הפרס הספרותי
ע"ש ד"ר חיים קוגל ז"ל לשנת תשמ"ח
הפרס מיועד ליצירות בתחום "הספרות היפה",
ועדת השופטים נקבעה על ידי אגודת הסופרים.
הסופרים והמו"לים המעוניינים, מתבקשים להגיש לתחרות יצירות מוגמרות של 2 גליונות דפוס לפחות. את היצירות ב־4 עותקים יש להגיש לעירית חולון, המחלקה לתרבות, עד יום ו', כ"ד שבט תשמ"ח 12.2.88.
אין התחייבות להחזרת היצירות לשולחים.

ד ר ו ש
אולם תצוגה
ל ח ב ר ה מסחרית
באיזור טוב בתל־אביב
400–500 מ"ר, חניה חופשית
לפנות לצקי 04-236146

למכירה
מפעל
כימיקלים
– פעיל
(מוצרים ביתיים)
קו ייצור, מילוי ואריזה אוטומטי יחודי
מוצר בינ"ל
חדיש - משווק
בהיקף ארצי
פוטנציאל לפיתוח
(כולל יצוא)
לפנות ת.ד. 6074 חיפה 31060

הכל נשאר במשפחה...
דרך אמינה, מכובדת ומרעית להכיר בני זוג רציניים לנישואין!
פנה/י ל**אלי שלוש**
שדכן משפחתי, פרטי, אמין, בעל קשרים ומאגר פניים/ות איכותיים ומשכילים.
לשרותך בבית גם בשבת
03-990507, 03-991949
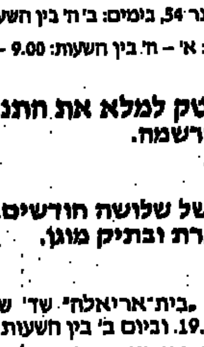

מכרז צנרת
לביצוע עבודות צנרת תעשייתית
וצנרת לחץ בהיקף גדול
דרושים קבלנים בעלי צוותות
יוצאי צבא
קבלנים המעוניינים להשתתף במכרז יפנו לת.ד. 8871 קרית ביאליק מיקוד 27184

האוניברסיטה הפתוחה
המרכז ללימודי וידיאו · בעין המצלמה
נפתחות קבוצות נוספות בקורס
צילום והפקה בווידאו
הקורס ילמד את היסודות והעקרונות של הצילום, העריכה וההפקה של סרטי וידיאו, ויכלול חומר כתוב, הרצאות ועבודה מעשית.
הקורס מיועד לכל מי שמעוניין להכיר את התחום הן כמקצוע והן כתחביב ובעיקר לאנשי הדרכה, חינוך, פרסום, קידום מכירות וכו'.
יפתחו 2 מחזורים
קבוצת אחה"צ: בין השעות 17.30-20.30, ביום שלישי 26.1.88
הקורס מתקיים אחת לשבוע, במשך ארבעה חודשים.
קבוצת בוקר מרוכזת: 9 פגישות (חודשיים) בין השעות 08.00-14.00, ביום שישי 8.1.88.
המרכז ללימודי המחשב
נפתחות קבוצות נוספות בקורס
הכרת המחשב האישי
במהלך הקורס יכירו הלומדים את המחשב האישי ואת מערכת ההפעלה DOS.
הקורס כולל הרצאות וסדנה פעמיים בשבוע בשעות אחה"צ.
לא נדרש ידע קודם.
יפתחו 2 קבוצות: ביום ראשון 10 בינואר 1988 וביום שני 11 בינואר 1988 ויימשכו שלושה שבועות.
להרשמה פנה לאוניברסיטה הפתוחה - המחלקה למידע, לרישום ולמעקב, רח' קלאוזנר 16, רמת־אביב, בימים א'-ה' 09.00-15.00.
בירורים נוספים בטלפון 422604, בין השעות 12.00-16.00.

חייל בודד
(מתנדב מאנגליה)
בשרות צבאי
מחפש לגור עם משפחה
עבור תשלום
032-554712

ספריה עירונית חיפה · הגרפוטק הישראלי | המשכן לאמנות עין־חרוד · הגרפוטק הישראלי | משרד החינוך והתרבות · האגף לתרבות ולאמנות | עמותת עיצוב · הגרפוטק הישראלי | מפעלות דיסקונט לתרבות ולאמנות
נפתחו לציבור
שני סניפים חדשים של הגרפוטק הישראלי
● בחיפה – פועל הגרפוטק בספריה העירונית, רח' פבזנר 54, בימים: ב'-ה' בין השעות: 16.00 – 18.45.
● בעין־חרוד – פועל הגרפוטק במשכן לאמנות, בימים: א' – ה' בין השעות: 9.00 – 13.00, 15.00 – 17.00, וביום ו' וערבי חג, בין השעות: 9.00 – 12.00.
● על המבקשים להרשם לגרפוטק למלא את התנאים הבאים:
1. להציג תעודת זהות בעת ההרשמה.
2. לשלם דמי השאלה סמליים.
3. למלא שטר ביטחון.
השאלת היצירה היא לתקופה של שלושה חודשים.
המנוי יקבל את היצירה ממוסגרת ובתיק מגן.
● להזכירכם:
בגוש־דן – פועל הגרפוטק בספרית שער ציון "בית־אריאלה" שד' שאול המלך 25, ת"א. טל' 03-210141 בימים א' ד' ה' בין השעות 17.00 – 19.00. וביום ב' בין השעות 10.00 – 12.00.
באיזור הגליל המערבי – פועל הגרפוטק בספריה העירונית, רח' הרצל 61, נהריה, טל' 04-921916 בימים: א' – ה' בין השעות 17.00 – 18.45, וביום ו' 10.00 – 12.45.
באיזור הדרום – פועל הגרפוטק במוזיאון הנגב רח' העצמאות, באר־שבע. טל' 057-34338.
ובאילת – פועל הגרפוטק בספריה העירונית המקומית, טל' 059-72133.
אנו מזמינים את הציבור לבוא ולהרשם כמנויים בגרפוטק.

דרוש
משקיע לעסק
עם פוטנציאל גבוה בבאר־שבע – בסכום 100,000 עד 140,000 דולר
ת.ד. 53351 תל־אביב 61533

חנות במרכז חדרה
מרוהטת מפעל
ביצוע במקום
בדבר פרטים
04-660590

1·9·8·8

נשף הדיפלומטים השמיני
לציון ראש השנה האזרחית
לטובת מועדון וראייטי
אולם האירועים

ארוחת ערב חגיגית לאור נרות
מסעדת המלך שלמה

31 בדצמבר שעה 9:00 תלבושת ערב

הילטון תל־אביב

להזמנות נא להתקשר לטלפון: 03-640282

אוניברסיטת בר־אילן

הפקולטה למדעי החברה | קרן שניצר למחקרים בנושא המשק והחברה בישראל

מתכבדים להזמינך להרצאת אורח של שגריר ישראל באו"ם
בנימין נתניהו
על הנושא: **המאבק בטרור**

ההרצאה תתקיים אי"ה ביום שלישי, ח' בטבת תשמ"ח (29.12.87) בשעה 18.00. באולם הפקולטה למדעי הרוח (ארגנטינה) בקרית האוניברסיטה

הציבור מוזמן

עובד!
בכל יום נפגעים
240 איש!
בתאונות עבודה

חלקם הגדול
מנפילות ומעידות
בהיתקלות בחפצים
ממאמץ יתר בעת הרמת חפצים

את רוב תאונות העבודה ניתן למנוע!

שים לב בעבודה!

לקבלת מידע פנה אל המוסד לבטיחות ולגיהות ת.ד. 1122 ת"א מיקוד 61010

חב' פרידנזון

מציעה למכירה בשלב א'

30 דירות דו קומתיות בצוק פוריה עלית בשטח 30 ו־60 מ"ר.

לכל דירה כניסה פרטית, שטח פרטי לגינה לכל דירה, נוף משגע של הכנרת והגולן.

לרוכשי הדירות יוסדרו הלוואות לטווח ארוך בתנאים נוחים.

לפרטים נא לפנות למשרדי החברה בחיפה, 04-726138.

ב"ה

העמותה להנצחת זכר בבא סאלי זיע"א

הילולת הצדיק
רבי יעקב אביחצירא זיע"א
במצרים

אנו מודיעים בזה לקהל מעריצי ומוקירי זכר הצדיק, כי בימים כ' – כ"א כטבת תשמ"ח, 11.1.88 – 10. תתקיים אי"ה ההילולא לזכרו של אדוננו מורנו ורבנו רבי יעקב אביחצירא זיע"א הקבור במצרים.

ההילולא תתקיים בחסותו ובהשתתפותו של ממשיך שושלת המשפחה, האדמו"ר רבי ברוך אביחצירא שליט"א.

המעוניינים להצטרף לטיסה המיוחדת של האדמו"ר להילולה, מתבקשים לפנות:
למשה – טל. 03-274092
ליעקב – טל. 057-945170
או לחברת גליה – טל. 03-243321

הנהלת העמותה.

אברהמי ובניו בע"מ
מכרז
למכירת מכונות נגרות 9/87

1. אבריכט חדש
2. דיקט אבריכט משומש.
3. פריזר.
4. שרשרת.
5. מקדחה אופקית.
6. שליום גדול.
7. שליום קטן.
8. מוביל פריזר.

את המכונות ניתן לראות בתאום טלפוני מראש 03-7664224 אין החברה מתחייבת לקבל את ההצעה הגבוהה ביותר או כל הצעה אחרת.

בנה ביתך בהרחבה
מעלה שומרון ...

איגוד בתי אבות בישראל
יום עיון ואסיפה כללית

ביום שלישי, 29.12.87, יתקיים יום עיון בבית אבות תפארת בנים ע"ש וגנר ברחוב ראשון לציון 21 נתניה. יום העיון ימשך משעה 9.00–12.00.

בתוכנית:
★ גב' איריס קלוין, מחברת הספר "כשהורות בונה בנוך":
התמודדות עם מחלת אלצהיימר
★ מר שלמה כהן, סמנכ"ל הביטוח הלאומי –
חוק הסיעוד, ויישומו בבתי אבות

יום העיון מיועד למנהלי בתי אבות ולסגל הרב מקצועי הבכיר.

בשעה 12.30 תתקיים
אסיפה כללית לחברי האיגוד

אורט ישראל | משרד העבודה והרווחה

נמשכת ההרשמה לקורס
בונה כלים – TOOL MAKER
שיתקיים בבי"ס אורט קנדי, ירושלים

אם הנך בוגר בי"ס מקצועי (מסמ"ד מסמ"ת).
או בוגר בי"ס תעשייתי 4 שנתי במגמת המכניקה.
לאחר שירות צבאי.
ומעוניין ללמוד מקצוע מעניין ומשתלם בטכנולוגיות עתירות ידע.
בוא והצטרף.

מסגרת הקורס כוללת תוכנית לימודים יחודית וברמה טכנולוגית גבוהה וכן התמחות בעבודה ותנסות במעבדות חדישות ומשוכללות בציוד עדכני כגון:
אלקטרוארוזיה בשיטות שונות (שקוע וחוט) – E.D.M
עיבוד שבבי ממוחשב – C.N.C.
מעבדת מדידה ומטלורגיה ממוחשבת –
מעבדת תיב"מ – CAD/CAM

★ פרטים והרשמה: בי"ס אורט קנדי – ירושלים, מקור חיים, פייר קניג, טלפון 02-715837/8.
(נא לפנות למר יעקב גושן)

הצטרף לטכנולוגית ה־2000 – בקורס לבונה־כלים

קלאב הוטל אילת | קלאב הוטל טבריה

יש הסדר!!

הננו שמחים להודיע לציבור כי על פי החלטת כבוד השופט לויט בבית המשפט המחוזי בת"א, מיום 22.12.87, נרכש קלאב הוטל אילת ע"י חב' ה.ג. שוויץ ישראל בע"מ, הבעלים של לזום קלאב הוטל בטבריה.

ההנהלה החדשה מברכת את בעלי יחידות הנופש באילת ומזמינה אותם להצטרף להסדר, שאושר, כאמור, בבית המשפט, על מנת להשיב את זכויותיהם.

פרטים, הצטרפות ואפשרות עיון בהסדר במשרדי "אינטרקלאב" בע"מ, מגדל בית אל־על, רח' בן־יהודה 32, תל־אביב, טל' 03-292241-3.

שפות והשכלה תיכונית | למד והשכל | קורסים

המכללה הממלכתית לחינוך ע"ש קיי באר־שבע

נפתחת ההרשמה למכינה סמסטריאלית להכנה אינטנסיבית לבחינות בגרות למועד קיץ

מחזור א' מסוים לימודיו בהצלחה

במקצועות:
- מתימטיקה
- אנגלית
- תנ"ך
- הסטוריה

לומדים בממוצע 12 שעות שבועיות

תנאים מיוחדים למשוחררי צה"ל

לנזקקים ולמצטיינים מילגות והלוואות

לראשונה במכללת קיי הרשמה ללימודי הוראה בסמסטר ב'

המעוניינים בקבלת פרטים יפנו למזכירות המדגנות

לנזקקים ולמצטיינים מילגות והלוואות

פרטים והרשמה:
– בימים א' – ה' בין השעות 08:00 – 13:00 –
– ברחוב יהודה הלוי, באר־שבע, טלן 057-416863/4/5 –
– או ע"י פניה בכתב לת.ד 65 באר־שבע –

חיילות חיילים משוחררים
מתכוונים ללמוד?
יש מקום שמצפה לכם
המכינה באורנים

המכינה הקדם אקדמית למדע וטכנולוגיה במכללת "אורנים" מכשירה את תלמידיה לקראת לימודי המשך בהנדסה וטכנולוגיה (הנדסאות, טכנאות) במכללות להכשרת מורים לתאר B. Tec. Ed. ובמוסדות להשכלה גבוהה.

מי מתקבל?
• בוגרי שרות בצה"ל או שרות לאומי • בעלי השכלה של י"א שנות לימוד ומעלה שעמדו במבחן המיון הארצי של משרד החינוך • מועמדים שיעמדו בבדיקה של ועדת קבלה ב"אורנים".

אנחנו נלמד אותך...
• מקצועות החובה של בחינות הבגרות • מקצועות בחירה בתחום המדעים • מחשבים • מבוא למדעים.

אז מתי מתחילים?
תחילת הלימודים 1.2.88. הלימודים ימשכו 12 חודש.

ואם תסיים, תקבל...
• תעודת בגרות מלאה • תעודת בוגר מכינה קדם אקדמית למדע וטכנולוגיה.

תלמידים אשר מצבם הכלכלי אינו מאפשר להם ללמוד על חשבונם ויימצאו ראויים לקידום (חוק חיילים משוחררים), יזכו למלגת לימודים וקיום. הלימודים מתקיימים במכללת "אורנים", בית הספר לחינוך של התנועה הקיבוצית. קיימת אפשרות ללינה במעונות.

להרשמה וקבלת פרטים:
"אורנים" טל' 04-830756, תמר חורב
או לאחת הלשכות להכוונת חיילים משוחררים.

אורנים – המכללה

משרד באיטליה

תוכל לפתוח משרד באיטליה, מבלי לעזוב את ישראל, אתה תקבל כל היתרונות של משרד בחו"ל ללא הוצאות גדולות, חשרותים המקצועיים כוללים: כתובת מסחרית, מזכירות, תרגומים וכו'.

נשיא החברה מבקר בארץ בימים 28 בדצמבר – 8 בינואר התקשר היום ל: 02-224726, 720782

מודעות לימודים והכשרה מקצועית

ראה במוסף 7 ימים
שער אחורי פנימי

לכל לקוחותינו

לרגל ספירת המלאי יהיו כל מחסני

פלסטרו גבת סגורים

בין התאריכים 30.12.87–1.1.88
אתכם הסליחה

פלסטרו גבת

המכון לשפה
הספרדית
המוביל בלימוד ספרדית בארץ

7 רמות • קורס אינטנסיבי • קורס לשפה שוטפת • קסטות ללימוד
הקורס למתחילים מאפשר לדבר תוך 4 חודשים
שעות קבלת קהל מ־א' עד ה' מ־16.00 עד 19.30 דיזנגוף 184, 220223, 03-481539

א.א. שיפוצים

זיפות וסיוד
חדרי מדרגות
052-452685
051-23030
06-751036

המכללה לקריאה מהירה

24 שנות נסיון ★ 45 אלף תלמידים ★ פיקוח אקדמי

שי חנוכה – עט "פרקר" לכל נרשם! (לנרשמים מתאריך 15.12.87 ועד תאריך 31.12.87 בלבד)

קריאה מהירה – ללימודים, לעבודה ו...לפנאי

העומס המוטל עלינו היום – בלימודים ובעבודה, גורם לנו לחיות לחוצים. כולנו מכירים את תופעת "אינני מתגבר על החומר" או "לא הספקתי". איננו מספיקים בלימודים, איננו מספיקים בעבודה, והתוצאה: אנו מתפקדים פחות טוב. יתרה מזאת, כבר שכחנו את הטעם הנפלא של שעות הפנאי, להיות חופשי ופנוי וכלי מחשבות מטרידות. מי עוד זוכר את הרגשתו? הקריאה המהירה והלמידה היעילה כאן במיוחד כדי לפתור בעיות אלו.

בלימודים

עומס לימודים בלתי רגיל מאפיין את חיי התלמיד והסטודנט הישראלי, חדישות גבוהות ומי שמפגר, מאחר את הרכבת... המשק התחרותי מבקש את הטובים ביותר וללא משרות. תלמידים רבים מקדישים ימים ולילות ללימודים. התלמידים בחטיבות הביניים והתיכון חייבים להקדיש לפחות 40 שעות בשבוע לקריאה, והסטודנטים – לפחות 60 שעות. אך אין זמן ולא מספיקים... התוצאה: ישורפים ימים ולילות כדי להצליח וכשאין זמן משתמשים בתקצירים של אחרים, מעתיקים בבחינות, מסתפקים בציונים בינוניים או פורשים מהלימודים – אולם עולם חדש ונפלא נפתח לפני המשתתף בקורס לקריאה מהירה ולמידה יעילה. הוא מכפיל את מהירות קריאתו, לפחות, מבלי לפגוע בהבנתו, הוא מצמצם לעצמו שיטות נפלאות המלמדות אותו איך לארגן את זמן הלימוד, איך לתמצת, איך לזכור ולשמור את חומר הלימוד בכמה למשך זמן, איך לגשת למבחנים ולהצליח בהם ואיך ללמוד בריכוז מחשבתי מלא גם בתנאים של רעש... התוצאה: ציונים גבוהים יותר וזמן פנוי יותר לבילויים ולתחביבים.

בעבודה

בימינו, כל מי שרוצה להתקדם ולהצליח בעבודתו חייב להקדיש שעות ארוכות לקריאה. בכירים מקדישים בממוצע כ־5 שעות ביום לקריאה! אלה כיצד קוראים כיצד מבדילים בין עיקר לטפל כיצד קוראים ביעילות כיצד מבינים וזוכרים טוב יותר וכקיצור כיצד מספקים יותר בעבודה, עם תוצאות טובות יותר וגם נהנים משעות פנאי לאחר העבודה.

ואמנם, מספר רב של מנהלים מהנדסים, רופאים, אנשי מקצוע מתחומים שונים, בכל הדרגים, שיפרו ללא הכר את הרגלי עבודתם והוקרתם.

הקריאה המהירה מאפשרת להתכונן ביעילות לפגישות חשובות, לסרוק במהירות חומר רב הנך כדי פגישות, להכל פגורים בעבודה, להרחיב את הידע ולזכור טוב.

יש לך פנאי

מי שסובל מחוסר פנאי יומנו דחוק, כל השואף לספר ללא הכר את הישגיו בלימודים ובעבודה, הקורס לקריאה מהירה הוא בדיוק בשבילו. אפשר, סוף סוף, לספר בנחת את החושים בלימודים ובעבודה וגם... בכלות מחדש את שעות הפנאי.

משך הקורס: 9 פגישות, פעמיים בשבוע, בשעתיים כל פעם, ס"ה חודש ימים.

הקריאה המהירה בבתי־ספר

הקריאה המהירה באה למפעלים למוסדות, לקיבוצים ולמתנסים

להרשמה ולקבלת ציוד לימודי הקדם ובוא 30 דקות לפני פתיחת הקורס

הקורסים שיפתחו במחזור דצמבר 87'

המחזור הבא – מחזור ינואר 88 – יפתח ביום ראשון 31.1.88

פרטים בטל. 03-906598/6 – החרשמה תגמל עם איכלוס הקורס.

אבטליון
מושב שיתופי צעיר בגוש שגב (בגליל)

קולט

זוגות צעירים ומשפחות צעירות – ישראלים ועולים חדשים (ילדים עד גיל 11)

המחפשים אתגר ושינוי!

פניות בכתב – ועדת קליטה
מושב אבטליון ד.נ. משגב 20176
או טלפונית 06-785990.
בימים שישי הקרוב
13.00–15.30, שבת 09.00–13.00
ובמשך השבוע הקרוב
בימים א', ב', ג' בבוקר,
ובערב 21.00–22.30.

קרא היום ב־
על־המקום

שבועון ידיעות אחרונות באזור השרון

- **עבודה ערבית: גם ליד הקופות בסופרמרקט**
- **משטרה: רכז המודיעין הולך הביתה**
- **תחבורה: למה אין רכבת בכפר־סבא**
- **עסקים: פסח בלקין בלי פוליטיקה**
- **ספורט: יגאל הלל נגד כ"ס**

חלקי חילוף לטרקטורים

המפרק וכונס הנכסים של הספקה, עושים

מכירת חיסול

של מלאי חלקי החילוף לטרקטורים וקטפות, מתוצרת CASE–IH במחירים מיוחדים, והנחות גדולות.

המכירות יעשו במחסננו בפ"ת. אזור התעשיה "סגולה" ליד בנין "רוטקס". טל. 03 – 909981

* המלאי מוגבל.

בס"ד

הבדידות מעיקה עליך?

אל תשאר(י) חודש נוסף לבד!

התכונן(י) כבר עכשיו ל־1988...
כדי להישאר זוג נשוי לתמיד...
פנה מיד ל:

"בנה קינך" שידוכים לדתיים

הצלחה גדולה בין שומרי המסורת מכל הגוונים.
★ נאמנות וסודיות מוחלטת מובטחות לך. ★
רח' שטראוס 20 ב', ירושלים, ☎ 02-242428

שמר מחשבים בע"מ

דרושים

1. איש מכירות למוצרי־תוכנה (הכרת שוק DIGITAL - יתרון).
2. מהנדס תוכנה לפתוח ב-VAX/VMS.
3. אנשי פתוח במחוללי־יישומים.
4. SYSTEM INTERNALS - VMS UNIX PC'S

* 4 שנים נסיון מוכח - חובה!
* חלק מהמשרות כרוך בנסיעות לחו"ל ומצריך שליטה באנגלית.

נא לפנות בצרוף קורות חיים ופרוט נסיון מקצועי:
רח' הרצל 12, רמת־גן, 52431
- סודיות מובטחת -

אלופ/ת הארץ בניהול חשבונות

לחברה דינאמית וצעירה הנמצאת בגוש דן והעוסקת בשווק תרופות דרוש/ה מנהל/ת חשבונות ראשי/ת - נמרצ/ת, מסור/ה ועם רצון להשקיע מעבר למקובל. ניסיון בעבודה עם מחשב - רצוי. ידע בהכנת תחשיבים - רצוי מאוד.
6 ימי עבודה בשבוע.
נא לפנות לטל. 221716.

חוק הזדמנות שווה בתעסוקה, תשמ"א 1981

לפי חוק זה אסור לסרב לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה, אלא אם אופיו או מהותו של התפקיד מונעים קבלתו של בן אחד המינים לעבודה הנדונה. העבריינים צפויים לעונש על־פי החוק.

מורים

דרושים להכנה לבגרות בערב בהרצליה
★ אנגלית
★ מדעי החברה וסוציולוגיה וכלכלה
★ ומקצועות הומניים נוספים לבגרות.
טל. 052/546923 541262

ביצועיסט/ית

עם נסיון מוכח ועבר מוצלח
הגיע הזמן לעלות לקשר בראל
טלפנו לטל בסטודיו
03-287222

Dun & Bradstreet International

דן אנד ברדסטריט היא החברה המובילה בעולם בתחום המידע העיסקי.
עם התרחבות פעילותינו אנו מציעים 2 תפקידים רבי ענין ואתגרים:

נציג/ת מכירות

להרחבת מעגל לקוחות החברה וטיפול בלקוחות קיימים. נסיון קודם במכירות־הכרחי, הבנה בנושאים כלכליים ועסקיים, חריצות ומוטיבציה גבוהים, שליטה טובה באנגלית, הופעה נאה.

יועצ/ת שיווק

לייעוץ והדרכה למנהלי החברה בתחום המידע. בעל/ת רקע בכלכלה ו/או מנהל עסקים דינמי/ת וכמרץ/ת בעל/ת שליטה טובה באנגלית וכושר ביטוי בכתב ובעל־פה.
רקע במכירות או שיווק־יתרון.

נא לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים לת.ד. 101 סביון 56915 עבור מ.ע. ולציין המשרה המבוקשת.

סודיות מובטחת

הקשר שלך אל עולם העסקים

ORIGINAL SOLUTIONS ORISOL LTD.

לחברה צעירה העוסקת בפיתוח מוצר חדשני המשלב ידע בינתחומי נרחב
דרושים: **אנשי מקצוע מעולים לתפקידים הבאים:**

1. מנהל פרויקט (משרה OE005)
לחובלת צוות הנדסי בתהליך הנדסה והחכנה לקראת הייצור של מערכת רובוטית המשלבת ראיה מלאכותית.
כישורים: * מהנדס אלקטרוניקה עם 8 שנות נסיון בפיתוח והנדסה של מערכות בתחומי האלקטרוניקה, מכניקה ואופטיקה. * הכרה עמוקה של PC/AT – חובה. * ידע במערכות חרוו והנע - יתרון. * הכרת שפות C ואסמבלר 80286 - יתרון.

2. מהנדסי תוכנה (משרה OE006)
לפיתוח אפליקציות למערכת רובוטית משולבת ראיה מלוכותית בזמן אמת ובסביבה רב־מחשבים.
כישורים: * 4 שנות נסיון לפחות בהנדסת תוכנה בתחומים הנ"ל. * הכרת סביבת חומרה מסוג PC/AT * בקיאות בשפות C ואסמבלר של PC AT * נסיון במימוש אלגוריתמים מתמטיים ואנליזה נומרית - יתרון. * נסיון בפיתוח תוכנה גרפית למערכות תיב"מ - יתרון.

3. מהנדס אלקטרו־אופטיקה (משרה OE007)
להקמת תשתית להנדסת מוצר/ביקורת איכות.
כישורים: * 6 שנות נסיון בהנדסת מוצר/בקרת איכות של מערכות אלקטרומכניות משובצות מחשבים, מכניקה עדינה ואופטיקה. * כושר ניהול צוות עובדים. * יכולת לפתח באופן עצמאי ולהוביל מערך בדיקות ואבטחת אמינות. * הכרת חומרת PC/AT יתרון.

4. מהנדס מכונות (משרה OM003)
לפיתוח מערכת רובוטית משולבת ראית מלאכותית.
כישורים: * 5 שנות נסיון בפיתוח מערכות הנע מכניות מדויקות. * נסיון בתכנון מערכות אופטומכניות - יתרון. * נסיון בתכנון מנגנונים מדויקים - יתרון. * נסיון בתכנון באמצעות מחשב – יתרון.

5. הנדסאי אלקטרוניקה (משרה OE008)
לביצוע אינטגרציה ובדיקות סופיות.
כישורים: * 5 שנות נסיון בפיתוח ואחזקה של מערכות ממוחשבות. * הכרת מחשבי PC AT - חובה. * נסיון במערכות אופטומכניות – יתרון. * ידיעת השפה האנגלית – חובה.

6. מהנדס אלקטרוניקה (משרה OE009)
לתמיכה טכנית בשיווק, התפקיד דורש שהיות רבות בחו"ל.
כישורים: * 6 שנות נסיון לפחות כמהנדס אלקטרוניקה בפיתוח. * בעל יכולת טכנית גבוהה. * עצמאי, בעל יוזמה וכושר לניהול מו"מ עם לקוחות. * הכרת PC/AT – יתרון. * נסיון במערכות רובוטיות אופטומכניות – יתרון. * דובר גרמנית.

למועמדים המתאימים יוצעו תנאי שכר טובים
נא לפנות בצרוף קורות חיים ונסיון קודם ל**"אוריסול" בע"מ** ת.ד. 286, לוד 71188

תקציבאי/ת

אנחנו מחפשים
תקציבאי/ת
נסיון של שנה לפחות במשרד פרסום מקומי ושליטה מושלמת באנגלית חובה.
מאורגן ושאפתן שיעזור לנו להרחיב פעילותנו בשוק המקומי והבינלאומי.
אנא כתוב אל:
ממסר פרסום תעשייתי ובינלאומי בע"מ
שד' רוטשילד 78, תל אביב 65786

תרימה

מפעל ליצור תרופות
דרושים
תועמלנים/יות רפואיים/יות
1. לאזור גוש דן 2. לאזור נצרת והצפון
הכישורים הדרושים:
השכלה פרא־רפואית וידיעת השפה האנגלית.
עדיפות לבעלי רכב.
לפנות בכתב לתרימה, קיבוץ מעררות 60980.

מנהלים בע"מ

איוש ומיון מנהלים ועובדים בכירים

למפעל גדול
דרוש:
מנהל יצור אגפי

בכפיפות למנהל האגף, יטפל האיש בנהול שוטף של היצור ובהפעלת עשרות עובדים ב־3 משמרות.
דרישות הכרחיות לתפקיד: כושר נהול ונסיון קודם בהפעלת עובדים, כושר טכני גבוה ויכולת עמידה בלחצים ועומס עבודה.
גיל 30-40, רצויה השכלה בהנדסת תעשיה ונהול.
מקום העבודה – אזור נהריה.
המועמד המתאים יפנה בכתב יד בצרוף קורות חיים ונסיון בעבודה אל "מנהלים" ת.ד. 4665 תל־אביב 61046.
סודיות מובטחת

MENAHALIM LTD
EXECUTIVE RECRUITMENT AND SELECTION

ממשלה בדרך

(המשך מעמוד 6)

השבתות חלקיות של מועצות, או מוסדות חינוך, או תהלוכות מחאה. רק"ח באה עם ההצעה להכריז על שביתה כללית. תוסיין, שהריח לאן נושבת הרוח, הציע להעביר את העניין להחלטת המליאה המורחבת. במליאה הזאת, "לתדהמת ממשלת ישראל", לא נשמע כלל קולם של המתונים.

לפי אבו־חאתם, האיש שצריך לעמוד בראש הוועד הערבי חייב להיות א־פוליטי. תפקיד הוועד הוא "לפתור את בעיית השיוויון", כלומר, לדאוג לחיי היומיום. העובדה היא, וזאת מאשר גם היועץ טולידנו, שהוועד זוקף לזכותו את צמצום הפער התקציבי, שהיה קיים לרעת הרשויות המקומיות הערביות.

סולידריות עם הרוגי השטחים, זה לא צעד פוליטי?

היום במדינה, אם שתית תה, זה פוליטי. אבל בעניין הזה אמרנו מההתחלה, שגם אנחנו שייכים לעם הפלשתינאי. גם ביום סברה ושתילה עשינו הפגנה. זה לא נעשה בתיאום עם השטחים, זה בא מן הלב שלנו. אנחנו אזרחים טובים למדינה, שמאמינים שאם יבוא השלום במזרח התיכון, יבוא גם השיוויון לערביי ישראל. ההפגנות לא טובות גם בשבילנו. אנחנו לא רוצים בעיות.

אפשר להאמין לאבו־חאתם, שהעניינים יצאו מכלל שליטה. בחשבון סופי, גם רק"ח יצאה נפסדת מן ההתפרעויות, שהוכיחו, למרות הפגנת הכוח, כי אין לה שליטה על הקיצוניים ברחוב הערבי. ישנו גם חשש של הקצנה בעבר השני, הכהניסטי, וישנה תגובת הגורמים הממלכתיים, שבאה לידי ביטוי בהצהרתו של מילוא, לפיה, מעתה ואילך, המגעים ינוהלו עם כל מועצה בנפרד. הכרה פורמלית בוועד, כגוף מייצג, אינה קיימת ממילא מאז 77.

מעבר לכך, העובדה המשמעותית היא שאבו־חאתם, המצדד במדינה פלשתינאית, גם הוא חלק מתהליך, שקוראים לו הפלשתיניזציה של ערביי הקו הירוק. חלק מזה הוא תחושת העוצמה הנצברת לאורך שנים, שבאה לידי ביטוי בהחלטת הוועד להחרים את רוני מילוא, ואת השר ארנס לפניו, ובדבריו של תוסיין עצמו, האומר: הדלת היחידה להיכנס למגזר הערבי היא הוועד הארצי של ראשי המועצות המקומיות.

לקיבוץ גזית

דרושה
אחות מוסמכת
רווקה או בלי ילדים לתקופה של שנה
בדבר פרטים נא לחתקשר בבוקר
עד לשעה 13.00 לטלפון 06-768807
ואחה"צ 06-768580

עירית רמת־גן

דרוש חשמלאי מוסמך ראשי
לטיפול ברשת מאור רחובות.
לפרטים נא לפנות לטל. 737187/8

פוספטים בנגב בע"מ

דרוש
מהנדס חשמל
לניהול מחלקת חשמל במפעל צין

דרישות התפקיד:
* מהנדס בעל רשיון מוסמך למתח גבוה
* כושר ניהול צוותי עובדים

פניות בכתב־יד בציון קורות חיים ונסיון קודם יש להפנות ל"מרכז הגיוס", ת"ד 436, דימונה 86100, ולפרט המשרה המבוקשת.
מגורים בדרום – חובה.
למועמדים מחוץ לאזור תינתן עזרה בדיור.
* סודיות מובטחת *
מודעה זו מיועדת לגברים ולנשים כאחד

בי"ס יהודי גדול במרכז אמריקה

מחפש
זוג שליחים
למקצועות:
תנ"ך – לחטיבת הביניים ולחטיבה העליונה.
מוסיקה – לכל הכיתות ולארגון מקהלות ואירועים.
מורים בעלי נסיון יפנו לטל. 03-863399, 051-25726, 051-24428

מליליין בע"מ תל־אביב

מנהל/ת חשבונות
לעבודה מגוונות ומעניינת
* סוג 3 בהנהח"ש
* נסיון בהנהח"ש ממוחשבת – יתרון
שעות העבודה: 8.00-16.00,
6 ימי עבודה בשבוע
לקביעת ראיון נא להתקשר 03-321181 מ־8.00-13.00

הזדמנות ואתגר

את אוהבת את עולם המכירות ואינך אוהבת לרוץ מעסק לעסק?

את יודעת לשכנע באמצעות הטלפון ופחות במפגש פנים אל פנים? אם את בעלת אינטליגנציה, כושר ביטוי, שנונה, חריפה, מתגברת היטב על התנגדות, בעלת קול נעים סבלנות ואתגר להצליח – מקומך איתנו.
אנו מציעים לך עבודה קבועה ויציבה במשרה מלאה בחברת תקשורת ותיקה ומצליחה

כמקדמת מכירות בטלפון
(אזור העבודה בתל־אביב, 5 ימים בשבוע 8:00-17:00)
לקביעת ראיון ופגישה יש לפנות
לחברת שלף יועצים
טל. 03-346914 כ"ל יום בין השעות 08:00–13.00
– סודיות מובטחת –

למוסד ממלכתי בתל־אביב

דרושים
נהגים

הכשורים הנדרשים:
* גילאי 24-35.
* רשיון נהיגה על אוטובוס ומשאית מעל 15 טון.
* נסיון קודם הכרחי.

מועמדים העומדים בכל הדרישות לעיל לאחר שרות צבאי מלא בצה"ל, יפנו בכתב בצרוף קורות חיים ופרטים אישיים מלאים כולל מס' ת.ז. ומס' טלפון לת.ד. 39888 ת"א (מיקוד 61398)
פונים מתאימים ייענו

גסטטנר, ישראל בע"מ

החברה המובילה במיכון משרדי,
להרחבת מערך המכירות והכנסת מוצרים חדשים.
דרושים:
נציגי מכירות מעולים
לסניפים: ירושלים, חיפה ובאר־שבע
הכישורים הנדרשים
* יוזמה.
* כושר לניהול משא ומתן.
* יחסי אנוש טובים.
בעלי רכב יפנו בכתב יד ובצרוף קורות חיים אל: גסטטנר ישראל בע"מ רח' יגאל אלון 110 תל־אביב. מיקוד 67891

לחברה גדולה לעמילות מכס בת"א

דרוש פקיד רישוי
ידע בסיווג יתרון
טלפון 03-336033

רשות שדות התעופה בישראל

נמל תעופה בן־גוריון
דרושים
בחורים/בחורות
לתפקיד בטחוני מעניין בנמל התעופה בן־גוריון

העבודה מוצעת למשרה מלאה, במשמרות מגוונות, לחוזה מינימלי של שנה. לאחר שנת עבודה, אפשרות העסקה גם במשרה חלקית (לסטודנטים בשנת הלימודים תשמ"ט)

תנאי הקבלה
* לאחר שרות צבאי
* 12 שנות לימוד לפחות
* דוברי אנגלית ברמה טובה (הראיון יערך בשפה האנגלית)
* מצב בריאות תקין
* מגורים באזור גוש דן – חובה לתקופת החוזה.

במסגרת העבודה תתאפשר יציאה לחו"ל מעת לעת עפ"י הצורך
למועמדים המתאימים יוצעו תנאי שכר נאותים והטבות נוספות
למעוניינים בעלי הכישורים המתאימים תתקיים ועדת קבלה בנהלת נמל תעופה בן־גוריון, בבניין משרד הבריאות (סמוך לאולם המכס), ביום ב' 28.12.87

הרשמת מועמדים תתקיים משעה 06.00 ועד שעה 09.00 בבוקר
מספר המועמדים הינו מוגבל ומותנה בהחלטת הועדה על המועמדים להצטייד בתעודות זהות, פנקס מילואים, תעודת שחרור מצה"ל, ושתי תמונות.

לעבודה בטחונית בחו"ל

דרושים
קציני מילואים

נתונים נדרשים:
* גילאי 21-27
* שירות מלא ביחידות שדה כלוחמים ומפקדים
* ידיעה טובה בשפה האנגלית ו/או בשפות אירופאיות אחרות.
* השכלה תיכונית מלאה לפחות.
כושר גופני טוב ובריאות תקינה.
המתאימים ייצאו לשליחות של כשנתיים בחו"ל.
(אפשרות לתעסוקה גם בארץ).

המעוניינים העומדים בכל הדרישות לעיל יפנו בכתב לת.ד. 39350 ת"א מיקוד 61392 עבור י.ד. בצרוף תולדות חיים ופרטים אישיים מלאים כולל מס' ת.ז. וטלפון.
— פונים מתאימים ייענו —

לוז

חברה תעשייתית לתכנון ולבנית מערכות הפקת חשמל מאנרגית השמש.

עבור מחלקת החשב דרושים:–
חשב/ת שכר
הכישורים הנדרשים:
* מנהל/ת חשבונות
* 3–5 שנות נסיון מוכח במערכות שכר במשק הישראלי
* נסיון במערכות ממוחשבות
* ידע באנגלית – יתרון
* מגורים באזור ירושלים

עבור מחלקת ציפוי בהתזה (SPUTTERING)–
מהנדס תהליך/יצור
הכישורים הדרושים:
* מהנדס אלקטרוניקה/מכונות/כימיה
* 3–5 שנות נסיון בתהליכים או יצור בתעשיה
* נסיון בטכנולוגיות של שכבות דקות
* נסיון מוכח בנהול אנשים
* ידע באנגלית
* מגורים באזור ירושלים

המשרות מיועדות לנשים ולגברים כאחד.
מקום העבודה – ירושלים.
נא לשלוח פירוט קורות חיים (בציון מספר טלפון) למחלקת משאבי אנוש, לוז – תעשיות ישראל ת.ד. 2929, ירושלים 91029 – סודיות מובטחת –

האור של המחר. היום.
LUZ

דרושים סוכנים

בעלי חנויות
בענף הרהיטים
באזור הצפון
053-619068

רשות שמורות הטבע

לשמורת עין גדי
דרושים:
מנהל/ת שמורה
פקח/ית ביולוג/ית
פקח/ית
דרישות:
רקע בטבע ובידיעת הארץ, ניסיון קודם בעבודה עם קהל, רשיון נהיגה, בריאות תקינה.
מגורים – בי"ס שדה עין גדי
המעוניינים יפנו בכתב לרשות שמורות הטבע רח' ירמיהו 78, ירושלים 94467
ייענו מועמדים שיעבירו קורות חיים הכוללים פרטים אישיים, ניסיון קודם, רקע צבאי והשכלה.

לתפקיד ניהולי בחברת ביטוח

דרושים:
אקדמאים
(רצוי במדעי החברה)
גילאי 26-35
מועמדים מתאימים יוכשרו לתפקיד ויקבלו שכר במהלך תקופת ההכשרה.
התגמול כולל: משכורת, אחוזים ורכב צמוד.
התפקיד דורש מעורבות מלאה ושעות עבודה רבות.
מיקום התפקיד: ירושלים, חיפה, תל־אביב.
לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים לת.ד. 1071 גבעתיים 53110 עבור "תפקיד ניהולי"
סודיות מובטחת

עירית רמת־גן

דרושים מדריכים
1. מדריך ראש צוות
תואר אקדמאי בוגר קורס מדריכים בעבודה סוציאלית
2. עובדי נוער חבורות
מדריכים מוסמכים
3. מדריכה למע"ש
השכלה תיכונית או קורס מדריכים
פרטים להתקשר טלפון 774211 למנהלת המחלקה

אוניברסיטת בן־גוריון בנגב

מכרז 17/87
שם המשרה:
מפקח/ו בטיחות
במחלקת כח אדם - יחידת הבטיחות
תאור התפקיד:
א. טיפול מקיף בנושא הרעלים
ב. רישום סיכונים במבנים
ג. אחריות על נושא כיבוי אש
כישורים דרושים:
א. הנדסאי/טכנאי כימיה עם ניסיון מוכח של 3 שנים
ב. שליטה מלאה באנגלית
דרגות:
8-5 בדרוג הנדסאים, או דרגות מקבילות בדרוג הרלוונטי.
פניות בכתב יד בצירוף קורות חיים יש לשלוח למחלקת כח אדם, אוניברסיטת בן־גוריון בנגב, ת.ד. 653 באר שבע עד לתאריך 3.1.88

לחברת קוסמטיקה עילית ממונקו

לנקסטר
דרושות
יועצות יופי
באזור המרכז
* נסיון קודם
* הופעה נאה
* ידיעת שפה זרה – הכרחית.
לקביעת ראיון, נא לפנות לטלפון 03-809223, אל מלכה.

עסיס

למפעלי עסיס בנתניה דרוש
חשמלאי מוסמך עם נסיון בתחזוקת ציוד לתעשיית מזון
עדיפות לתושבי נתניה

חוק הזדמנות שווה בתעסוקה, תשמ"א 1981

לפי חוק זה אסור לסרב לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה, אלא אם אופיו או מהותו של התפקיד מונעים קבלתו של בן אחד המינים לעבודה הנדונה. העבריינים צפויים לעונש על־פי החוק.

משרד העבודה והרווחה — אורט ישראל

בי"ס אורט ע"ש קנדי

רח' פייר קניג – ירושלים טלפון 02-715837/8

★

לקורס ממוחשב להכשרת בוני־כלים המיועד למבוגרים לאחר שרות בצ.ה.ל. (משך הקורס כ־18 חדשים)

דרושים

★ **טכנאי/ת – הנדסאי/ת להדרכה עיונית ומעשית בבניית כלים ומדידים**

★ **טכנאי/ת – הנדסאי/ת להדרכה עיונית ומעשית בנושא אלקטרוארוזיה** (שיקוע וחוט) **בעל ידע בתבניות ומבלטים**

★ **מדריך/ה לתיב"מ** (חצי משרה)

★ **מדריך/ה לביקורת טיב ומטלוגרפיה מעשית** (חצי משרה)

– – – – –

מועמדים מתבקשים לפנות למר יעקב גושן, מרכז הקורס

לחברה ציבורית גדולה
דרושים
מהנדסי בנין

לצורך פיקוח על בניה, בדיקה והשוואת תוצאות מכרזים, בדיקת חשבונות קבלנים וכו'.

דרישות התפקיד: בוגר טכניון, לאחר שירות צבאי, בעל נסיון מוכח של שלוש שנים לפחות.

מקום העבודה: תל־אביב

הערה: התפקיד כרוך בנסיעות בכל הארץ.

המעונינים יפנו בצרוף קורות חיים לת.ד. 51798 תל־אביב 67134. סודיות מובטחת.

יש לציין על המעטפה „עבור תעסוקה"

רשות שדות התעופה בישראל

נמל התעופה בן־גוריון

מכרז פומבי מספר 1/87

דרוש

מהנדס מכונות — בכיר

בדרגה 06 — 11 מהנדסים

הכישורים הנדרשים:
★ מהנדס מכונות – רשום בפנקס המהנדסים;
★ נסיון של 5 שנים לפחות במערכות שינוע;
★ נסיון במערכות מיזוג אויר – יתרון;
★ כושר ניהול משא ומתן;
★ שליטה מלאה בשפה העברית והאנגלית.

● מועמדים העונים לדרישות, יפנו למחלקת עובדים, חדר 312, בבניין הטרמינל בקומת ג' בימים א'־ב' בין התאריכים 27.12.87 עד 29.12.87 בין השעות 08.30-12.00.

יש להביא תעודות ואישורים על השכלה ונסיון.

עיריית רמת־גן — מתנ"ס רמת השקמה

דרושה **רכזת גיל רך**

במשרה מלאה

הכישורים הדרושים:
1. ידע ונסיון מוכח בתחום
2. יוזמה ויכולת תכנון וארגון
3. יכולת ליצירת קשר טוב עם הורים וילדים
4. יכולת להנחות צוות עובדים
5. רצוי בוגרת תכנית שוורץ בגיל הרך.

טלפון: 03-746847.

דרושה

מזכירה
למערכת עיתון

עם רקע בעבודה

02-245994-6-7

יוניקום - יוניברסל קומפיוטרס בע"מ

לעבודה בחו"ל דרושים

RESEARCH AND DEVELOPMENT ENGINEERS

BSc (Ligt current)

Design to preproduction specifications in one of the following areas:
- Realtime digital communications – RF to digital interfaces
- Analogue processing systems – Advance computer design
- Bit slice Micro-controllers – Advanced IC design
- Graphic workstations (VAX, VMS) with ADA, PASCAL, realtime, man-machine interface knowledge.

DIGITAL SIGNAL PROCESSING ENGINEERS

Experience of Microcode, Electronics and Mathematics.

OPERATING SYSTEMS DEVELOPMENT ENGINEERS

SOFTWARE DEVELOPMENT ENGINEERS

המעוניינים יפנו בכתב בלבד. לפונים ישלח חומר רקע ושאלונים.

כתובתנו: אוסישקין 28, רמת־השרון 47210.

רשות הדואר

רשות הדואר מעוניינת לגייס עובדים במחוז תל־אביב

1. **דוורים/דווריות** לחלוקת דואר בתל־אביב.
2. **שליחים עם קטנועים או אופנועים**

לחלוקת מברקים מכתבי אכספרס ודברי דואר מחירים.

עבור חשמוש בקטנוע או באופנוע פרטי ינתן תשלום מתאים נוסף לשכר אפשרות העסקה גם בלי רכב פרטי.

בדבר פרטים נוספים נא להתקשר לגב' רחל טלפונים – 03-307254 או 03-307258

למפעל מבוסס בדרום
דרוש

מהנדס מכונות
או מטלורג

עם נסיון של 5 שנים, רצוי נסיון במפעל כימי

אתגר לקידום אישי ומקצועי.

למועמדים המתאימים:
– מובטחים תנאי העסקה טובים.
– לבאים מחוץ לאיזור תינתן עזרה משמעותית בדיור.

כתובתנו לפניות בצירוף קורות חיים והמלצות ת"ד 9059 באר־שבע.

למפעל תעשייתי

דרושים

מהנדסי מכונות

כישורים נדרשים:
בעלי ניסיון של 5 שנים לפחות בתכנון כלים ומתקני עזר לייצור, שלוטה מלאה בשפה האנגלית, רקע בחומרים מרוכבים בענף הפלסטיקה יתרון.

תאור התפקיד:
פיקוח על פרוייקטים ביוצור, הכנת תיקי ייצור, כולל תהליכים ותכנון כלי עזר ומתקנים.

★ 5 ימי עבודה בשבוע
★ תנאים טובים למתאימים.

לפנות בכתב יד עם קורות חיים ונסיון בעבודה לת.ד. 36236 ת"א (עבור מפעל תעשייתי).

לחברת מו"פ

דרוש

תכנת

★ תואר אקדמי
★ נסיון 3 שנים לפחות
★ נסיון ב־R.T. ושפת C SYSTEM

סודיות מובטחת

לפנות לטלפון 03-264935

דרוש/ה

איש/ת מכירות

לקידום מכירות מרוכזות

בעלי נסיון במכירות למוסדות ולועדים מתבקשים לפנות בכתב.

תנאים טובים למועמדים המתאימים.

אל ת.ד. 50402 ת"א 61500

COMPUTER ENGINEERS (ME & EE)

U.S. CO. SEEKS EXPERIENCED IN:
1) EXOTIC CERAMICS R & D - USE OF NON METALIC MATERIALS
2) PROCESS ENGINEERS TO MFG & LAYOUT SEMICONDUCTORS - LSI & VLSI
3) SCIENTIFIC PROGRAMMERS IN LANGUAGE C and UNICS

SEND FULL RESUME TO:
Sokol 16/18 Rehov Schwartz, Ra'anana

חוק הזדמנויות שווה בתעסוקה, תשמ"א 1981

לפי חוק זה אסור לסרב לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה, אלא אם אופיו או מהותו של התפקיד מונעים קבלתו של בן אחד המינים לעבודה הנדונה. העבריינים צפויים לעונש על פי החוק.

הרשות לשיקום האסיר

מכרז מס' 1/87

יועץ מחוזי לשיקום אסירים

(1 משרה באזור המרכז)

1. תיאור התפקיד
א. ריכוז פעולות השיקום לאסיר המשוחרר במחוז.
ב. נציג הרשות בבית הסוהר.
ג. ריכוז צוות בין־מקצועי בתכניות לשיקום האסיר והפעלת פרויקטים מיוחדים לשיקום האסיר במחוז.
ד. קשר עם רשויות ממשלתיות ומקומיות, גופים ציבוריים, מתנדבים ופרטים בנושא שיקום אסירים.
2. דרישות המשרה
א. תואר ראשון בעבודה סוציאלית או בקרימינולוגיה או פסיכולוגיה. עדיפות לבעל תואר שני.
ב. נסיון של לפחות 6 שנים בעבודות שדה והדרכה.
3. הדרגה
א. עובד סוציאלי – לפי דירוג עובדים סוציאליים רמה 3–6.
ב. קרימינולוג, פסיכולוג – לפי דירוג מח"ר דרגה 7–8.
4. הערות
א. העובדים יידרשו לעבוד גם בשעות עבודה בלתי מקובלות.
ב. העבודה כרוכה בנסיעות רבות ועל המועמד להיות בעל רכב.

★ ★ ★

מכרז מס' 2/87

מרכז ארצי לועדות להכנת תכניות שיקום לאסירים

1. תאור התפקיד
א. ריכוז ועדות להכנת תכניות לשיקום אסירים בכל בתי הסוהר.
ב. הכנת החומר לקראת הועדות.
ג. הפעלת הועדות.
ד. העברת ההחלטות לגופים המתאימים ומעקב אחרי ביצוע.
2. דרישות המשרה
א. תואר ראשון בעבודה סוציאלית או במדעי החברה וההתנהגות. עדיפות לבעל תואר שני.
ב. נסיון של לפחות 6 שנים בעבודות שדה, הדרכה וניהול.
3. הדרגה
א. עובד סוציאלי – לפי דירוג עובדים סוציאליים רמה 5–6.
ב. בוגר מדעי החברה – לפי דירוג מח"ר דרגה 7–8.
4. הערות
א. העובדים יידרשו לעבוד גם בשעות עבודה בלתי מקובלות.
ב. העבודה כרוכה בנסיעות רבות ועל המועמד להיות בעל רכב.

מועמדים ישלחו תולדות חיים בכתב ויצרפו תעודות ומסמכים על הקבלה ונסיון רב המלצות לפי כתובת: הרשות לשיקום האסיר, ת.ד. 71050, ירושלים.

המועד האחרון להגשת מועמדות: יום ו' 8.1.88.

עירית חולון

דרושים

1. במח' גנים ונוף

עובד לפקוח על עבודות אחזקה בגינון

כישורים: השכלה מתאימה, ידע בכל הנושאים הקשורים בגינון, וותק של 5 שנים לפחות.
לפרטים נוספים ניתן לפנות לטל' 5027422

2. באגף ההנדסה

מהנדס תנועה

כישורים:
★ מהנדס בעל תואר אקדמאי בנושא הנדסת תנועה
★ בעל ידע ונסיון בתכנון, בהסדרי תנועה (צמתים רמזורים) ובהכנת מכרזים
★ בעל נסיון בטפול על קבלנים ותאום עם מוסדות ומתכננים
★ ידיעת השפה העברית על בוריה הכרחית.

המעונינים יפנו בכתב בצרוף קורות חיים למחלקת כח אדם רח' ויצמן 58 חולון מיקוד 58373 עד 6.1.88

יהב

יעוץ הדרכה ופתוח ארגוני מחפש

אנשי מכירות

לאחד מלקוחותיו הבכירים בגוש דן

המועמדים המתאימים יעברו תהליך הכשרה ע"י אנשי מקצוע

המעונינים יפנו ליהב טלפון 3–320281

לאגודה חקלאית גדולה במרכז הארץ

דרוש

מרכז ענף לול רב־שלוחתי

מועמדים בעלי נסיון במישור המקצועי ובמישור האירגוני יפנו בכתב בצרוף קורות חיים ונסיון בענף ל: פירסום בריק, רח' הרצל 31 נתניה, מיקוד 42390

קצין במילואים

עבודה דינמית, עצמאית, לא שיגרתית

אם אתה מחפש — התפקיד הכולל מגע עם אנשים ושטח, אפשרות להתמחות ולתרום

צה"ל מציע לך

נתונים דרושים:
● גיל – 23-32
● השכלה תיכונית
● פרופיל 64 ומעלה
● ידיעת השפות ערבית או אנגלית – יתרון

פנה אלינו לת.ד. 37342 ת"א מיקוד 61373 בצרוף קורות חיים ופרטים אישיים (כתובת, טלפון) מועמדים שימצאו מתאימים יוזמנו לתפקיד סודיות מובטחת

קופת חולים מכבי

דרושים

למעבדת המחוזית של קופת חולים „מכבי" ברמת השרון – דרושים:

1. **עובדי/ות מעבדה אקדמאי/ות**
בעלות נסיון בבקטריולוגיה ופרזיטולוגיה קלינית במשרה מלאה. שעות העבודה: 07.30-14.30
2. **עובדי/ות מעבדה** (רצוי אקדמאי)
בעלת/ות נסיון בבדיקות המטולוגיות וסרולוגיות ובלקיחת דמים למשרה מלאה. שעות העבודה: 07.30-14.30
3. **מזכירה רפואית**
בעלת נסיון בקבלת קהל וידע כללי במונחים רפואיים למשרה מלאה. שעות העבודה: 07.30-14.30

נא לפנות בכתב לגב' לילי גוטפריד מנהלת מעבדת מחוז השרון סניף קופ"ח „מכבי" רח' אוסישקין 5 רמת השרון.

למפעל תעשייתי דרוש

תמחירן/ית

בעל ניסיון בתעשיה
רצוי בוגר קורסי תמחירנים של המכון לפריון העבודה.
★ 5 ימי עבודה בשבוע
★ תנאים טובים למתאימים.

לפנות בכתב יד עם קורות חיים ונסיון בעבודה לת.ד. 530 ראשון לציון עבור מח' כח־אדם

נעלי בריל בע"מ

למפעל תעשייתי באזור תל־אביב

דרושים

★ **מנהל חשבונות** — שנתיים נסיון בחשבשבת.
★ **איש מכירות לעבודה בשטח** — נדרש נסיון.
★ **מנהל חנות** — לחנות בתל־אביב.

נא לפנות לטניה בטלפון 331191, 03-330360.

חוק הזדמנויות שווה בתעסוקה, תשמ"א 1981

לפי חוק זה אסור לסרב לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה, אלא אם אופיו או מהותו של התפקיד מונעים קבלתו של בן אחד המינים לעבודה הנדונה. העבריינים צפויים לעונש על פי החוק.

למלון גלי זוהר ים־המלח

דרוש

מנהל מזון ומשקאות

★ נסיון עבודה במלון 4 כוכבים לפחות
★ מגורים במקום.

מועמדים יפנו בכתב יד למנהל המלון ד.נ. ים־המלח

אלטר צבי ובניו בע"מ

חברה לבניה, הנדסה ופיתוח

סוקולוב 75 רמת השרון

דרושים:

לעבודת באזור המרכז

בעלי ותק וניסיון בלבד:

לעבודות פיתוח, עפר וכבישים

1. **מהנדס ביצוע**
2. **מודד מוסמך**
3. **מנהל עבודה לפיתוח**
4. **מנהל עבודה לבנין**

נא לפנות מיום א' לטל: 03-5400663-4

לתיכון בתל־אביב
דרושים

מורים

במקצועות: **ספרות**
מדעי החברה

לכיתות בוקר למועד קיץ 88

★ בעלי תואר אקדמאי/תעודת הוראה.
★ עם נסיון מוכח בהכנה לבגרות.

נא לפנות לטל: 03-288121

דרושים

מועמדים לארץ דוברת ספרדית

א. מומחה להשקייה
נסיון בתיכנון, בהרכבה ובהפעלת מערכות השקייה. נסיון מסחרי, ידע חקלאי, דובר ספרדית

ב. מנהל חווה
נסיון וידע בגידולי גפן וירקות, כושר ארגוני, נסיון קודם בעבודה בחו"ל

לפנות בכתב לת.ד. 116, טבעון, 36101 עבור מומחה

למועצה מקומית גבעת זאב דרוש/ה

★ **מהנדס אזרחי**

תאור התפקיד:
★ מזכיר הועדה המקומית לתכנון ובניה
★ פיקוח ותיאום השתיות.
★ שונות

כישורים: דרושים: מהנדס אזרחי בעל נסיון בפקוח.

שעור המשרה מלא.

בדבר פרטים נא לפנות לציפי או רחל טלפון 02-361182 02-361999

גדעון הוכמלד ראש המועצה

עירית נתניה

מכרז חיצוני מס' 28/87

למשרה של:

מנהל/ת מחלקת השרות הפסיכולוגי

באגף החינוך והתרבות

מתבקשות הצעות למשרה של מנהל/ת מחלקת השרות הפסיכולוגי, באגף החינוך והתרבות.

תאור התפקיד:
אחראי/ת על תפעול וניהול המחלקה למתן שרותים פסיכולוגיים מוסדות החינוך בעיר.

הכישורים הדרושים:
א. בעל/ת תואר שני בפסיכולוגיה (מ.א.).
ב. בעל/ת תואר מדריך/ה בפסיכולוגיה החינוכית.
ג. חבר/ה בהסתדרות הפסיכולוגית של ההסתדרות הפסיכולוגים.
ד. נסיון בנהול שרות פסיכולוגי.
ה. גיל עד 45 שנים.

הדרגה המוצעת: בהתאם לכישורים.

טפסים להצעות מועמדים בצרוף תולדות חיים בכתב יד המועמד והמסמכים הנדרשים יש להגיש למחלקת המנגנון עד יום שישי י"ח טבת תשמ"ח (8.1.88).

את הטפסים ניתן לקבל במזכירות העירייה, רח' תל־חי 8, נתניה. בקשות שתגענה ללא תעודות כאמור לא תובאנה בחשבון.

יגאל אלראי
ראש העיר

עתודות
עתודות - כח־אדם, השמה ושיבוץ.

עבור חברת השקעות גדולה

דרושה

מזכירה בכירה

להשתלבות בצוות מזכירות ההנהלה

דרישות תפקיד:
★ שליטה בשפות עברית ואנגלית.
★ ידע בעיבוד תמלילים.
★ השכלה תיכונית לפחות.
★ 5 ימי עבודה, 8.20–17.00.

מועמדות מתאימות תתקשרנה לתאם או לגנה – טל. 03-5449292 לקביעת ראיון, או בכתב ל„עתודות" – רח' בן־יהודה 77 תל־אביב 63435.

– סודיות מובטחת –

גמא תקשורת (א. פולק) בע"מ

דרושה

מנה"ח
למשרה מלאה

★ נסיון מוכח של שנתים לפחות בהנה"ח בצורה עצמאית בחברה מסחרית/שיווקית, כולל הגשת החומר לביקורת רו"ח.
★ התפקיד מתאים לבעלת מוטיבציה ויכולת עבודה גבוהות.
★ מקום העבודה ליד בורסת היהלומים ברמת־גן.

לקביעת ראיון, טל: 7512666

דרושים

קבלני משנה

להרכבת מוצרי אלומיניום

לאזור המרכז
ולאזור הדרום – אשדוד, אשקלון.

מועמדים מתאימים מתבקשים לפנות טלפונית

בבוקר: 03-283780, 03-283588

בערב: 03-5518992 לאלי
03-5510218 לאהרון

דרוש ה

מקצוען/ית

מכירות/יחסי צבור/פרסום
לעבודה עם מוסדות, ארגונים ומפעלים

אנו מפיקים פרוייקט ארצי מיוחד לשנת ה־40 גם תנאי השכר מיוחדים בהתאם (ההזדמנות כזו תחזור רק בעוד 40 שנה)

טלפונים: 03-5744819/5744820

למוסד ממלכתי בת"א
דרוש־ה

מנהל/ת מטבח

כישורים נדרשים:
★ בוגר תדמור במגמת ניהול מלון או טבחות
★ בעל נסיון קודם
★ גיל 22 עד 40
★ לאחר שירות צבאי מלא

מועמדים מתאימים יפנו לת.ד. 17224 ת"א מיקוד 61170, עבור עמית ויצינו קורות חיים ופרטים אישיים מלאים כולל מס' ת"ז וטלפון.

– פונים מתאימים ייענו –

עתודות
עתודות - כח־אדם, השמה ושיבוץ.

עבור חברת השקעות גדולה

דרושה

מזכירה בכירה

להשתלבות בצוות מזכירות ההנהלה

דרישות התפקיד:
★ שליטה בשפות עברית ואנגלית.
★ ידע בעיבוד תמלילים.
★ השכלה תיכונית לפחות.
★ 5 ימי עבודה, 8.20-17.00

מועמדות מתאימות תתקשרנה לתאם או לגנה – טל. 03-5449292 לקביעת ראיון, או בכתב ל„עתודות" – רח' בן־יהודה 77 תל־אביב 63435.

- סודיות מובטחת -

אנשי מכירות
בענף הפרסום

לעיתון הנפוץ ביותר במדינה

★ תנאים מעולים
★ עבודה קבועה
★ צוות צעיר ודינמי

מדורים – אורנה 03-622704

לחברת בניה
דרוש

קבלן שלד

לבניין רב קומות באזור תל־אביב

לפנות 03-281105 בשעות 8.00–17.00

למפעל המקטין – דרוש/ה

הנדסאי/ת אחזקה

הכישורים הדרושים:
★ הנדסאי/ת מכונות
★ יכולת הפעלת צוות עובדים
★ נסיון באחזקת מתקנים בתעשיית המזון או תרופות

המעונינים יפנו בכתב־יד למח' כח־אדם, ת.ד. 52 ת"א – 61000

– מועמדים/ות מתאימים/ות בלבד ייענו –

לאטמוס הרצליה דרושים

1. **שליח**
התפקיד כולל – ביצוע שליחויות בחלוקת הלוקת חבילות ללקוחות ומשרד באזור המרכז. כישורים נדרשים: 32 שנות למוד, אחריות ומשמעת, עצמאות, רשיון נהיגה לאופנוע/טוסטוס. נבצע מגורים באזור הרצליה.

2. **עוזר מחסנאי**
כישורים נדרשים: נסיון בעבודות מחסן, כוח והתמדה בעבודה, לאחר שירות צבאי, מגורים באזור הרצליה.

לפנות טלפונית לגבי ציפי ...

שיר אשיר בגשם...

עם הבונוס הנוסף: חימום הדירה

"אל-גשם"
שיטת הייבוש
המתאימה ביותר!

אצלי הכביסה תמיד יבשה!
המייבש הקל של אויקל – רעיון
יוצא מן הכלל. ביום הוא מייבש
לי את הכביסה ובערב – הוא
מסיק לנו את הבית ועושה לנו חם
על הנשמה...
עכשיו אני יכולה להרשות לעצמי
לשיר, גם כשיורד גשם...

מייבש כביסה, מחמם הדירה ויותר מכך!!!

המייבש הקל של אויקל

GENIAL DRY של IMETEC ענק התעשיה האירופאי

ניתן להשיג: (רשימה חלקית)

• **תל-אביב:** סופר אבי, אלנבי 112; סלון אדיר, אלנבי 55; גרינוולד, הרצל 68, בחרב, מרכז מסחרי רמת אביב; מ.ש.י., בן־יהודה 1; **בת־ים:** סלון ליפשיץ, בלפור 33; מ.ש.י., רוטשילד 34; אלקטרולוקס קואופ, עמל 20; **גבעתיים:** סלון מיכאל, וייצמן 16; סלון נתנאלי, כצנלסון 18; מ.ש.י., כצנלסון 145. **חולון:** סלון סבוי, סוקולוב 77; מ.ש.י., שנקר 42, אלקטרולוקס קואופ, סוקולוב 48. א.ד. שיווק (ועדי עובדים) ככר ויצמן 9. **רמת־גן:** סנסור, קניון אילון, מרכז אלקטריק, ביאליק 76. ביתילי, דרך אבא הלל פינת מודיעין. **פתח־תקוה:** סלון ברק, חובבי ציון 30. **הוד השרון:** חמר, דרך השרון 94. **בני־ברק:** חזי אלקטרוניקה, רבי עקיבא 28. **רעננה:** סלון אפי, אחוזה 109; ג.ג. גרינוולד אחוזה פינת חנקין. **הרצליה:** סלון הרצליה, סוקולוב 59. **כפר־סבא:** יוסי חשמל, ויצמן 74. **ירושלים:** סלון, ירושלים, יפו 97; טעתי הרברט סמואל 1. פרידלנדר, יפו 50; חזי אלקטרוניקה מלכי ישראל 7. **יהוד:** אלקטרו רון, סעדיה התוכה 47 **אור יהודה:** סלון הכוכב, מרכז מסחרי **ראשון לציון:** בן זיקרי, ביאליק 12; חזי אלקטרוניקה, רוטשילד 93. **יבנה:** מוטי החשמל, דואני 6. **נתניה:** חנו – איכות מוצרי חשמל שד' בנימין 18 **חדרה:** שווער ובניו; הרברט סמואל 68; אלקטרולוקס קואופ, הרברט סמואל 91; שרות 2000, הרברט סמואל 88. הוד 2001, סניף שומרון, הרברט סמואל 87. **רמלה:** אוניברסל אסתר, ביאליק 2. **לוד:** האור לוד אשביע, הרצל 58. **רחובות:** חזי אלקטרוניקה, בית הפועלים 4; שטיינברג מנחם בנימין 4. **ערד:** עוז 86, מרכז מסחרי. **אשדוד:** לונסי דניאל רסב"ס 8. **אשקלון:** אלקטרו אור, בית המקסט 4. **באר־שבע:** אלקטרולוקס קואופ, דרך חברון; א.א. אלקטרוניקה, העצמאות 48; מרכז קניות לעובד, רסב"ם 33. **קרית מלאכי:** לונסי דניאל מרכז מסחרי; **קרית־גת:** רשף, בנין רסקו 104-105. **חיפה:** סנסור, מגדל הנביאים חורי 1; הוד – 2001 – סניף ראשי שד' ההסתדרות 251; הוד – 2001 – סניף הבנקים, הבנקים 1; הוד 2001 – סניף קול אור; הרצליה 1; הוד 2001 – סניף ועדי עובדים, שד' ההסתדרות 254 טרקלין חשמל הנביאים 25; טרקלין חשמל צומת צ'ק פוסט. **קרית־אתא:** הוד 2001 – סניף העצמאות שד' העצמאות 68. **עכו:** הוד 2001 – מרכז החשמל, בן עמי 59. **נהריה:** הוד 2001 – מרכז החשמל והאלקט', הגעתון 1. **עפולה:** ששוני, ברנר 3. **קרית־שמונה:** פרס זלמן ועמירם, מרכז מסחרי. **קצרין:** גולן סוכנויות • **במזרחן:** גרשת שקם, ש.א.ל., סולור, משאב (בוק), רשת המשביר לצרכן, במחלקת החשמל של רשת היפרשוק־תנובה ובחנויות החשמל המובחרות.